

ACADEMICA

REVISTĂ EDITATĂ DE ACADEMIA ROMÂNĂ

DIRECTOR: ACAD. IOAN-AUREL POP, PREȘEDINTELE ACADEMIEI ROMÂNE

Nr. 1–2 IANUARIE–FEBRUARIE 2019

Anul XXIX • 339–340

DIRECTORI:

Acad. Mihai DRĂGĂNESCU
(director fondator)
octombrie 1990 – ianuarie 1994

Acad. V.N. CONSTANTINESCU
februarie 1994 – ianuarie 1998

Acad. Eugen SIMION
februarie 1998 – aprilie 2006

Acad. Ionel HAIDUC
mai 2006 – aprilie 2014

Acad. Ionel-Valentin VLAD
mai 2014 – decembrie 2017

Acad. Cristian HERA
ianuarie 2018 – aprilie 2018

Acad. Ioan-Aurel POP
mai 2018 –

CONSILIUL EDITORIAL:

Acad. Ioan-Aurel POP
Acad. Bogdan C. SIMIONESCU
Acad. Victor SPINEI
Acad. Răzvan THEODORESCU
Acad. Victor VOICU
Acad. Ioan DUMITRACHE

Acad. Dan BĂLTEANU
Acad. Alexandru BOBOC
Acad. Cristian HERA
Acad. Constantin IONESCU-TÎRGOVIȘTE
Acad. Eugen SIMION
Acad. Alexandru SURDU
Acad. Maria ZAHARESCU

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Redactor-șef
Dr. Narcis ZĂRNESCU

Redactori I
Andrei MILCA
Mihaela-Dora NECULA
Elena SOLUNCA-MOISE

SECTOR TEHNIC:

Tehnoredactor
Dr. Roland VASILIU

Operator-corector
Aurora POPA

E-mail: academica@acad.ro

revista_academica2006@yahoo.com

Adresa web: http://www.acad.ro/academica2002/pag_academica.htm

Tel. 021 3188106/2712, 2713; Fax: 021 3188106/2711

Cuprins

ZIUA CULTURII NAȚIONALE	
Ioan-Aurel Pop, Conservarea și protejarea culturii naționale	6
Klaus Werner Iohannis, președintele României, Cultura și modernizarea României	10
Preafericitul Părinte Daniel, Biserica a plămădit și a promovat cultura poporului român	12
Eugen Simion, Cultura: a câta putere în stat?	15
Răzvan Theodorescu, Statalitatea românească și vechile sale lăcașuri	22
24 IANUARIE 1859 – 24 IANUARIE 2019	
Klaus Werner Iohannis, președintele României, Procesul istoric de constituire și afirmare a statalității române moderne	26
Preafericitul Părinte Daniel, 24 ianuarie 1859 – „Ziua cea mare a veacului”	28
Ioan-Aurel Pop, Unirea politică sau de când sunt românii români	30
Dan Berindei, 24 ianuarie – moment fondator al României Mari	34
Răzvan Theodorescu, Trăsături comune în vechea artă eclezială a românilor	36
CRISTIAN HERA – 85	
Ioan-Aurel Pop, Viața și activitatea academicianului Cristian Hera	40
Nicolae Florea, Academicianul Cristian Hera, personalitate dedicată solului și agriculturii, suport al vieții și bunăstării oamenilor	43
Păun Ion Otiman, Liderul științei agricole românești – academicianul Cristian Hera	48
Gheorghe Sin, Academicianul Cristian Hera – personalitate a științei agricole românești	52
Dumitru-Dorin Prunariu, Domnului academician Cristian Hera la aniversarea a 85 de ani	57
Ion C. Popescu, O jumătate de secol dedicat cercetării în agronomie	59
Cristian Hera, Cuvânt de mulțumire la sesiunea omagială dedicată împlinirii vârstei de 85 de ani	63
CONVORBIRI	
Ioan-Aurel Pop, Istoria – <i>magistra vitae</i>	68
Mariana Nicolesco, Mariana Nicolesco în Anul Centenarului	75
INSTITUTE ALE ACADEMIEI	
Octavian Roske, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului: 25 de ani de activitate științifică și editorială	77
EVOCARE	
Ion Cuceu, Statuia lui Iuliu Maniu la Cluj-Napoca	82

IN MEMORIAM	
Tudorel Dima (1939–2019)	84
Aurel Iancu, Academician Iulian Văcărel – personalitate științifică a domeniului financiar	86
CRONICA VIETII ACADEMICE	88
APARIȚII LA EDITURA ACADEMIEI	90
GHID PENTRU AUTORI	91

Mihai Eminescu

1850–1889

Academia Română

Fundația Națională
pentru Știință și Artă

Biblioteca
Academiei
Române

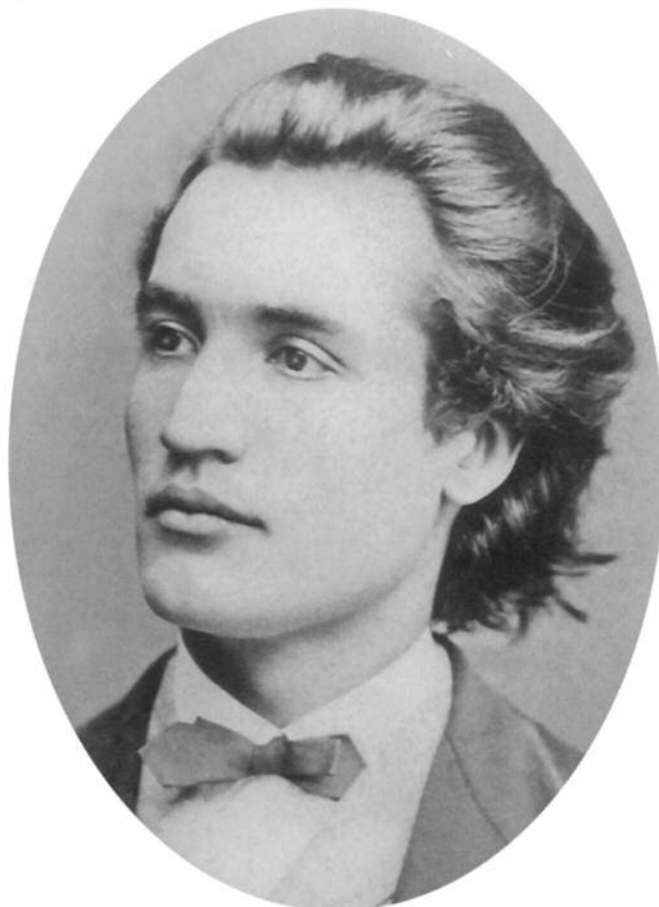

Primăria
Capitalei
prin

Biblioteca
George
Enescu

ziua **15** ziua lui
Culturii ianuarie Mihai
Naționale 2019 Eminescu

Ateneul Român
marți, 15 ianuarie 2019, ora 12

Conservarea și protejarea culturii naționale*

Acad. Ioan-Aurel Pop

Președintele Academiei Române

Acad. Ioan-Aurel Pop

Cultura națională a românilor are câteva caracteristici fundamentale, care trebuie conștientizate și apoi promovate mereu, cu scopul păstrării sale la nivelul de competitivitate cel mai înalt. În primul rând, cultura națională nu se poate imagina decât în cadrul său universal, în raport cu care a pulsat mereu, la care s-a raportat și în ale cărui curente s-a încadrat constant de la Renaștere încoace. În al doilea rând, cultura națională are o dimensiune istorică esențială, fără de care nu poate funcționa, fără de care își pierde statutul și se disipează în alte culturi sau moare pur și simplu odată cu poporul care a creat-o.

S-au dat, de-a lungul timpului, numeroase definiții ale culturii, fără să se cadă de acord asupra uneia general acceptate. Sub aspect etimologic, cuvântul cultură este latinesc. Verbul *colo*, *-ere*, *colui*, *cultum* are accepțiuni destul de variate: a cultiva (pământul), a locui, a împodobi, a îngriji, a ocroti, a îndrăgi, a-i cinsti pe zei etc.

Cultura spirituală (intelectuală) de grup, însă, este un concept mai bine circumscris și acesta se referă, cred, la ansamblul manifestărilor spirituale ale unei comunități, concretizate în creații și realizate, de regulă, în instituții. Cultura aceasta spirituală s-a înfăptuit de-a lungul istoriei și se înfăptuiește și

**Cuvânt de deschidere rostit la sesiunea festivă dedicată Zilei Culturii Naționale (15 ianuarie 2019, Ateneul Român)*

acum, sub ochii noștri. Ea este, prin urmare, o moștenire, transmisă deopotrivă prin memoria individuală și prin memoria colectivă, dezvoltată mereu. Nimeni nu poate elabora o creație spirituală – oricât talent ar avea – dacă nu este depozitarul acestei moșteniri, dacă nu a asimilat valorile culturale anterioare, dacă nu are o anumită *forma mentis* alcătuită prin educație, transmisă dinspre trecut. Tot așa, cultura de grup și, mai exact, cultura românilor ca națiune nu are niciun înțeles fără componenta sa istorică.

Umaniștii secolului al XVI-lea, de la Neagoe Basarab și Nicolaus Olahus (Nicolae Românul) până la Macarie, Eftimie și Azarie, deși au scris încă în limbile liturgice, de cancelarie și de cultură ale vremii, au avut o aplecare spre valorile poporului român încadrate în valorile generale europene. În lucrarea *Hungaria* (1536), Nicolae Românul, mândru că descinde din dinastia domnitoare a Țării Românești, spune: „Moldovenii au aceeași limbă, aceleași obiceiuri și aceeași religie ca și cei din Țara Românească; se deosebesc în parte doar prin îmbrăcăminte... Limba lor și a celorlalți români a fost odinioară romană, ca unii care sunt coloni ai românilor. În vremea noastră, limba moldovenilor se deosebește foarte mult de aceea (limba latină), dar vorbele lor pot fi înțelese de latini”¹. Referindu-se apoi la românii din Transilvania, adaugă: „Românii spun că sunt coloni ai romanilor. Argumentul acestui lucru este că au multe în comun cu limba romană și se găsesc în acest loc foarte multe monede ale acestui popor, fără îndoială indicii mari ale vechimii și stăpânirii romane aici”².

Umaniștii târzii și pre-iluminiștii – Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Constantin Cantacuzino Stolnicul, Dimitrie Cantemir – formați la lumina școlilor occidentale au demonstrat romanitatea poporului român și latinitatea limbii, preamărind Dacia Romană, ca premisă a intrării spațiului nostru de la Carpați și de la Dunăre în circuitul continental. Miron Costin, convins că „numele [nostru] cel drept din moși-strămoși este *român*, cum își cheamă și acum locuitorii din țările ungurești, și muntenii țara lor și cum scriu și răspund cu graiul: *Țara Rumânească*”³. Concepția acestui savant despre unitatea poporului său este exprimată în texte variate, dar reiese în chip sintetic dintr-un pasaj aflat în *Historia Moldo-Valachica*: „Astfel, astăzi moldovenii, muntenii, vlahii transalpini, basarabenii și epiroții se numesc pe sine cu toții cu un nume cuprinzător, nu vlahi, ci români, iar limbii lor neaoșe îi spun limba română”⁴.

Cea mai extinsă și savantă argumentare a unității și originii romane a românilor, rămasă ca atare până spre finele secolului al XVIII-lea, a făcut-o Dimitrie Cantemir, în lucrarea *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, publicat într-o primă ediție la Sankt Petersburg, în anul 1717, de la Nașterea Mântuitorului (sau 7225, de la Facerea Lumii). Aici, autorul afirmă clar, din primele pagini, că neamul romano-moldo-vlahilor „necurmat lăcuște în Dachia (adecă în Moldova, în Țara Munteniască și în Ardeal)”⁵. Unitatea și romanitatea apar însă exprimate peste câteva pagini, înainte de *Prolegomena*, loc în care se arată, de fapt, titlul dezvoltat al lucrării: „Hronicon a toată Țara Româniască (care apoi s-au împărțit în Moldova, Munteniască și Ardealul) din descălecatul ei de la Traian împăratul Râmului. Așijderea pentru numerele⁶ carele au avut odată și carele are acmu. Și pentru romanii cari de atunci într-însa așăzindu-să, într-aceiași și până acmu lăcuesc”⁷. Lucrarea îi așază pe români între popoarele romnice, în cadrul lor european firesc.⁸

Iluminismul românesc, ilustrat cel mai bine de Școala Ardeleană, a fost o formă a luptei de emancipare națională prin cultură, prin erudiție, prin domenii largi ale cunoașterii, precum istoria, filologia, literatura, filosofia, teologia, dreptul și chiar științele naturii. Acei mari intelectuali, precum Inochentie Micu, Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ioan Budai-Deleanu, Ignatie Darabant, Ioan Para, au elaborat nu numai cărți de căpătâi ale culturii naționale, ci și texte politice fundamentale ale emancipării noastre: „Fericite auguste împărate! (...) Națiunea română este cu mult cea mai veche dintre națiunile Transilvaniei din vremea noastră, întrucât este lucru sigur și dovedit, pe temeiul mărturiilor istorice, al unei tradiții niciodată întrerupte, a asemănării limbii, datinilor și obiceiurilor, că ea își trage originea de la coloniile romane aduse la începutul secolului al doilea de către împăratul Traian, în nenumărate rânduri, în Dacia, cu un număr foarte mare de soldați veterani, ca să apere Provincia. Urmașii lui Traian Augustul au stăpânit Dacia câteva secole. Sub a lor neîntreruptă stăpânire, în această Provincie a fost răspândită și credința creștină după ritul bisericii răsăritene” (din *Supplex Libellus Valachorum* elaborat de elita românească transilvăneană la 1791 și înaintat Vienei)⁹. Generația iluministă românească a crezut sincer că prin cultură se poate ajunge la libertate și a militat neîncetat pentru acest ideal.

După 1821, începe afirmarea pre-romantismului și a apoi a romantismului românesc, cu accente tot mai puternice, de la Vasile Cârlova și Grigore Alexandrescu până la Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu și Mihai Eminescu. Dacă umanismul și chiar iluminismul românesc au privilegiat antichitatea, urmărind să imite (până la un punct) clasicismul greco-roman, considerat leagănul lumii civilizate, romantismul a recuperat pentru creație Evul Mediu, când s-au afirmat popoarele europene deplin constituite pe ruinele Imperiului Roman și ale vecinătăților sale barbare. Tema ruinelor, castelele princiare și boierești, etosul luptei de apărare a Republicii Creștine în fața asalturilor Semilunii, gloria eroismului pentru apărarea moșiei etc. sunt abordări care apropie clar romantismul românesc de cel european.

În vreme ce în proză principele preferat este Alexandru cel Bun (scriitorul că afirmă își poate dovedi până la acest domn ascendența!), în lirica eminesciană, deopotrivă în cea de sorginte populară și în cea de factură cultă, Ștefan cel Mare este de departe monarhul dominant. De la vagi memorări sau pomeniri doar de nume până la adevărate portrete, voievodul tutelar se bucură de o atenție constantă. „Când Ștefan se suie călare pe cal/ Răspunde Suceava din urmă...” („Ștefan cel Mare. Schițe de inm”)10, încât marele luptător în numele Țării și al Crucii se confundă cu națiunea sa și cu lumea dreptății, pentru care s-a căznit atât de mult în viața pământească. Altminteri, domnul apare veghind din ceruri la soarta Moldovei și a României întregi.

În fața nimicniciei vremurilor de ocupație a provinciilor istorice, de către austrieci, de către unguri și de către ruși, adică de către „străinii” cei răi, mântuirea (în poezia „Doina”) nu poate veni decât de la Ștefan cel Mare: „Ștefane, Măria Ta,/ Tu la Putna nu mai sta,/ Las’ Arhimandritului/ Toată grija schitului,/ Lasă grija sfinților/ În seama părinților...”11. Voievodul, dotat cu atributul divin al învierii, aidoma Mântuitorului lumii, este singurul capabil să salveze Țara. Fie și numai la sunetul cornului voievodal, „Toți dușmanii or să piară/ Din hotară în hotară”12. După patru secole de la fondarea Putnei, „fiii României” se roagă înaintea Domnului lor, ca înaintea Domnului din ceruri: „Dar printre fum și lupte în cercul de lumină/ Se văd cerești casteluri de-a lui Hristos țării,/ Și între ele-i Putna, în care-adânc se-nchină/ Lui Ștefan-vodă

astăzi ai României fii.” Și în alte poezii de sorginte populară, tot Ștefan cel Mare domină scena, așa cum se întâmplă în „Mușatin și codrul”: „Ștefan-vodă, tinerel,/ Trece puntea singurel,/ Cu pieptarul de oțel,/ Cu cușma neagră de miel, /Drag i-e codrului de el” („Închinare lui Ștefan Vodă”)13. Domnii români ai lui Eminescu stăpânesc, organizează și oblăduiesc țara în mod natural, ocrotind națiunea.

De la romantism încoace, curentele europene devin tot mai numeroase, mai intense și, unele, tot mai excentrice, găsindu-și pe rând, aproape fără decalaje cronologice, pandanții în cultura românească.

Sincronizarea civilizației românești cu cea occidentală – dincolo de marea chestiune a formelor fără fond, teoretizată de Titu Maiorescu – s-a realizat mai întâi prin cultură. Creația culturală de nivel european a fost însoțită de înființarea unor instituții de cultură potrivite modernizării, de la biblioteci și muzee până la licee și universități, de la ASTRA până la Academia Română. În funcționarea bună a acestor instituții, limba română a jucat rolul de catalizator, de element coagulant și așa se întâmplă și astăzi. Alături de istorie și de credință, limba română ne dă măsura naționalității noastre, a identității noastre ca popor.

Mulți specialiști ne atrag atenția că limba română se află acum în pericol. Nu cred că trebuie să ne lăsăm copleșiți de asemenea semnale, însă nu este bine nici să le ignorăm. Asistăm la o serie de atentate grave asupra limbii române, de la „poluarea” ei cu barbarisme și cu expresii nepotrivite, calchiate mecanic din alte limbi și până la asalturile asupra unității sale. Sunt unii – mânați de interese extra-științifice – care tind să desprindă de limba română dialectele sale sudice și mai ales dialectul aromân, așa cum sunt alții care vor să diminueze numărul orelor de română din școli și să organizeze studiul limbii și literaturii după criterii anistorice, nerespectând succesiunea curentelor culturale și creând un adevărat haos în structurarea materiei.

Menirea Academiei Române – ca și a ministrului Educației și a Ministerului Culturii (devenit, simptomatic, și al Identității Naționale) – este de a veghea asupra calității educației tinerilor din România. Iar această educație, înscrisă ferm în cadrele europene și universale, trebuie să rămână una românească dacă mai credem în menirea acestei țări numite România și dacă mai dorim să lăsăm urmașilor rațiunile de a sărbători, peste decenii și secole, Ziua Culturii Naționale.

Acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, și prof. Radu Baltasiu, la evenimentul de lansare a aplicației digitale „Mihai Eminescu – întreaga operă”

Note

¹ I.S. Firu, Corneliu Albu (Studiu introductiv și note de ~), *Umanistul Nicolaus Olahus (Nicolaiu Românul) (1493–1568). Texte alese*, București, 1963, p. 120.

² *Ibidem*, p. 121.

³ Miron Costin, *Opere alese. Letopisețul Țării Moldovei. De neamul moldovenilor. Viața lumii*, ediție de Liviu Onu, București, 1967, p. 156–157.

⁴ Dimitrie Cantemir, *Opere complete*, vol. IX, tom. I, p. 414–415. Cf. Sergiu Iosipescu, „Cumanitatea” românilor. *Adnotări pe marginea unei discuții*, în vol. „Retrospecții medievale. In honorem professoris emeriti Ioan Caproșu”, editori Victor Spinei, Laurențiu Rădvan, Arcadie M. Bodale, Iași, 2014, p. 348.

⁵ Prima ediție critică, în românește și cu litere latine, este D. Cantemir, *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*, publicat sub auspiciile Academiei Române..., ediție de Gr.G. Tocilescu, București, 1901, în „Operele principelui Dimitrie Cantemir”, tomul VIII.

⁶ „Numerele” înseamnă la Cantemir „numele”.

⁷ Dimitrie Cantemir, *Hronicul...*, p. 57. Această definiție a Țării Românești, a originii românilor și unității lor istorice este expusă de autor, după *Predoslovie, Praefatio și Catastihul istoricilor, gheografilor, filosofilor, poeticiiilor pomeniți în Hronic*, chiar la finele acestei din urmă secțiuni și înainte de *Prolegomena*.

⁸ Ioan-Aurel Pop, *Între real și ideal: Dimitrie Cantemir despre locul românilor în Europa*, în vol. „Dimitrie Cantemir (sesiune de comunicări științifice: 10 decembrie 2010)”, București, 2011, p. 285–296.

⁹ D. Prodan, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, Ediție nouă cu adăugiri și precizări, București, 1984, p. 455 (text latin), 468 (traducere românească).

¹⁰ Mihai Eminescu, *Opere. Poezii*, Ediție critică, cronologie, note și variante de Perpessicius, Introducere de Eugen Simion, diferențe textuale și un comentariu asupra ediției Perpessicius de Nicolae Georgescu, București, 2013, p. 800-801.

¹¹ *Ibidem*, p. 173.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*, p. 885–893.

Cultura și modernizarea României*

Klaus Werner Iohannis

Președintele României

ES Klaus Werner Iohannis

Domnule președinte al Academiei,
Preafericirea Voastră,
Onorați membri ai Guvernului,
Doamnă președintă a Institutului Cultural
Român,

Doamnelor și domnilor,

Dragi elevi și studenți,

Încep prin a adresa un elogiu tuturor celor care, în anul Centenarului Marii Uniri, au promovat cultura noastră în fața publicului din țară și din străinătate. Ziua Culturii Naționale le este în primul rând dedicată lor!

Premiile și aplauzele primite de creatorii și artiștii români în 2018 au demonstrat, din nou, că

România este un partener valoros în dialogul dintre civilizații.

Prin bogăția și diversitatea culturii și patrimoniului nostru, adevărați piloni ai identității naționale, ca și prin operele tinerelor generații de artiști, România adaugă marii simfonii universale, an de an, noi expresii și armonii.

Doamnelor și domnilor,

Atunci când vorbim despre cultura română, nu putem să nu ne referim la rolul său esențial în evoluția spre modernitate a țării noastre. Începând cu a doua jumătate a secolului XIX, prin contribuția elitelor, România s-a înscris, inclusiv cultural, pe o traiectorie occidentală, care a coincis,

**Cuvânt rostit la sesiunea festivă dedicată Zilei Culturii Naționale
(15 ianuarie 2019, Ateneul Român)*

deloc întâmplător, cu împlinirea aspirațiilor noastre naționale.

Acest proces a condus la afirmarea marilor valori ale literaturii, muzicii și artei plastice românești pe firmamentul culturii universale. Operele lui George Enescu, Constantin Brâncuși, Eugène Ionesco, Emil Cioran ori Tristan Tzara au demonstrat compatibilitatea dintre tradiție și modernitate și stau mărturie îngemănării culturii noastre cu spiritul european și cu valorile artistice internaționale.

Este lăudabil că noile generații de creatori din literatură, film, artă plastică ori artele spectacolului au capacitatea de a fructifica în continuare acest dialog între național și universal, cu rezultate excepționale. Din această perspectivă, 2019, anul Sezonului cultural româno-francez, al Festivalului Enescu și al Festivalului Europalia, mari proiecte culturale internaționale cărora le-am acordat Înaltul Patronaj, constituie o oportunitate fără egal pentru reafirmarea României drept un spațiu al consacării artistice.

Doamnelor și domnilor,

Celebrăm cultura de ziua nașterii Luceafărului poeziei românești și pentru faptul că limba română a constituit, începând cu Veacul Luminilor, argumentul și temelia aspirației noastre la unitate națională și la progres social. Înainte de a fi concretizarea unei viziuni politice și de a se materializa ca rezultat al angajamentului popular, unitatea națională s-a înfăptuit prin limba română.

Pentru carte și limbă au trudit și s-au jertfit dascăli, istorici, poeți și scriitori români, dar, fapt remarcabil, chiar și cărturari de alte etnii.

Academia Română, acum mai bine de 150 de ani, și-a asumat un rol fundamental în acest proces de cultivare a limbii, în care rămâne și astăzi principala responsabil.

În ultimii ani, din păcate, România se distinge prin cea mai redusă rată europeană de achiziție și lectură de carte. Pe fondul acestei situații, am apreciat declararea prin lege a anului 2019 drept Anul Cărții ca o inițiativă bună și aștept din partea Guvernului să o pună în aplicare, cu eficiență. Să dăm culturii în acest an o acțiune concertată, coerentă, în favoarea lecturii și a cărții!

Doamnelor și domnilor,

În 2019 se împlinesc 130 de ani de la primul concert sub această cupolă și un secol de la primele acorduri ale Simfoniei a III-a, compusă de George Enescu în timpul Marelui Război.

Vom celebra, totodată, un veac de când, la Ateneul Român, a fost consacrată prin lege Unirea

dintre Regatul României și Basarabia, Bucovina și Transilvania.

Este semnificativ faptul că cinstim cultura într-un astfel de loc, în care se împletesc în mod natural istoria, civismul și arta.

Ateneul Român, acest veritabil templu al muzeilor, ne transmite tuturor, prin istoria și activitatea sa, cât de importante sunt educația și cultura pentru materializarea aspirațiilor unui popor liber, pentru realizarea unei națiuni democratice.

Doamnelor și domnilor,

Cultura, cu mesajele și valorile pe care le promovează, nu se rezumă doar la expresia artistică formalizată în sălile de concerte, de teatru sau expoziție.

Dându-i cinstire în zi de sărbătoare națională, poporul român recunoaște atât rolul important al culturii în viața noastră, cât și contribuția ei la construcția societății de mâine. Desfășurându-se sub aura operei lui Mihai Eminescu, Ziua Culturii Naționale trebuie să fie pentru autorități un bun prilej de a-și asuma, responsabil, momentele fundamentale, valorile constitutive și deschiderile modernității românești europene.

Celebrarea culturii naționale în anul 2019, când se împlinesc 30 de ani de la Revoluția din Decembrie 1989, nu poate face abstracție de rolul pe care arta și artiștii și-l asumă, din ce în ce mai pregnant, pentru un stat al integrității și responsabilității, pentru o societate a libertății și toleranței.

Doamnelor și domnilor,

O Românie educată, într-o Europă mai coezivă, mai apropiată de cetățenii săi, este cea care își prețuiește creatorii și își protejează patrimoniul cultural.

Dincolo de viziuni economice și instituționale, proiectele de viitor ale României, ca parte a Uniunii Europene, trebuie să fie și «proiecții» culturale, pentru că doar cultura definește locul comun al valorilor și intereselor care ne unesc.

Europa în care cred trebuie să-i mobilizeze și să-i motiveze pe cei care văd cetățenia europeană ca o expresie și garanție a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Este aceeași Europă care îi inspiră și îi însuflețește pe cei care văd spiritul european ca o neprețuită moștenire primită de la Cervantes și Leonardo da Vinci, de la Lamartine și Chopin, de la Beethoven și Enescu.

Sunt convins că acesta este și proiectul european în care se regăsește, pe drept și cu cinste, cultura română! Vă mulțumesc!

Biserica a plămădit și a promovat cultura poporului român*

Preafericitul Părinte Daniel
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române
Membru de onoare al Academiei Române

Preafericitul Părinte Daniel

Biserica Ortodoxă Română a avut o contribuție majoră la formarea și promovarea culturii neamului românesc. Odată cu primele încercări de organizare statală, rolul Bisericii în dezvoltarea culturii și civilizației românești a urmat modelul bizantin; o seamă de personalități eclesiale: episcopi, preoți sau călugări, dintre care vom menționa doar câteva nume, au îndrumat principala activitate culturală din epocă.

Mihai Eminescu, cunoscând rolul Bisericii și al credinței creștine în dezvoltarea culturii și a limbii române ca veșmânt viu al învățăturilor de credință și al cultului liturgic, a numit Biserica Ortodoxă

Română „maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbii și unitatea etnică a poporului”¹.

1. Primele tipografii din spațiul românesc au apărut la mai puțin de o jumătate de veac de la invenția lui Gutenberg (1455), funcționând, în incinta unor mănăstiri sau centre episcopale, la Târgoviște, București, Iași, Buzău, Snagov, Râmnic ori Neamț, iar *primii meșteri tipografi au făcut parte din cler: ieromonahul Macarie, diaconul Coresi, ieromonahul Mitrofan, Sf. Antim Ivireanul*, viitorul mitropolit, și alții. Unele tipărituri au fost premiere internaționale, precum *Liturghierul de*

*Cuvânt rostit la sesiunea festivă dedicată Zilei Culturii Naționale
(15 ianuarie 2019, Ateneul Român)

la Târgoviște, tipărit în 1508 în slavonă, fiind *primul Liturghier ortodox din lume*.

2. Pleiade întregi de episcopi sau mitropoliți au fost scriitori, poeți, traducători sau creatori de cultură, artă și civilizație românească. În Țara Românească, au promovat cultura mitropolii: **Teofil** (†1648), **Ștefan I** (†1668) **Varlaam** (†1679) și **Teodosie I** (†1708), aceștia din urmă fiind sprijinitori ai activității cultural-artistice sub domnitorii Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu, una din realizările culturale fiind *Biblia de la București*, dintre anul 1688. În Moldova, au sprijinit cultura poporului român mitropolii: **Teoctist II** (†1528), **Teofan I** (†1530) și **Grigorie Roșca** (†1570), ultimii doi au contribuit la împodobirea Mănăstirii Voroneț cu celebrele fresce interioare și exterioare, iar Mitropolitul **Anastasiu Crimca** (†1629) a fost ultimul mare miniaturist moldovean. Sfântul Mitropolit **Varlaam** (†1657) a tipărit *Cartea românească de învățătură* (1643), iar Sfântul Mitropolit **Dosoftei** poet român (*Psaltirea în versuri*, 1673) și traducător al *Liturghierului* (1679) și *Molitfelnicului* (1681) în limba română. În Transilvania, ierarhul erudit și patriot statornic **Andrei Șaguna** (†1873) a unit în mod pilduitor mărturisirea credinței ortodoxe cu dezvoltarea culturală și socială a românilor. A înființat o *tipografie* eparhială la Sibiu (1850), existentă și azi, în care a tipărit, pe lângă toate cărțile de slujbă, manuale didactice, lucrări istorice și de alt gen, ziarul „Telegraful Român”, care apare fără întrerupere din 1853 până azi. În 1861, Andrei Șaguna s-a numărat printre cei care au înființat Asociația Transilvană pentru Cultura și Literatura Poporului Român din Transilvania (Astra), fiind primul ei președinte.

3. Între monahii erudiți care au contribuit la dezvoltarea culturii naționale se află **Sf. Cuv. Ioan Casian** (sec. 5), considerat unul dintre cei mai de seamă promotori ai monahismului în Occident, scriitor și traducător din limbile greacă și latină, **Sf. Cuv. Dionisie Exiguul** (secolul VI), teolog, astronom, matematician, a inițiat „cronologia erei creștine”, împărțind istoria în două perioade – „înainte de Hristos” și „după Hristos”, **Sf. Niceta de Remesiana** (†414), a compus imnul *Te Deum laudamus*, iar mai târziu Sf. Cuvios isihast ucrainean **Paisie de la Neamț** (†1794) a tradus *Filocalia* în limba slavonă (*Dobrotoliubie*), fiind ajutat de ucenici români, buni eleniști, ca Sf. Ierarh Grigorie Dascălu (†1834).

4. Reprezentative pentru cultura și arta românească sunt o mulțime de biserici și mănăstiri ortodoxe, adevărate cărți de identitate prin care ne putem prezenta geniul creator în fața altor popoare: Voroneț, Neamț, Putna, Cozia, Curtea de Argeș, Sfinții Trei Ierarhi-Iași, Hurezi, Secu, Dragomirna, Văratec, Agapia, Lainici, Antim, Stavropoleos ș.a. În toate aceste mănăstiri s-a desfășurat o *intensă activitate cultural-artistică*, au fost scrise primele *Letopisețe* și *Cronici* ale istoriei românilor.

5. Primele școli primare, cu predare în slavonă sau română, au luat ființă în incinta mănăstirilor, apoi a bisericilor de mir: Colțea, „Sfântul Gheorghe Vechi”, Antim sau Biserica Domnița Bălașa, în București, Biserica Barnovschi, „Sfânta Vineri” și „Sfântul Nicolae”, în Iași. Primele școli medii și primele școli superioare au fost înființate, de asemenea, cu sprijinul Bisericii: Colegiul de la Mănăstirea „Sfinții Trei Ierarhi” din Iași, Academia de la Mănăstirea „Sfântul Sava” din București.

6. În toate mănăstirile mari s-au desfășurat însemnate activități artistice. Astăzi, majoritatea colecțiilor muzeale din țară, care expun *Artă Veche Românească*, sunt constituite în cea mai mare parte din obiecte de cult, provenite de la mănăstirile și bisericile ortodoxe românești. *Icoane, fragmente de frescă, broderii, manuscrise, tipărituri, argintărie, sculptură în lemn sau piatră*, toate ilustrează modul în care Biserica, fidelă artei bizantine, dar receptivă la influențele artei occidentale, ori tradiționale, a creat o artă proprie, originală. Prin toată această activitate culturală a Bisericii a fost cultivată și sprijinită însăși aspirația poporului pentru cultura proprie, pentru păstrarea identității naționale și pentru dobândirea independenței naționale.

Crearea statului român modern a deschis o epocă nouă, iar Biserica Ortodoxă Română a rămas pe mai departe sprijinitoarea fidelă a idealurilor naționale, contribuind la promovarea învățământului și culturii românești.

7. După anul 1944, odată cu instaurarea regimului comunist ateu, Biserica Ortodoxă Română a fost înlăturată treptat din viața socială și culturală. În 1948 a fost eliminat învățământul religios din școli, au fost interzise slujbele religioase în spitale, aziluri și cazărmi, au fost suprimate publicații bisericești ale eparhiilor, au fost desființate multe școli de teologie și a fost oprită catehizarea tineretului. Peste o mie de preoți ortodocși (la care se adaugă și mulți romano-catolici, greco-catolici și

protestanți) au fost arestați, aruncați în închisori, supuși la muncă silnică sau deportați. Între cei aruncați în închisori se numără și teologi, oameni de cultură de mare prestigiu, precum: Nichifor Crainic, Ioan Savin, Dumitru Stăniloae, Liviu G. Munteanu, Ilarion Felea, Ion V. Georgescu (deportat în Siberia) și mulți alții.

În anii '80, sub dictatura comunistă, au fost demolate peste 20 de locașuri de închinare, monumente de arhitectură bisericească din București: mănăstirile Cotroceni, Văcărești, Pantelimon, bisericile „Sfânta Vineri”, „Sfântul Spiridon Vechi”, Alba-Postăvari, Enei, Spirea Nouă, Izvor, „Sfânta Treime” Dudești etc.

8. După căderea comunismului, consecventă tradiției multisekulare de a fi „maica spirituală a poporului român”, cum o numea Mihai Eminescu, Biserica Ortodoxă Română **continuă să fie protectoare și promotoare a valorilor culturale românești**. În anii care au urmat după 1990, au fost restabilite raporturile firești tradiționale dintre Biserica Ortodoxă Română și mediul cultural și academic din România. Astfel, în anul 1990, Academia Română a reabilitat memoria ierarhilor, preoților și teologilor ortodocși excluși din Academie în anul 1948 de către regimul totalitar, iar în anii care au

urmat noi slujitori ai Bisericii au fost primiți în cel mai important for al excelenței științifice și culturale românești, precum părintele Dumitru Stăniloae sau părintele Mircea Păcurariu.

Academia Română și Patriarhia Română au inițiat mai multe programe comune, dintre care cel mai important este elaborarea *Istoriei monahismului românesc* în trei tomuri masive și valoroase, iar bunele relații, cultivate cu respect reciproc de ambele instituții, ne îndreptătesc să sperăm la o permanentă cooperare fructuoasă pentru binele poporului român.

Adresăm mulțumiri domnului Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, pentru invitația de a participa la această sesiune științifică dedicată Zilei Culturii Naționale, felicităm și binecuvântăm pe toți cei care contribuie prin multiplele lor eforturi ca această Zi a Culturii Naționale să devină o sărbătoare a afirmării tuturor valorilor culturale și spirituale ale poporului român.

Notă

1. „Timpul”, 14 august 1882, în: Mihai Eminescu, *Opere*, vol. 13, București, Ed. Academiei, 1989, p. 168–169.

Cultura: a câta putere în stat?*

Acad. Eugen Simion

Acad. Eugen Simion

Ce poate și ce nu poate face cultura într-o lume ce se schimbă repede și în care aproape toate certitudinile cad? Ce putere are cultura, azi, în fața economiei, politicii, tehnologiilor de vârf? Cum se descurcă ea în concurența, acerbă, cu *civilizația imaginii*, cu mecanismele economiei de piață și cu regulile *societății numerice*? Pe scurt: cum se situează cultura față de provocările globalismului? Și încă o dată: ce putere are ea în lumea românească de azi? A câta putere este cultura în statul nostru de drept? Cinstit ar fi să spun numaidecât că nu știu. Nu știu bine. Și că, punându-mi această întrebare,

am căzut, eu însumi, în cursă. Și, totuși, pot spune că o cultură nu este decât o putere, metaforic vorbind, spirituală, adică o putere fără puteri imediate, eficiente, punitive. Nu este, ca presa, a patra putere (cum se zice), venită după celelalte puteri cu rol esențial în crearea și gestionarea civilizației materiale. Dacă ne uităm în urmă (și trebuie să ne uităm în trecut, pentru că rezervorul valorilor spirituale este în trecut și de aceea nu trebuie să *ne despărțim de trecut râzând*, cum știm că a spus un filosof materialist; ne despărțim de trecut, când este nevoie să ne despărțim, luând cu noi ceea ce este mai bun și mai

*Cuvânt rostit la sesiunea festivă dedicată Zilei Culturii Naționale (15 ianuarie 2019, Ateneul Român)

trainic din tradițiile noastre spirituale!), să ne uităm la culturile trecutului și să reținem faptul că *puterea culturii* se manifestă, cu precădere, pe mari distanțe de timp. Poate avea și efecte asupra prezentului, dar puterea ei majoră se vede și se judecă în *serii istorice*, cum spune A.D. Xenopol. Cultura nu este o putere repetitivă, cu efecte imediate, ci o putere spirituală ce acționează pe mari perioade istorice. Ce știm, azi, despre lumea românească din epoca 1859–1900? Știm câteva lucruri despre *Unirea Principatelor* în 1859, despre Cuza și despre cele trei mari reforme pe care, împreună cu Alexandru Ioan Cuza, Kogălniceanu le-a inițiat și le-a înfăptuit, deschizând astfel calea modernizării României; mai știm că, în 1866, a venit în țară Regele Carol (care a fost un rege bun) și că, în 1877, am căpătat, după multă vreme, independența. Mai știm, desigur, și alte fapte, în funcție de profesiunea și pregătirea noastră, dar în esență știm și trebuie să știm că aceasta a fost epoca în care au trăit Maiorescu, Eminescu, Creangă, Slavici și I.L. Caragiale, toți, mari scriitori. Puterea lor se manifestă și azi. Uneori, au avut succes și în timpul lor, dar puterea lor reală, consolidată, a venit mai târziu, după ce au intrat în conștiința națiunii și în imaginarul colectiv. Ea a învins, cu sabia spiritului, celelalte puteri (civice) care s-au succedat și au intrat, cum spune filosoful Noica, în sfera *devenirii pentru devenire*, nu pentru *formarea și devenirea ființei*.

Doamnelor și domnilor,

Voiam, în fapt, să spun că nu trebuie să judecăm cultura numai prin implicațiile, efectele, valorile ei imediate, ci prin puterea ei secretă de a forma, în devenirea istorică și morală a unui popor, *spiritul* acestui popor, adică modul lui de a fi și de a se situa în lume și valorile morale și spirituale în care crede. De ce ne place, și azi, Eminescu și-l recunoaștem, fără să-l votăm, simbolul lumii românești, *poetul [nostru] național*? Pentru că ne regăsim în el, cu tot ce-i mai bun în noi (spune un filosof cunoscut), pentru că ne place muzicalitatea versului său, elegia lui sfâșietoare și vigoarea, bogăția de idei, ne place și extraordinara imaginație a ideilor din proza lui politică și filosofică, în fine, simțim și ne place și azi, când lumea lui Eminescu a dispărut în devenirea istoriei, să ne întoarcem la poemele sale și să trăim, cum spune un mare critic (G. Călinescu, care a dat o operă fundamentală despre Eminescu), o oră pe zi în *preajma marilor mituri*.

Aceasta-i marea, inegalabila, perena putere a culturii. Ea încearcă să înfrângă, în noi, sentimentul zădărniceii pe care ni-l dă scurta noastră trecere pe pământ și să cultive în noi *trestia gânditoare* de care vorbește Pascal, adică ideea că omul poate învinge timpul neiertător prin puterea de a-și medita condiția sa existențială.

Poate cultura să ne ajute să rezolvăm grijile noastre zilnice? Îmi amintesc de o vorbă a lui Roland Barthes: „Literatura – spune el – nu ne ajută să mergem, ne ajută să respirăm”. Uneori, literatura, filosofia, teatrul, artele frumoase, pe scurt, cultura poate mai mult decât atât. Avem exemplul Greciei antice. Ea a fost cucerită de romani și, dacă n-ar fi fost cultura ei, Grecia ar fi dispărut din istorie. Așa cum au dispărut atâtea popoare. Grecii au supraviețuit însă, mai mult: și-au învins cuceritorii prin sabia spiritului, după ce cealaltă sabie (a puterii militare romane) îi supusesese. Atena a învins Roma invincibilă, folosind diplomația superioară a culturii. O învăluire, o inserție, o penetrație lentă, care a învins ceea ce părea de neînving. Să ne amintim ce spune Horațiu despre acest miracol: „Grecia antică a cucerit pe asprul ei învingător”...

Doamnelor și domnilor,

Aceasta-i adevărata putere a culturii: o armă care i-a dat unui popor puterea de a supraviețui în istorie, o armă tăcută, manifestată pe mari serii istorice, pentru a asigura viitorul identității unei națiuni într-o istorie plină de necunoscute; în fine, în lumea postmodernă de azi, cultura este o putere marginalizată, pusă mereu la încercare, contestată, uneori, în identitatea ei, în lupta cu legile economiei de piață. Va rezista, va supraviețui, va învinge? Câtă vreme va exista limba română și se vor ivi poeți ca Eminescu, Arghezi, Bacovia, Blaga și, cu voia dumneavoastră, Nichita Stănescu, care să recunoască (așa cum face ultimul citat în această mare serie de creatori) că „limba română este patria mea”, cultura română va fi, în continuare, o mare putere tăcută, secretă, diplomația noastră cea mai fină și mai penetrantă, în fine, forța noastră de apărare cea mai bună în istorie...

*

Doamnelor, domnilor,

La sfârșitul anului 2010, la propunerea Academiei Române, Parlamentul României a decis prin

lege ca ziua de 15 ianuarie să fie Ziua Culturii Naționale în calendarul nostru moral și spiritual. O decizie bună, o decizie înțeleaptă, o decizie necesară, așteptată de toți cei care au credința că o națiune este culturală sau nu este deloc în istorie și că, în substanța ei, cultura reprezintă pentru un popor altfel spus: un mod de a fi, un mod specific și inconfundabil de a se situa în lume, un mod de a se afirma și de a supraviețui. Faptul că Ziua Culturii Naționale coincide cu ziua în care s-a născut Mihai Eminescu – poetul pe care românii îl consideră reprezentativ pentru spiritualitatea lor – nu-i, desigur, o întâmplare. Chiar noi, Academia Română, am solicitat ca, de ziua unui mare poet, să reflectăm la destinul culturii noastre și să vorbim despre proiectele pe care trebuie să le inițiem, convinși că, în plin proces de globalizare, cultura este un element stabilizator esențial. Mulți s-au bucurat de această decizie, alții s-au supărat. „Încă o formă fără fond? Din nou «Cântarea României»? Iarăși un parastas național? Iar Eminescu?” – au întrebat, retoric, scepticii de serviciu, convinși dinainte că pregătim, fastuos, o nouă fantasmagorie și, evident, ne pregătim de un nou eșec răsunător. N-au avut dreptate și, sper, să nu aibă nici de aici înainte.

Nu cred, întâi, că românii sunt condamnați la eșec și nu cred, nici în ruptul capului, că în țara lui I.L. Caragiale și Eminescu – adică partea profundă și esențială a lumii românești – cultura nu are nicio șansă. De n-ar fi așa, n-am avea poezii și moraliștii pe care îi avem și n-am avea multe de care trebuie să ne rușinăm.

Am spus de multe ori în ultimii ani și au spus și alții că există o *Românie profundă* care nu are nicio legătură cu *România suprafețelor* – adică România comediei politice, România care se ceartă toată ziua și nu face nimic (sau *se află în treabă!*), se jelește, tachinează, complotază, contestă și așteaptă să dea o mare lovitură. Există o altă Românie pe care discursul public de azi n-o ia în seamă – *România tăcută*, România care a făcut și face, în continuare, istoria noastră, așa cum a fost și cum este, România care nu sabotează istoria, caută numai să nu se lase strivită de brutalitățile ei, România care își pune în clipele ei de inspirație jalea și imaginația ei în versuri, în muzică, în pictură, încă o dată: *România profundă*. Aceasta este, înainte de toate, *România culturii*. De ea am vrea să vorbim astăzi și pe ea ar trebui s-o celebrăm, în fiecare an, la 15 ianuarie, atunci când s-a născut, în nordul țării, al șaptelea copil dintre cei unsprezece câți au avut căminarul

Gheorghe Eminovici și Raluca (Ralu) Iurașcu, al șaptelea zic, cel care va debuta peste 16 ani cu versuri în revista „Familia” și va deveni peste puțin timp, atât de original, încât severul Maiorescu îl va cita îndată după Alecsandri pentru a ilustra *noua direcție* a literaturii române. N-a trăit decât 39 de ani, dintre care numai 33 în plenitudinea forței sale creatoare. La moartea lui, în 1889, Maiorescu scrie că secolul al XX-lea se va afirma, poetic „sub auspiciile geniului” lui Eminescu. Previziunea s-a confirmat, chiar dacă, pornind de la Eminescu, poezia românească din secolul al XX-lea și-a înnoit formulele și, uneori, s-a îndepărtat de lirismul lui Eminescu. S-a îndepărtat de un mare model spiritual, aruncând însă sămânța rodnică a gândirii sale poetice în alte soluri... Căci, se știe, un mare creator nu este numai cel care este imitat de alții, ci și acela – dacă nu în primul rând acela – care te provoacă să cauți, pornind de la el, altceva, ceva ce te exprimă mai bine pe tine... Nu degeaba G. Călinescu scrie într-un rând, prin anii '30: „Cine mă iubește, se desparte de mine”. Se desparte, vrea el să spună, cu ideile sale și cu modul lui de a înțelege și a judeca literatura.

Cu Eminescu se întâmplă în cultura română un fapt ciudat: ne despărțim, din când în când de el, ca să avem unde ne întoarce. Ne despărțim pentru o vreme, într-un moment al existenței noastre, pentru a ne regăsi pe noi înșine și a ne cântări mai bine șansele în raport cu un model fondator. Apoi ne întoarcem spre a-l redescoperi.

Filosoful Constantin Noica, care miza enorm pe Eminescu în afirmarea destinului nostru, nu numai poetic, scrie o propoziție care irită mult pe unii publiciști de azi: Eminescu, zice filosoful *Rostirii românești*, este „omul deplin al culturii române”. Este o propoziție frumoasă și adevărată sau este frumoasă, pentru că este adevărată. Nu știu ce poate fi atât de scandalos în această propoziție, după mine, norocoasă, memorabilă, ca atâtea altele care s-au spus și s-au scris despre Eminescu... Poate, doar, faptul că repetată cu rost și fără rost, ea provoacă o stare de inconfort intelectual, ca tot ce se repetă într-o retorică de tip encomiastic. Și Eminescu este strivit, de multe ori, trebuie să recunoaștem, de aceste laude nemăsurate și goale, după cum, tot de multe ori, este minimalizat, contestat, uneori batjocorit de-a dreptul de detractorii lui (nu puțini!) cu adjective infamante. Două *suprafețe* care se ciocnesc, două mentalități balcanice deopotrivă de detestabile și, la mijloc, ca victimă de lux, un mare poet care,

iată, la 169 de ani de la naștere și 130 de ani de la moarte, continuă să provoace conștiința românească, să provoace insomniile sensibilității moderne și postmoderne. Ar mai provoca el atâtea contrarietăți, dar și o iubire atât de statornică, dacă n-ar fi ceea ce este: un mare poet și un filosof politic care, cu fantasmalele lui romantice și cu gândirea lui cuprinzătoare, însetată de adevăr, a spus ceva esențial despre condiția existențială a omului românesc și, prin arta lui, despre suferințele și bucuriile, în genere, ale ființei? Are dreptate, dar, G. Călinescu să spună că Eminescu nu trebuie transformat într-un *monstru de erudiție* și nu trebuie să-l acoperim de elogiile noastre nesărate; avem și noi dreptate, azi, să spunem că nu trebuie să acceptăm nici discursul zeflemitor al detractorilor săi care zic că nu putem să fim buni europeni, dacă nu renunțăm la miturile noastre și nu-l contestăm în primul rând pe Eminescu, poetul pe care românii continuă să-l socotească, repet, după 130 de ani de la dispariția lui lumească, poetul ce-i reprezintă în ceea ce au ei mai bun, cu răbdarea și jalea lor, cu nestatorniciile istoriei lor, cu natura lor mirifică și cu momentele lor de disperare metafizică, precum în *Rugăciunea unui dac*. Un poem ce-i plăcea și lui Cioran, căruia, așa cum se știe, nu-i plăcea mai nimic pe lume, în afară de muzică și mistica sfintelor.

De aceea cred și astăzi ceea ce am spus și cu alte ocazii, că Eminescu trebuie salvat, înainte de orice, de *lăudătorii* sau, cum le zice tot Noica, de *zberătorii* de serviciu și, totodată Eminescu trebuie neapărat smuls din ghearele detractorilor lui (*zeflemitorii* de serviciu), agresivi și nerușinați, dornici să-și facă carieră batjocorind un mare creator. Nu, Eminescu a venit pe lume pentru altceva și este, pentru noi, cu totul altceva: un poet care răspunde încă sensibilității noastre și gustului nostru estetic. Nu-i nevoie să înroșim superlativalele pentru a spune că ne place când îl citim și, mai ales, nu-i nevoie să-l insultăm atunci când se întâmplă să nu ne placă unul sau mai multe dintre poemele sau articolele sale. El mai reprezintă ceva (foarte important) pentru noi, și anume *simbolul identității noastre morale și spirituale*, într-un cuvânt, simbolul identității naționale. O noțiune pe care unii o pun azi în discuție în numele globalismului, socotindu-l pe Eminescu – în proza lui politică și filosofică – un naționalist, ceea ce în limbajul lor înseamnă *xenofob, antisemit, rasist*. Judecată falsă, viziune aberantă, globalism lipsit de sens și de adevăr. Autorul articolelor din „Timpul” este, în esență, cu ideile și

mentalitățile de la 1870–1883, un umanist european care apără dreptul națiunii sale, o națiune care abia se pregătea să-și capete independența deplină după secole de dependență față de imperiile străine și să intre pe scena istoriei. Traducătorul lui Kant și-a concentrat ideile, din această sferă de preocupări, într-un *aporism* superb, pe care îmi place să-l citez și acum: „Nu ești liber – spune el – dacă nu ești drept” sau, citit altminteri, sună tot atât de bine și de judicios: „Nu poți fi drept, dacă nu ești liber”. Încă o dată, o ecuație morală, filosofică, socială ce spune tot și rezumă gândirea politică a unui mare poet european.

Doamnelor, domnilor,

Odată cu Eminescu și pornind de la modelul spiritual pe care el îl reprezintă, celebrăm astăzi Ziua Culturii Naționale. Prilej de a vorbi despre proiectele noastre, despre împlinirile și neîmplinirile noastre. Ar trebui să începem chiar cu Academia noastră unde funcționează peste 60 de institute de cercetare. Nu avem însă timp să discutăm, acum, despre performanțele sau, dimpotrivă, despre inerțiile noastre intelectuale. Să spunem doar că în ultimii ani am reușit să ducem la capăt câteva proiecte de interes național: *Tratatul de istorie a românilor* (zece volume), *Dicționarul Tezaur al Limbii Române* (început de pe vremea lui Maiorescu și Hasdeu), în 18 volume, *Dicționarul General al Literaturii Române* (șapte volume), *Gramatica limbii române*, *Cronologia vieții literare românești* (1944–1964), *Dicționarul cronologic al romanului românesc*, *Dicționarele toponimice pe regiuni*, *Enciclopedia literaturii vechi*, *Dicționarul etimologic al limbii române* etc. Este, poate, locul să reamintim că un vechi proiect al culturii noastre (imaginat întâi de G. Călinescu și Perpessicius, susținut, apoi, cu ardoare și perseverență de Noica în anii '60–70, și anume tipărirea în facsimil a tuturor manuscriselor lui Eminescu) a fost realizat de Academia Română. Avem, azi, în bibliotecile noastre și, uneori, chiar în casele noastre cele aproximativ 14 000 de pagini facsimilate în 38 de volume și tot atâtea pagini sub formă electronică ce pot fi consultate. Viitorii cercetători și editori ai lui Eminescu vor avea ce face în viitor: vor putea corecta erorile făcute de eminescologii anteriori și vor propune, dacă vor fi în stare, soluții (*lecțiuni*) noi, mai verosimile. Trecând peste reacțiile aberante cu care a fost întâmpinat acest proiect major de unele grupuri politico-literare, să spunem, fără

vanitoasă modestie, că generația academică actuală și-a îndeplinit o datorie fundamentală față de cultura și națiunea română. Altele, tot atât de importante, îi stau în față.

Doamnelor și domnilor,

Ne-am adunat, aici, să vorbim nu numai despre ceea ce am făcut, dar și despre ceea ce ar trebui să facem pentru cultura română. Avem încă multe *datorii*, cum spuneau oamenii din Cercul „Vieții Românești”, la începutul secolului trecut, față de ea. Cu alt prilej, am spus ceva despre aceste *datorii uitate*, ca să folosesc, în continuare, limbajul scriitorilor poporaniști. Aș vrea să reiau, acum, câteva dintre aceste *datorii ce nu trebuie uitate*:

1) Avem, de pildă, datoria să publicăm în ediții științifice pe clasicii literaturii române și pe scriitorii moderni care, prin talentul lor, sunt pe cale să se clasicizeze. De ei cine trebuie să aibă grijă? Cine poate finanța aceste ediții nerentabile, dar esențiale? Și, mai ales, cine să le mai facă dacă vechii specialiști sunt din ce în ce mai puțini, iar alții, tineri, nu manifestă nicio atracție pentru această muncă erudită și dificilă?

2) Avem datoria morală și intelectuală să nu abandonăm studiul culturii române vechi, acela care cere o știință filologică complexă și o pasiune incoruptibilă. Cât de serios pregătim pe clasicistii, slavistii, comparatiștii etc. de care știința istoriografică românească are azi atâta nevoie?

3) Avem datoria să-i învățăm pe elevii de azi (cei care vor trăi și vor conduce societatea românească de mâine) istoria limbii noastre, dar cum să-i învățăm dacă noi am eliminat aproape definitiv din programa școlară *limba latină*, matricea noastră? Cine va citi în viitor zecile de mii de documente din latina medievală aflată în arhivele românești? Cine, dacă de câteva decenii, Ministerul Educației nu găsește loc pentru latină în programa de învățământ?

4) Avem o mare, o imensă *datorie* față de limba română care se vorbește din ce în ce *mai rău, mai urât*, mai neglijent. Am observat că discursul public (acela ce se aude la TV și la Radio sau este tipărit prin gazete) trece la *romgleză*, ca să-și dovedească inteligența, „cultura” și europenismul. Nu mai zice „experiență”, zice obsesiv și caraghios „expertiză”. Auzi un om politic, zicând despre altul: „Este bun, este de-al nostru, din popor, are expertiză” sau „Este bun, dar n-are expertiză”... De ce omul bun sau rău n-ar avea „experiență”? De

ce *expertiza* să ia locul *experienței*, când „expertiza” are deja o semantică determinată? Îți vine să răspunzi: pentru că Coana Chirița postmodernă vrea neapărat să intre în rândul lumii bune, să se sincronizeze, să fie și ea socotită elitistă... Lăsând-o pe Coana Chirița de azi cu iluziile ei elitiste, să spunem că datoria față de corectitudinea limbii române este, după mine, o datorie națională, poate cea dintâi, pentru că limba este cel dintâi semn al identității noastre. Sau, cum scrie undeva Eminescu, limba este „măsurariu civilizațiunii unui popor”, amenințat de „potaia de gazetari ignoranți”.

5) Avem, evident, mari datorii, vechi și noi datorii, față de școala românească. Adică față de educația generațiilor ce vin și ne înlocuiesc în procesul inevitabil al evoluției lumii românești. Ce-i învățăm azi pe copiii și pe nepoții noștri? Îi învățăm, probabil, multe lucruri folositoare, între altele să mănuiască internetul de unde pot afla multe informații. Este bine, este indispensabil, dar școala românească trebuie să-i învețe și alte lucruri indispensabile:

- Să-i învețe istoria corectă a nației noastre. De când istoria românilor a devenit o disciplină pierdută în ora de comunicare?

- Să-i învețe literatura noastră de la cronicari la postmoderni și post-postmoderni.

- Să-i învățăm să citească o carte și, mai ales, să-i facem să înțeleagă faptul că vechea zicală „cine are carte, are parte” nu-i o vorbă-n vânt.

- Să-i învățăm să iubească valorile spirituale românești și că nu trebuie să se rușineze a fi român, căci cine are carte poate avea, și de aici înainte, o șansă de a se afirma într-o lume ce se globalizează și se concurează. Pe scurt, pregătirea *umanistă* mi se pare o condiție fundamentală a *omului românesc* de mâine – un om european avizat, eliberat de complexe, inclusiv de complexul marginalității sale în istorie. Poți fi, mă întreb, un bun informatician fără să-i fi citit pe Arghezi și G. Călinescu și fără să știi ceva despre Cantemir, primul nostru spirit european?

6) Apropo de școală: am semnalat, aici, de mai multe ori, faptul că noul proiect de reformă a învățământului românesc intenționează să desființeze școlile rurale care nu au 300 de elevi. Nu-i o decizie corectă. Nu-i o măsură bună. Este chiar, după mine, o măsură lipsită de înțelepciune, pentru că desființând școala într-un sat, desființezi cu timpul satul românesc. Nu vreau să insist, dar, atenție, ne aflăm în fața unei grave discriminări care ne va costa mult...

Mă întreb deseori de ce oare „reformatorii” noștri fac în așa fel încât obligă pe cei care vin după ei la putere să-și piardă o bună parte din timpul lor reparând ceea ce ei au stricat, să reformeze, altfel spus, reformele? De unde vine pasiunea aceasta nefericită de a drege ce se strică mereu și de a strica ce tocmai s-a dres? Acest *adamism* ne face, am impresia, să construim mereu din fuga cailor și să lăsăm Mănăstirea lui Negru Vodă neterminată....

România a început să se modernizeze atunci când un mare ministru, care era și un remarcabil om de știință – mă gândesc la Spiru Haret – a făcut în așa fel încât în fiecare sat românesc să existe o școală. De acolo au ieșit atâtea minți luminate... Mă opresc aici. Nu înainte de a vă aminti că o școală desființată este deja o șansă pierdută, pentru un copil, pentru o comunitate, pentru o tradiție și de ce nu, pentru apariția unui geniu tânăr... Căci nu-i o regulă ca un mare creator, în indiferent ce domeniu, să se nască într-un castel... Se poate naște chiar și într-o iesle...

7) Ni se spune, apropo de situația semnalată mai înainte: desființăm școala dintr-un sat, pentru că nu avem profesori buni. Răspuns: nu avem, pentru că nu-i formăm și, dacă îi formăm, îi plătim așa de prost, încât aceștia caută alte meserii sau se îndreaptă spre alte orizonturi. Un fenomen care, se știe, se manifestă în toate domeniile vieții noastre intelectuale. În ultimii patru-cinci ani au plecat în străinătate, se spune, 10 000 de medici. Câți au plecat înainte de 2007 și câți vor părăsi satele și orașele românești în anii ce vor veni? Câți se vor întoarce și, mai ales, ce se întâmplă, în acest răstimp, cu cei care au nevoie de ei? Ce nație poate fi atât de risipitoare încât, după ce pregătește un specialist, de la vârsta de șase-șapte ani până la 30 de ani, se leapădă atât de ușor de el? Fără comentarii... Dar cu melancolie...

8) Aflăm zilnic că suntem în criză. Și suntem. O simțim. Și dacă suntem în criză, trebuie să strângem cureaua. O strângem. Facem găuri noi. Restrângem de pildă aria cercetării – dacă lucrăm în domeniul cercetării fundamentale – nu mai angajăm oameni tineri, iar pe cei pe care am apucat să-i angajăm îi plătim cum putem. Dacă nu-i din București, un tânăr (șef de promoție) nu poate supraviețui în cercetare. Alții îmbătrânesc, lent și inexorabil, în postul pe care l-au prins... Nu putem mișca nimic, înghețăm, toți, mari și mici, tineri și vârstnici, în schema noastră... Pare o fatalitate, dar, după mine, este doar o proastă gândire și o gestionare rea a

crizei. Fără să solicităm bani în plus, am putea solicita doar posibilitatea de a gestiona mai bine – adică mai folositor – sărăcia noastră. Nu facem, am impresia, decât să pregătim, fără fast, funeraliile cercetării și ale învățământului de performanță. Și-i pregătim pe cei care, având mijloacele necesare, pleacă să studieze în străinătate. Ceea ce nu-i rău, este chiar bine, dacă din cei 50 000 de studenți români, cât se zice că sunt astăzi în străinătate, o parte dintre ei vor reveni în țara din care au plecat... Dar câți revin? Și ce facem pentru a-i atrage? Pe scurt, ce egalitate de șanse oferim tinerilor care au rămas și celor care au plecat?

Am participat cu câțiva ani în urmă la un seminar al studenților români care învață în străinătate și am auzit, acolo, o idee care mi-a plăcut: „Noi – spunea un participant – vom fi o nouă generație pașoptistă; ne vom întoarce și vom construi o Românie mai democratică, mai curată, o Românie a bunăstării, a justiției... o Românie sincronică”. L-am ascultat cu atenție pe acest june neopașoptist și am zis în gândul meu: „Ajută, Doamne, pe acești tineri să-și țină promisiunile”. Dar nu-i vorba numai de ei. Ei nu vor reuși să facă o Românie mai bună, o *Românie culturală* (cum o visa generația lui Eliade în anii '30) fără colegii lor rămași să studieze în țară. Ca să reiau o cunoscută parabolă biblică: fiul risipitor – care se întoarce la casa tatălui său și pentru care tatăl sacrifică vițelul cel gras – nu poate schimba mai nimic în gospodăria părinților săi fără fratele fratelui risipitor, cel rămas acasă, dintr-un motiv sau altul, pentru că nici el, fratele fiului risipitor, n-a stat degeaba. A învățat și el ceva și a făcut și el ceva cu talentul și cu jalea lui. A pus, de pildă, jalea în poezie și a cântat, ca Femios, rătăcirile pe mare ale lui Ulise, fratele său isteț.

Doamnelor și domnilor,

Nu știu dacă ați observat, dar n-am spus nimic nici de bine, nici de rău, de Ministerul Culturii și nici de alte instituții care se ocupă de Cultură. Nici de condiția omului de cultură, azi, în această criză economică dublată de o puternică criză morală. N-am amintit de bugetul cercetării și nici de bugetul modic al culturii scrise. N-am spus, nu pentru că n-aș avea ce spune, ci pentru că mi s-a părut că este mai important să vorbim azi – de Ziua Culturii Naționale – de proiectele noastre. N-am vorbit nici despre știința românească, parte importantă a culturii noastre. Las pe cei mai bine informați decât mine s-o facă. Un singur lucru aș vrea, totuși, să semnalez

privitor la Ministerul Culturii Române: i se potrivește, de ani de zile, replica unui celebru personaj al lui Caragiale: „Este sublim, dar...” Nu-l vedem, nu-l auzim, e tăcut ca o lebădă nepoetică și, în genere, confirmă ceea ce un filosof socratic din generația lui Cioran spunea, și anume că „aflarea în treabă este preocupățiunea principală a intelectului moldo-valah”.

Doamnelor și domnilor,

Aș încheia cu o observație pe care am auzit-o, cu câțva timp în urmă, de la cineva care era, nu se știe de ce, supărat pe lumea românească. Și, supărat, arunca vina supărării sale pe natura culturii noastre: „Suntem, zice el, o cultură a conflictelor, trebuie să devenim o cultură a dialogului”. Are dreptate: la suprafață, se manifestă o cultură a bârfei și a conflictelor, dar, în adâncime, în România profundă, există o cultură cu acces la metafizică, o cultură a monologului și a dialogului, ca orice cultură autentică. De ce este important să știm toate acestea și, în genere, la ce servește omului cultura? Reiau propoziția lui Roland Barthes: „Cultura nu ne ajută să mergem, cultura ne ajută însă să respirăm”. Aș adăuga: și nu numai, cultura ne învață să mâncăm și să ne îmbrăcăm frumos și decent, să vorbim frumos, să avem relații civilizate cu semenii noștri, să nu ne

lepădăm de Dumnezeu și nici de valorile noastre, să nu-i urâm pe bătrâni, pentru că sunt bătrâni și vrem să le luăm locul, să mizăm pe tinerii dotați pentru că a lor este împărăția viitorului și de ei depinde supraviețuirea creației noastre, să nu uităm remarcă lui Rimbaud, și anume că *Eu este Altul* și că *Altul* poate avea, ca și mine, dreptate; cultura ne învață că, într-adevăr omul este o biată trestie subțire și vulnerabilă, dar ea are imensul privilegiu *de a fi o trestie gănditoare*; în fine, cultura este chiar existența noastră și fără ea nu putem fi oameni liberi și, dacă nu suntem liberi, nu putem fi nici drepti. Să fim, așadar, liberi, spiritualicește și moralicește, ca să putem fi drepti. Dar și invers. Cultura nu se naște din neant, ea apare într-o geografie a spiritului (într-un spațiu determinat) și aspiră să cuprindă ceea ce este esențial, specific și universal în ființa noastră. Să fim, dar – cum zice Maiorescu – *naționali cu fața spre universalitate*. Numai așa, cred (și cred cu tărie), vom putea înfrunta provocările globalismului, crizele morale, economice și identitare ce se țin lanț la începutul acestui secol, într-o lume în care certitudinile cad și incertitudinile sporesc. „Multe lucruri ne despart – spunea cu decenii în urmă un mare scriitor francez de origine română, Eugène Ionesco –, desigur, cultura ne poate însă uni”.

Statalitatea românească și vechile sale lăcașuri*

Acad. Răzvan Theodorescu

Vicepreședinte al Academiei Române

Acad. Răzvan Theodorescu

Acesta este, cu siguranță, locul cel mai potrivit pentru evocarea sub fresca Ateneului Român, a cti-toriilor de artă și arhitectură care, zugrăvite aici, sunt însoțitoare firești ale efigiilor celor pe care poetul național îi invoca în celebrele versuri: „Rămâneți în umbră sfântă Basarabi și voi Mu-șatini,/ Descălecători de țară, dătători de legi și datini,...”

Scriind și vorbind mai mult în ultima vreme des-pre statalitate ca un element definitiv al istoriei naționale alături de latinitate, despre împrejurarea că aici, în Europa de Sud-Est, doar românii și-au putut

păstra neîntrerupt un stat organizat în secolele Tur-cocrației, am încercat să arăt că o trăsătură esențială a acestei statalități este existența medievală și premodernă a dinastiilor românești, iar una dintre formele predilecte de proclamare eclatantă a impor-tanței acestora sunt cti-toriile princiare concepute ca mausolee de familie¹.

Lăcașuri metropolitane ortodoxe, dar mai ales lăcașuri monastice, acestea au o istorie plină de interes atât în Țara Românească, cât și în Moldova din epoca „întemeierilor de țară” până la cea a fana-rioșilor, iar atitudinea față de înaintașii plecați la

**Cuvânt rostit la sesiunea festivă dedicată Zilei Culturii Naționale (15 ianuarie 2019, Ateneul Român)*

Domnul, a căror memorie era păstrată liturgic de obștile monahale, era și la noi cea din întreaga Europă.

Cercetările recente asupra biografiilor domnești², urmărind succesiunea electivă la tron în cadrul celor două dinastii fondatoare, cea a lui Basarab I și cea a lui Bogdan I – respectiv a Basarabilor și a Bogdăneștilor –, în răstimpul scurs între mijlocul secolului al XIV-lea și prima parte a secolului al XVII-lea, cu respectarea criteriului esențial al „osului domnesc” sau, uneori, doar al „sângelui domnesc”, ne arată că principii care erau fii legitimi sau ilegitiimi, deopotrivă, aveau sentimentul limpede al apartenenței la o dinastie sau – precum în spațiul muntean – la o ramură dinastică (Dăneștii sau Drăculeștii). Abia dacă mai este nevoie să adaug aici, ca o simplă paranteză antropologică, faptul că ilegitimitatea nașterii nu a fost nicicând o piedică în vechile succesiuni princiare românești, suficient fiind a aminti că doi dintre cei mai vestiți voievozi s-au aflat într-o asemenea situație: Ștefan cel Mare, fiu nelegitim al lui Bogdan al II-lea, și Mihai Viteazul, fiu nelegitim și postum al lui Pătrașcu cel Bun.

Fie că au fost aleși de boieri și investiți de Poartă, precum cei din veacul al XV-lea, fie că au fost numiți direct de Stambul începând cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea – momentul 1550 fiind crucial aici, așa cum am încercat să o arăt cu ani buni în urmă pe urma, mereu obligatorie aproape, a lui Nicolae Iorga –, fie că au aparținut familiilor boierești ajunse la tron și pregătite a crea noi dinastii după 1600, fie, în sfârșit, că au fost asimilați, în veacul al XVIII-lea, pașalelor cu două tuiuri, sentimentul dinastic al domnilor noștri a fost o realitate istorică în mentalul aulic românesc, ținând de conștiința stătalității, de la întemeietorii de țară la Mavrocordații și Ghiculeștii veacului fanariot. O privire atentă asupra ctitoriilor principale ale principalilor voievozi munteni și moldoveni ne arată tendința limpede a acestora de a avea locuri de astrucare în locuri de închinăciune pe care le-au ctitorit, urmărind împletirea sentimentului de pietate și a unuia de rugă permanentă – posibilă în primul rând în lăcașuri de mănăstire –, cu perpetuarea memoriei lor și a membrilor familiei lor din care urmau să descindă succesorii în scaunul domnesc. Felul în care demersul ctitoricesc, ba chiar și nuanțe ale actului artistic au reflectat o anume concepție dinastică au fost demonstrate cândva de Emil Lăzărescu într-un studiu dedicat pronaosului

bisericii monastice de la Curtea de Argeș, iar cercetările mele pe același subiect s-au inspirat din lecția neuitatului meu magistru.

Aproape concomitent, geneza statelor românești extracarpătice a implicat principiul medieval european al succesiunii ereditare – foarte curând și electivă – în cazul dinastiei fondatoare, cea a Basarabilor – de la Basarab I până la, pe linie masculină, fiul neîncoronat al lui Nicolae Pătrașcu, nepotul lui Mihai Viteazul –, cea atât de efemeră a Drăgoșeștilor, urmată de cea a Bogdăneștilor – de la Bogdan I la urmașii lui Alexandru Iliș – așadar, de-a lungul a mai bine de trei sute de ani. Prin preluarea modelului dinastic de către neamuri boierești precum Craioveștii, Cantacuzinii sau Movileștii, de către „oameni noi” levantini cu ascensiuni fulgerătoare ca Vasile Lupu și Gheorghe Duca, de către fanarioți cu înrudiri locale ilustre ca Mavrocordații și Ghiculeștii, acest fenomen propriu – în Sud-Estul european – numai stătalității românești din perioada Turcocrăției s-a prelungit până la așa-numitele „domnii pământene” de după 1821.

O privire paralelă asupra celor două principate ale românilor ne va arăta, de pildă, atât elemente stilistice diferite ale arhitecturilor voievodale, cât și neașteptate similitudini de gândire dinastică de o parte și de alta a Milcovului, precum și evoluții înrudite din veac în veac. Astfel cele două dintâi necropole muntene ce au reflectat opțiuni culturale ale primelor generații basarabești – biserica domnească din Câmpulung și biserica Sf. Nicolae din Curtea de Argeș – indicând orientări romanico-gotice transalpine în domniile unui Basarab Întemeietorul și Nicolae Alexandru, ca și aceea bizantină constantinopolitană cenzurată de corecții occidentale la Vladislav Vlaicu și Radu I, prea ortodocșii cârmuitori așezați în lăcașul metropolitan argeșan, după moda catolică, *in medio ecclesiae* își găseau un paralelism deplin în prima necropolă princiară moldavă cu ecouri de bazilică gotică de la Sfântul Nicolae din Rădăuți unde erau îngropați nu doar maramureșeanul Bogdan și Lațcu, ci și succesorii lor Petru Mușat, Roman I și Ștefan I, primind după un secol cenotafuri puse de descendentul lor la a șasea generație, Ștefan cel Mare.

Semnificativ, la același început de veac XV, se desprindeau din colectivitatea mausoleului princiar în același timp în Țara Românească Mircea cel Bătrân la Cozia, o ctitorie ce avea inovația arhitectonico-liturgică a pronaosului fără ferestre adaptat rugii isihaste și în Moldova, Alexandru cel Bun la

Bistrița unde, de asemenea, se năștea un spațiu de arhitectură specific dinastiei Bogdăneștilor, anume gropnița.

Simboluri dinastice prin excelență, biserica de la Dealu, ctitoria lui Radu cel Mare și necropolă a ramurei Drăculeștilor din care coboară, la a șaptea generație după Mircea cel Bătrân însuși Mihai Viteazul al cărui cap a fost adus, nu întâmplător, aici, și biserica de la Putna unde se află sarcofagul lui Ștefan cel Mare și mormintele membrilor neamului său, dintre care doi, Bogdan al III-lea și Ștefăniță erau direct înrudiți cu Basarabii munteni, și-au creat posteritatea și, uneori, chiar legenda.

Urmează, la început de secol al XVI-lea, biserica monastică de la Curtea de Argeș a lui Neagoe Basarab în al cărei pronaos lărgit s-a creat mausoleul „noilor Basarabi”, deschizând șirul unor ctitorii domnești care, toate, înainte și după 1600, ba chiar și dincolo de 1700, au țintit la același statut de necropole dinastice, imitând, la București, lăcașul neagoean: biserica mănăstirii Sf. Troiță a Mihneștilor – de la Alexandru al II-lea Mircea la Radu Mihnea –, biserica mitropoliei zidită de Constantin Șerban, biserica mănăstirii Cotroceni a lui Șerban Cantacuzino, biserica Sf. Gheorghe Nou a lui Constantin Brâncoveanu replică a Hurezilor din Vâlcea –, biserica mănăstirii Văcărești a lui Nicolae Mavrocordat.

În paralel, Moldova ne oferă același peisaj al unei arhitecturi ecleziale – ba chiar, în unele cazuri, și al unei picturi monumentale – care confirmă o gândire și o voință dinastică, sugerând descendențe înlăuntrul unui neam domnesc.

Cea de a doua ctitorie de la Probota, datorată lui Petru Rareș – principalul urmaș al marelui Ștefan –, cel aici îngropat ca și succesorul său la tron Ștefan Rareș, va sugera arhitectura și împodobirea exterioară cu fresce de la Sucevița, necropola fraților boieri Movilă ajunși la treapta domnească, care știm astăzi că descindeau prin mama lor din vodă Rareș.

Câteva decenii mai târziu, în reședința domnească a Iașilor, celebra ctitorie de la Trei Ierarhi a „marelui Constantin” moldav cu nume de basileu respecta prin plan și structură o tradiție ce contrasta

cu noutatea fațadelor orientalizante. Era aici necropola unui domn a cărui cârmuire avea o dimensiune istorică, tradusă într-un program de refacere a unor monumente ale dinastiei Bogdăneștilor – de care el era complet străin – de la Vaslui, Neamț, Suceava, Bacău, Slatina, Humor, Probota și Putna, program admirabil conjugat cu ideea începuturilor istorice ale Moldovei reflectate în cronici scrise, precum aceea a lui Grigore Ureche. Și tot la Iași, iubitorul de fast Gheorghe Duca, domnul Moldovei și hatman al Ucrainei, își legitima o ascensiune socială rapidă prin biserica mănăstirii Cetățuia care copia integral – dar și cu unele inovații la fațadă – Trei Ierarhii, modelului său voievodal într-un moment de elenizare aulică și unde i-a fost adus trupul de la Liov.

După cum se vede a existat, veacuri de-a rândul, un limbaj al formelor artistice românești care a tradus realități istorice precum cele dinastice, temeuri ale stătalității noastre. Am luat drept exemple ctitorii domnești, dar acestora li se pot adăuga cele cu caracter eclezial aparținând înaltului cler și boierimii, li se pot adăuga conace și palate ilustrând viața și gustul elitelor sociale care au putut dura între hotarele statelor românești, și pe care nu le găsim, de pildă, în Balcanii post bizantini.

Că a existat și mai târziu o conștiință dinastică legată de arhitecturile sacre o arată exemplul Curtii de Argeș, unde principele și regele Carol de Hohenzollern din ramura Sigmaringen care și-a dorit o dinastie națională a hotărât să-și doarmă somnul de veci în vecinătatea mormintelor unor Neagoe Basarab și Radu de la Afumați din ramurile basarabești ale Dăneștilor și Drăculeștilor unite aici într-o posteritate.

Stătalitatea românească își găsea astfel împlinirea într-un ilustru lăcaș, singurul intrat în folclorul național.

Note

¹ Această parte de text este preluată din lucrarea mea *Pe marginea stătalității românești: vechi lăcașuri și vechi dinastii*, Ed. Praxis, 2018, p. 8–12.

² Printre care cea mai solidă rămâne cea a lui Constantin Rezachevici.

Unirea Principatelor Române

Statuia domnitorului Alexandru Ioan Cuza de pe Dealul Mitropoliei

Procesul istoric de constituire și afirmare a statalității române moderne*

Klaus Werner Iohannis

Președintele României

Preafericirea Voastră,
Domnule președinte al Academiei Române,
Onorați membri ai Academiei Române,
Preacucernici părinți,
Dragi studenți,
Doamnelor și domnilor,

24 ianuarie este ziua în care sărbătorim unul dintre momentele istorice cele mai apropiate de sufletele noastre, Unirea Principatelor. Ea a confirmat cursul spre modernitate și unitate națională al țărilor românești, inițiat în anul revoluționar 1848. Atunci, viitorul domn al Unirii, Alexandru Ioan Cuza, ca și principalul său sfătuitor, Mihail Kogălniceanu, au fost cei care au dat expresie aspirațiilor românilor din Moldova.

Alegerea succesivă a lui Alexandru Ioan Cuza, în 5 și 24 ianuarie 1859 în Moldova și apoi în Țara Românească, a fost o confirmare a faptului că marile idealuri ale Revoluției de la 1848 nu fuseseră uitate și că aveau să se regăsească printre prioritățile noului domnitor.

Primii ani după Unirea Principatelor au rămas în istoria și în mentalul nostru colectiv ca o perioadă definitorie pentru occidentalizarea României.

Consistența reformelor inițiate de Alexandru Ioan Cuza și relevanța rezultatelor acestora au trasat calea spre modernitate a țării noastre. În istoria României, parcă niciodată nu au fost mai multe, mai urgente și mai importante lucruri de făcut decât cele care au fost împlinite după Unirea Principatelor. În domeniul precum educația, administrația, apărarea națională, agricultura și numeroase altele, cele mai importante procese de modernizare a țării noastre își au rădăcinile în efortul reformator, în energia și viziunea elitelor acelei perioade.

Marea Unire, ca realizare cardinală a românilor, nu ar fi fost posibilă fără Prima Unire din 1859.

De fiecare 24 ianuarie ne gândim la moștenirea atât de importantă pe care ne-a lăsat-o domnitorul Alexandru Ioan Cuza. Este o reflecție necesară, dacă ne dorim ca România să continue să progreseze și să se dezvolte. Trebuie să învățăm din trecut, în beneficiul generațiilor de azi și al moștenirii pe care suntem datori să o lăsăm, și noi, generațiilor viitoare.

Unirea Principatelor Române s-a realizat într-un context politic complex, atât intern, cât și internațional.

Misiunea reformatorului Cuza, omul de stat care a pus bazele modernizării țării, a stat sub îndemnul lui Mihail Kogălniceanu: „Fă ca legea să înlocuiască arbitrarul; fă ca legea să fie tare”. Aceste principii atât de clar exprimate de Mihail Kogălniceanu reprezintă fundamentul pe care s-a clădit națiunea noastră și una dintre cele mai importante contribuții pe care am primit-o de la generația care a făcut Unirea.

Momentul istoric 1859 a fost posibil, așadar, pentru că elitele acelei perioade și-au propus ținte înalte care să corespundă năzuințelor oamenilor. Iar pentru atingerea acestor obiective naționale au întărit legea, nu au slăbit-o, au construit instituții, nu au încurajat abuzul de putere.

Când celebrăm Prima Unire, să avem în memorie și abnegația cu care s-a purtat lupta pentru consolidarea unor autorități și instituții publice puternice și funcționale.

Elitele perioadei au înțeles că, dincolo de frăția de limbă și de sânge, este nevoie de o statalitate pe model occidental, liberal, în care politica și

*Cuvânt susținut la sesiunea de comunicări științifice „Unirea Principatelor Române, bază a Statului Român Modern” (24 ianuarie 2019, Palatul Patriarhiei)

*Depunere de coroane de flori la statuia domnitorului Alexandru Ioan Cuza de pe Dealul Mitropoliei
24 ianuarie 2019*

administrația să urmărească întărirea economiei provinciilor românești, modernizarea agriculturii, construirea de noi căi de comunicații, deschiderea în toate domeniile spre Europa.

Dacă suntem dezamăgiți că Moldova nu a recuperat decalajul economic și nu este legată printr-o infrastructură modernă de restul țării, beneficiind în schimb la fiecare 24 ianuarie de reînnoite promisiuni, atunci să dăm la o parte populismul și să ne reîntoarcem la prioritățile oamenilor, așa cum le-a urmărit cu energie, în scurta sa domnie, Alexandru Ioan Cuza.

Doamnelor și domnilor,

În 1859, Principatele Române îmbrățișau valorile europene și intrau într-un amplu proces de modernizare și consolidare a statului.

În 2019, destinul României nu mai poate fi separat de Uniunea Europeană, ca proiect de pace, prosperitate, siguranță, echitate și coeziune pentru cetățenii săi.

De 160 de ani, românii se apropie de valorile umaniste fundamentale ale Europei, prin edificarea unui stat al legii, al democrației și demnității umane, al libertății și egalității. Acest parcurs a fost marcat de viziune, dar și de sacrificiu, de angajament, dar și de jertfă.

Exemplul elitelor și mesajul acțiunilor lor de acum 160 de ani ne sunt în continuare călăuzitoare și ne arată că, în vremuri grele, adevărații oameni de stat trebuie să se ridice la înălțimea marilor provocări și să acționeze în beneficiul cetățenilor.

Vă mulțumesc!

24 ianuarie 1859 – „Ziua cea mare a veacului”*

Preafericitul Părinte Daniel
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române
Membru de onoare al Academiei Române

Desfășurarea sesiunii solemne de comunicări științifice organizate de Academia Română și Patriarhia Română, cu prilejul aniversării a 160 de ani de la Unirea Principatelor Române, este în același timp un eveniment patriotic, cultural și spiritual, bazat pe necesitatea cunoașterii mai profunde a trecutului istoric al poporului român, dar și un semn de omagiu și recunoștință pentru memoria domnitorului Alexandru Ioan Cuza, a Mitropolitului Nifon al Țării Românești, a Mitropolitului Sofronie Miclescu al Moldovei și a tuturor făuritorilor Unirii Principatelor Române.

Ziua de 24 ianuarie 1859 a fost numită de români în epocă „Ziua cea mare a veacului” și aceasta pe bună dreptate, pentru că Unirea Principatelor Române, începută la Iași în data de 5 ianuarie 1859 și desăvârșită la București în data de 24 ianuarie 1859, nu a fost „Unirea mică”. Această formulare superficială și incorectă diminuează importanța evenimentului istoric de la 24 ianuarie 1859.

Unirea Principatelor Moldova și Țara Românească este de fapt „Unirea de bază”, deoarece ea a constituit temelia pentru *formarea statului român modern*, în anul 1862, numit ROMÂNIA, temelie pentru *obținerea independenței naționale românești* (9 mai 1877) în urma *Războiului de Independență* din anul 1877, temelie pentru *ridicarea României la rang de Regat* în anul 1881, și mai ales temelie pentru *Marea Unire din 1 decembrie 1918, de la Alba-Iulia*, ca Unire a Transilvaniei cu România, precedată de Unirea Basarabiei cu România, la 27 martie 1918, și Unirea Bucovinei cu România, la 28 noiembrie 1918.

Totodată, Unirea Principatelor Române a fost bază pentru *recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române* în anul 1885, iar Unirea de la 1 decembrie 1918 a constituit un argument solid pentru *ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rang de Patriarhie*, în anul 1925.

Organizat în ultimii zece ani de Academia Română la Palatul Patriarhiei, situat pe locul unde a fost vechea clădire a Mitropoliei Țării Românești în care s-au desfășurat lucrările *Adunării electivă a Munteniei* din 24 ianuarie 1859, acest eveniment solemn dedicat Unirii Principatelor Române confirmă în fiecare an lumina acestui loc binecuvântat, care a traversat istoria și vitregiile vremurilor păstrându-și identitatea și vocația.

În acest loc, pe cunoscutul Deal al Mitropoliei, reper al istoriei, credinței și culturii românilor, s-au desfășurat unele dintre cele mai importante evenimente istorice care au orientat viața poporului român și au antrenat contribuția activă a Bisericii Ortodoxe Române la realizarea marilor deziderate ca libertatea și unitatea națională:

- Proclamarea independenței de stat a României în 1877;
- Revoluția de la 1848;
- Unirea Principatelor Române din anul 1859;
- Proclamarea Regatului României în anul 1881.

De asemenea, aici au avut loc evenimentele bisericești cele mai importante din viața Bisericii noastre: *dobândirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române* (1885) și *ridicarea acesteia la rang de Patriarhie* (1925).

Se cuvine să exprimăm și astăzi, în prezența președintelui României, a reprezentanților Guvernului

*Cuvânt susținut la sesiunea de comunicări științifice „Unirea Principatelor Române, bază a Statului Român Modern” (24 ianuarie 2019, Palatul Patriarhiei)

*Ceremonia depunerii de coroane de flori
la statuia domnitorului Alexandru Ioan Cuza de pe Dealul Mitropoliei*

României, a membrilor Academiei Române, a reprezentanților multor instituții bisericești și civile, administrative, sociale și culturale, omagiul și recunoștința noastră memoriei domnitorului Alexandru Ioan Cuza, Mitropolitului Nifon al Țării Românești și tuturor făuritorilor Unirii.

Totodată, ne rugăm *Preasfintei Treimi*, icoana și izvorul unității și al comuniunii, să ne ajute să cultivăm permanent unitatea națională, conviețuirea pașnică și cooperarea demnă cu alte popoare spre binele României.

Unirea politică sau de când sunt românii români*

Acad. Ioan-Aurel Pop

Președintele Academiei Române

De sărbătoarea Unirii Țării Românești și Moldovei, s-ar cuveni să se rostească alocuțiuni festive sau să se facă rememorarea întâmplărilor din 1859 ori ale premiselor acestora, din istoria mai apropiată ori mai îndepărtată. De cele mai multe ori se și face acest lucru, deși uneori se evocă fapte, procese istorice, personalități, fără cunoașterea suficientă a trecutului.

Cele mai mari erori în domeniul istoriei se fac din ignoranță, dar se perpetuează, cel mai adesea, din interes. Nu demult, apărea într-un ziar de mare tiraj și cu îndelungată tradiție, un articol care începea cu formula „Mitul conștiinței naționale la români” și care avea un paragraf cu titlul „Românii au fost români de acum 150 de ani”. Altfel spus, locuitorii acestor spații de la Dunăre și de la Carpați ar fi devenit români pe la 1850–1860. Dar oare ce erau românii înainte de a fi fost români? Sau erau români și nu știau asta? Întrebările nu sunt fără sens, pentru că se poate să existe comunități de oameni pe lumea asta fără ca acestea să aibă conștiință de sine, adică fără ca acei oameni să fie convingși că formează respectiva comunitate. Nu este acesta cazul etnicității decât în mică măsură, fiindcă popoarele, atunci când sunt deplin formate ca realități, dobândesc, prin elitele lor, și conștiința acestei existențe.

Titlurile șocante de mai sus au, însă, alt rost decât acela de lămurire a unor adevăruri din trecut. Prin formularea și poziționarea lor în pagină, ele asigură succesul de receptare. Se întâmplă aceasta fiindcă mulți sunt curioși – din varii motive – să vadă ce se ascunde sub astfel de vorbe. Dacă artico-

lul s-ar fi chemat „Unirea Moldovei și Țării Românești la 1859” numărul curioșilor ar fi scăzut, se pare, considerabil. Mijloacele de difuzare în masă au logica și scopurile lor, pe când cunoașterea istorică, adică dezvelirea vieții oamenilor de odinioară, se derulează după cu totul alte rânduieli.

Evident că, la cei 160 de ani trecuți de la unirea celor două principate românești, ne întrebăm mulți dintre noi cum s-au petrecut lucrurile, ce sentimente aveau atunci românii, dacă ei formau sau nu o națiune, dacă țara unită s-a făcut pentru ei sau pentru alții, dacă actul l-au înfăptuit românii ori le-a fost făcut cadou de către marile puteri etc. În chestiunea națiunii române și a conștiinței apartenenței românilor la poporul lor, lucrurile par lămurite demult, dar – după cum se vede – nu sunt. Totuși, nu este nevoie să fii istoric de meserie ca să poți ajunge la câteva concluzii simple, fără să te lași amăgit. Grupurile de oameni sunt deosebite unele de altele de când este lumea, iar un motiv al acestor diferențe a fost – tot din vremuri imemorabile – limba.

Din clipa în care anumiți oameni și-au dat seama că vorbesc altă limbă în raport cu alți oameni și au conștientizat acest lucru și la nivelul grupului s-au pus bazele etniilor, ginților sau neamurilor, așa cum sunt ele numite și în Biblie. Românii știau că sunt români încă de la finalul etnogenezei, așa cum francezii știau că erau francezi, ungurii că erau unguri sau rușii că erau ruși. Evident, nu toți se gândeau la acest lucru și nu toți conștientizau mărimea comunității etnice în care trăiau, nici forța sa și nici problemele sale. Dar au existat de timpuriu – adică de la începutul mileniului al II-lea al erei creștine –

*Cuvânt susținut la sesiunea de comunicări științifice „Unirea Principatelor Române, bază a Statului Român Modern” (24 ianuarie 2019, Palatul Patriarhiei)

membri ai elitei, români și străini deopotrivă, care știau ce înseamnă să fii român, care știau că românii sunt de obârșie de la Roma, că vorbesc o limbă asemănătoare latinei și altor limbi romanice, că sunt de credință creștină răsăriteană etc. Știința singură nu este însă suficientă pentru acțiunea desfășurată în numele unității.

Secole la rând, unitatea românilor de care erau conștienți anumiți intelectuali și oameni politici, s-a menținut la nivel pasiv și constatativ, fără să nască atitudini practice. Românii, ca și restul omenirii, aveau atunci alte probleme și alte priorități. Totuși, în secolul al XVI-lea, sunt consemnate primele acțiuni sau posibile acțiuni politice în numele unității românești. Astfel, la finele domniei lui Petru Rareș, o comisie austriacă de investigație consemnează posibilitatea unirii Maramureșului cu Moldova, dintr-un motiv foarte simplu: „fiindcă cea mai mare parte dintre locuitorii comitatului Maramureș sunt români, și deoarece se potrivesc cu moldovenii la limbă, la religie și la obiceiuri”. Or, toate aceste argumente fac parte din etnicitate și arată o anumită conștiință de grup, bine sedimentată în jurul anilor 1550.

Nicolaus Olahus (adică Nicolae Românul) murea la 1568, în calitatea lui de arhiepiscop primat și de regent al Ungariei habsburgice, iar episcopul de Oradea, Francisc Forgach, răsufila ușurat și devenea cinic: „Arhiepiscopul de cea mai joasă speță, născut din tată român și înălțat, din ură împotriva celorlalți, la cel mai înalt rang, s-a zbatut să păstreze regența și sigiliul regesc. Căci el deținea toate aceste demnități foarte înalte, spre grava ofensă a tuturor, deoarece ocupa în mod rușinos, dregătoriile și rangurile multora”. Pentru Forgach nu mai contau nici solidaritatea confesională, nici ierarhia, nici erudiția de amploare europeană, nici calitatea de catolic și de umanist, nici slujirea cu devotament a Ungariei de către Olahus, ci doar originile sale românești. Cu alte cuvinte, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, este conștientizată etnicitatea românească de neromâni.

La fel, la intrarea lui Mihai Viteazul în Transilvania, în toamna anului 1599, cronicarul umanist Szamosközi István (Zamosius) pune ridicarea la luptă a românilor pe seama solidarității de tip etnic: „Într-adevăr, la vestea luptei nefericite «de la Șelimbăr, din 28 octombrie 1599», care s-a răspân-

dit foarte rapid în întreaga țară, națiunea românilor, care locuiește în fiecare din satele și cătunele Transilvaniei, complotând peste tot, s-a unit cu poporul venit «din Țara Românească» și, atât împreună, cât și separat, au prădat în lungul și în latul țării. Căci încurajați de încrederea că aveau un domn din neamul lor [...], au ocupat drumurile și au ucis pretutindeni [...]. Acum, fiind încurajată nebunia lor de principele român și sporindu-le îndrăzneala din pricina războiului [...], cu atât mai multă cruzime au atacat cu acest prilej, cu cât anterior, când țara era liniștită, dovedeți prin decizii judecătorești cu vreo faptă rea, erau pedepsiți cu cele mai grele pedepse. Peste tot, spânzurătoarele, butucii, securile, cârligele, funiile și toate locurile de osândă erau pline mai mult de români”. Ce reiese din textul de mai sus? Că românii ardeleni – cei mai mulți, țărani – erau nu numai convinși că sunt români, diferiți de etnia liderilor politici ai Transilvaniei, ci și că principele român era unul de-al lor, că i-ar putea înțelege și sprijini tocmai în temeiul apartenenței comune la același popor.

Opinii asemănătoare au exprimat și cronicarii Somogyi Ambrus (Ambrosius Simigianus) și Georg Krauss, cronicarul anonim de la Prejmer, și alții. Somogyi subliniază că s-au răsculat românii, care-i prindeau și-i jefuiau pe unguri, iar Krauss vorbește despre „românii murdari, hoți, ucigași, răsculați în acel timp, deoarece Tiranul era de națiunea lor, adică un român”. Mikó Ferenc spune că nobilii maghiari erau „îngroziți de stăpânirea românească” a lui Mihai Viteazul. Este adevărat că Mihai nu a unit Transilvania și Moldova ca să creeze România – era prea devreme pentru un asemenea act – dar a trezit în epocă sentimente de solidaritate românească care nu au putut fi uitate și care l-au transformat ulterior pe învingătorul de la Șelimbăr în erou național.

Este adevărat că intelectualii români au răspândit ideile latinității, ale unității și ale solidarității în rândul poporului; este adevărat că edificiul numit România s-a construit prin efortul unor elite conștiente și responsabile, care au plănuit opera politică națională. Nu era o mare filosofie să-ți dai seama că o comunitate națională, spre a dăinui, are nevoie de un scut, de un adăpost, adică de statul național care s-o organizeze, s-o apere, s-o protejeze și s-o reprezinte în raporturile internaționale.

Națiunea română nu s-a construit din nimic, ci din secolele multe și îndelungi de lucrare a poporului român asupra lui însuși.

Elitele nu pot construi din nimic o națiune, dar pot organiza o națiune. Așa cum biserica de la Densuș este făcută din materiale romane, la fel edificiul numit națiune modernă – organizat și fortificat de elitele noastre politice și intelectuale – are drept pietre de temelie și cărămizi „năzuințe, doruri, vise, ure, patime, nevoi” (Alexandru Davila), care vin toate din „datina străbună”, adică din adâncul existenței acestui popor.

Sunt specialiști care consideră națiunea o realitate genuină, născută din firescul evoluției unor comunități etnice, și alții care cred că națiunea este un construct cultural, inventat de elite. Iar dintre aceia care spun că națiunile există aieva, sunt unii care cred că națiunile sunt realități civice (că poți fi membru al unei națiuni prin simpla voință de aderare și prin obținerea de documente adecvate) și alții care cred că națiunile sunt realități organice, formate treptat, în timp, prin acumulări succesive.

Nu este însă nevoie să fii istoric ca să te convingi că lucrurile nu sunt atât de tranșante cum le-ar dori anumiți teoreticieni. Națiunile se nasc și se fac în același timp. Dacă „Părinții Patriei” americane nu ar fi avut în urmă peste două secole de acumulări în istoria coloniilor engleze nu aveau cum să construiască din nimic o „națiune” pe la 1776–1783. Experiența americană i-a făcut pe unii să creadă că națiunea se confundă cu statul, ceea ce, pentru multe popoare europene părea, în chip natural, lipsit de sens. Noi, românii, ca și germanii, ca și italienii, ca și polonezii, ca și cehii, ca și slovacii etc., ne-am construit națiunile (adică solidaritățile moderne) fără să avem state unitare, adică fără să avem scutul politic necesar pentru aceste comunități.

O națiune încheată poate trăi vremelnic în mai multe state, dar nu poate face acest lucru pentru eternitate, fiindcă părțile risipite sub aspect politic se pierd treptat, se transformă ori se topesc în sânul altor națiuni. Unii români au înțeles acest lucru încă de la începuturile Epocii Moderne, iar majoritatea românilor a conștientizat esența unirii politice abia în secolul al XIX-lea. Atunci, pe fondul realităților existente și care însemnau unitatea de

origine, de limbă, de nume, de credință, de cultură, de tradiții, intelectualii școliți în Occident, aflați la curent cu marile transformări din Europa, au susținut, au promovat, au predicat și au construit unitatea națională.

Momentul 1859 a fost posibil datorită antecedentelor sale istorice îndepărtate, dar și datorită inteligenței elitei noastre care a acționat corect în deceniul 1848–1859.

Actul de la 24 ianuarie s-a realizat cu succes în urma îmbinării judicioase dintre factorul intern și cel extern, dintre interesele marilor puteri și interesele naționale românești. Marile puteri occidentale aveau nevoie de un pion puternic care să susțină interesele lor la Dunărea de Jos, în coasta Turciei, Austriei și Rusiei, iar liderii români voiau un viitor pentru națiunea lor, iar acest viitor era de neimaginat fără sincronizarea cu Europa, fără întoarcerea la rădăcini, fără pătrunderea în șuvoiul istoriei de succes. O națiune mică precum cea română nu avea cum să-și decidă singură destinul – pentru că risca să fie strivită – dar nici nu a stat pasivă, la cheremul marilor puteri.

Dubla alegere a prințului Alexandru Ioan Cuza, obținerea recunoașterii dublei alegeri, unificarea instituțiilor, marile reforme ale modernizării nu au fost creații ale marilor puteri, ci întruchipări ale voinței naționale românești. La fel, de la împiedicarea divizării țării prin aducerea principelui străin, de la adoptarea Constituției (1866), a monedei naționale (1867), de la crearea Academiei Române (1866), de la proclamarea și cucerirea independenței de stat (1877–1878), de la făurirea Băncii Naționale (1880), de la instituirea Regatului României (1881) și de la obținerea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române în 1885 până la unirea provinciilor românești cu Țara la 1918, nimic nu a venit drept dar din partea mai marilor lumii. Evident, românii nu au putut acționa singuri și nici în opoziție permanentă și totală cu marile puteri, dar au existat momente decisive – precum cele evocate mai sus – când și-au luat soarta în mâini. Cel mai bine s-a văzut acest lucru atunci când, pe calea deschisă de Congresul de Pace de la Paris (1856), adunările ad-hoc au decis unirea la 1857, unire restricționată de marile puteri prin Convenția de la Paris din 1858 și înfăptuită de români prin dubla alegere din 5 și 24 ianuarie 1859.

Poate că astăzi, când trăim vremuri grele, când ni se repetă mereu că trăim vremuri grele și când suntem sau părem mai risipiți ca niciodată, când educația nu mai este pusă la temelia succesului în viață și când elevii și studenții sunt învățați de părinți și de profesori că nu se pot instrui și realiza la casa lor, ne vine greu să credem acea concentrare de energie românească la 1859.

Ne întrebăm – unii dintre noi – dacă toate au fost aieva și dacă nu cumva alții ne-au dăruit toate acele mari împliniri. Acest sentiment de ticăloșire și de nimicnicie face parte din existența noastră tragică – cum ar spune un mare filosof – dar nu trebuie să ne poată copleși. Ne-am purtat crucea ca popor și ca națiune prin această lume în epoci întunecate, ne-am

văzut satele arse și risipite, ne-am plâns fiii și părinții sacrificați, ne-am trezit cu limba înstrăinată și cu istoria hulită, dar nu ne-am plecat niciodată definitiv.

Istoria unirii noastre este istoria viețuirii noastre, iar unirea politică de la 1859 a fost mărturia puterii unei națiuni renăscute. De la 1859, provinciile înstrăinate aveau o țară unită spre care să privească, iar de la 1877–1878 aveau o Românie independentă ajunsă în curând regat, o Românie nu doar spre care să privească, ci căreia să i se alătore în actul Marii Uniri. Dacă România Întregită este edificiul nostru național, atunci unirea de la 1859 este temelia acestui edificiu, încununat la 1918.

24 ianuarie – moment fondator al României Mari*

Acad. Dan Berindei

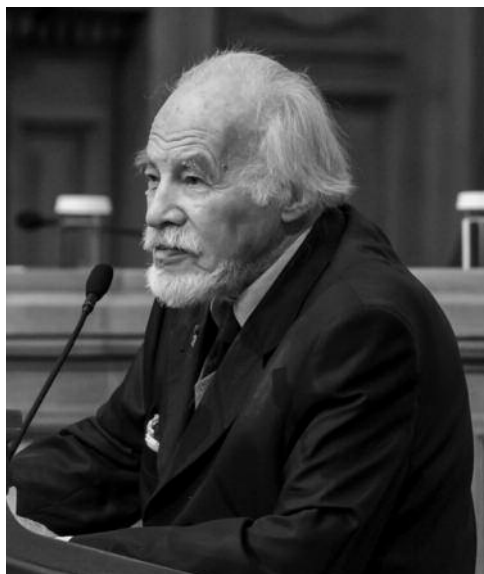
Preafericite Părinte Patriarh,
Domnule președinte al Academiei,
Stimați colegi,

Fete bisericești și cele mai înalte și cele mai
mărunte,

Trebuie să spun că este o zi în care în fiecare an
mi se cere să spun câteva cuvinte despre acest
24 ianuarie.

Mărturisesc că m-am apropiat de istorie și mânat
de un interes, interesul de a cunoaște cum am ajuns
noi, românii, în acel moment, cu o jumătate de veac
în urmă și chiar mai mult. Vă mărturisesc că am
înțeles acest drum extraordinar de greu care
continuă și astăzi. Este drumul nostru, al românilor,
aici, la o cotitură a istoriei. Dar în același timp, isto-
ria atât de persecutată în ultima vreme și de care nu
se mai ține seama, decât în slabă măsură, este marea
noastră învățătoare. Învățătoare a ceea ce trebuie să
fim, a ceea ce au făcut cei dinaintea noastră și mai
ales învățătoarea drumului pe care au mers înaintașii
noștri. Noi nu suntem un popor improvizat, niciun
popor venit din altă parte, noi suntem aici din
totdeauna și am simțit lucrul acesta, dar în același
timp am simțit și apăsarea unei situații deosebite.
Am făcut față însă în general, pentru că avem și o
putere de adaptare, uneori, poate excesivă, dar care
ne-a ajutat să trecem prin valurile celor mai
cumplite furtuni.

Istoria ne-a învățat multe și ne învață zi de zi și
unele date esențiale; privindu-le, este bine să nu fie
uitate niciodată, să fie nemuritoare pentru că avem
nevoie de ele, nu numai pentru a-i onora și a-i cinsti
pe cei care le-au făurit în acea vreme, dar și pentru
că ele reprezintă scrierea existenței noastre indivi-
duale. Nu venim din neant, avem în spatele nostru
un șir lung, lung, din care nu cunoaștem decât frân-
turi, dar este suficient să ne dăm seama. Însă este

Acad. Dan Berindei

necesar să cunoaștem și mai mult și, mai ales, ca
toată lumea să fie conștientă. Din nefericire, în
învățământ s-a redus predarea istoriei până aproape
la dispariție. De aceea tineretul de astăzi este crud
vitregit și nici nu-și dă seama de acest fapt. Pe lângă
faptul că predarea istoriei este puțin diferită, nu așa
cum am învățat noi, eu cel puțin. S-a schematizat, se
egalizează și ceea ce nu trebuie egalizat. Trebuie ca
tot românul să cunoască câteva date esențiale și între
aceste date se înscrie și ziua de 24 ianuarie pe care o
sărbătorim astăzi, de atâția ani de la împlinirea unuia
dintre visurile românilor. Aceasta merită o cinstire
veșnică și sper din toată inima ca așa să fie, pentru
că ne arată că noi suntem români, altfel ne pierdem
într-un neant al neființei.

Despre 24 ianuarie ce aș putea să mai spun? Am
scos volume de documente, am scos fotografii, dar nu

*Cuvânt susținut la sesiunea de comunicări științifice „Unirea Principatelor Române, bază a Statului Român Modern”
(24 ianuarie 2019, Palatul Patriarhiei)

este totul spus, în sensul că ceea ce interesează în primul rând este cum s-au comportat oamenii în momentul acela, iar în privința aceasta, istoria este mai mult decât necesară, pentru că este și un îndreptar al legii, un îndrumător pentru viața noastră de zi cu zi. Or, istoria ne dezvăluie că jertfele au fost nenumărate, dar unanimitatea a fost prezentă într-un mod aproape miraculos. Aș vrea să retrăiesc – și, poate, lucrul acesta m-a și apropiat de istorie – acele zile, acele luni, acei ani, pentru că bătălia pentru Unirea Principatelor a durat o vreme și a avut sușuri și coborâșuri, dar până la urmă a ajuns la împlinire. Acest 24 ianuarie ne dezvăluie cheile care au făcut ca stăruința să se transforme într-o victorie repurtată de un popor mic dar hotărât și neșovăitor în fața unor Mari Puteri, unele binevoitoare – dintr-un interes sau altul –, altele mai mult decât răuvoitoare, de la granițele noastre. Și iată, totuși, că înaintașii noștri români de acum mai bine de un veac și jumătate au ajuns în portul mântuirii, au ajuns să trăiască în România. Uităm faptul că am reușit să ne ridicăm, încetul cu încetul, de la sat la un orășel, la un oraș mai mare, la o țară, la o țară mai mare, și așa am ajuns, treptat, la România. A fost o mare împlinire momentul în care România a fost acceptată de toți românii ca definindu-i în totalitatea lor. N-a fost o simplă zi trecătoare. A fost o zi care își păstrează efectele și care merită cinstire repetată și cu atât mai mult la împlinirea din fiecare an. S-a amintit aici, de către domnul președinte al Academiei, de unire, de independență și apoi de desăvârșirea unirii.

Mie nu-mi plac aceste sintagme: Mica Unire, Marea Unire. Unirea este unire. Dacă spui Marea Unire celei din 1918 minimalizezi ceea ce a fost înainte; au fost niște trepte necesare unui proces care trebuie respectat în integralitatea lui. Momentul 24 ianuarie nu trebuie uitat, ținând seama de consecințele lui, de ceea ce a dus la transformarea radicală a acestei țări și de poziția solidă la care a ajuns. Să ne gândim astăzi că aproape toți românii sunt strânși la un loc, că prin preajma noastră alții s-au unit și s-au dezunit, dar noi am rămas uniți. Este firesc să fim uniți și să fim convinși cu toții, nu numai de necesitatea, dar și de frumusețea acestei act care, treptat, treptat s-a desfășurat, ajungându-se într-adevăr – de data aceasta folosesc și eu cuvintele – la România Mare.

Totul este cum ieși lucrurile. Este bine ca tinerii, mai ales, să aibă în minte, ca niște puncte de reper, ca niște momente de existență crucială, momentele mari ale devenirii națiunii noastre, iar 24 ianuarie este un moment mare, chiar un moment fondator, pentru că din acest moment al unirii de la 24 ianuarie a urmat totul: transformarea în întregime a

acestui spațiu și dobândirea de către români a unei patrii noi, cuprinzătoare, care, în același timp, le-a dat forța existenței.

Desigur, au existat și poziții contrarii. Separatiștii au existat, dar majoritatea a fost unionistă, iar ei au învins cinstit. Este bine să nu uităm momentele de jertfă ale oamenilor simpli, să nu uităm că, în fond, țărănimea a acceptat să se amâne propria ei eliberare, pentru a se înfăptui înainte unirea. Este drept, târgul a fost cinstit: între unire și prima reformă agrară drumul a fost scurt, din punct de vedere istoric, de câțiva ani. Oricum a fost o jertfă a țaranului care a trebuit să mai aștepte, după ce așteptase veacuri. Ziua de 24 ianuarie este o dată memorabilă, învățătoare pentru viitor și mai ales învățătoare pentru unitate. Un popor nu poate fi tare, decât dacă este unit. Aici ne putem exprima îngrijorările, deoarece, din punctul acesta de vedere, suntem împărțiți în clanuri, iar ca un exemplu, am auzit că sunt aproape 200 de candidați la președinție. Este o fărâmițare politicianistă, nu știu dacă oamenii politici sunt de acord – treaba lor –, dar eu o consider nepotrivită.

Trebuie să mergem înainte și să fim cât se poate de uniți. Trebuie să existe un program național real, pe care să-l slujească oricare om. Pot exista deosebiri în ceea ce privește căile de urmat, dar nu țelurile cele mari care trebuie respectate și care trebuie să fie ale tuturor.

Eu aparțin unei generații trecute, nu cred să mai apuc, deși mă mai despart câțiva ani până la centenar. (*Aplauze.*)

Vă mulțumesc, nu știu dacă voi mai avea ocazia să primesc aplauzele dumneavoastră la centenarul care va fi peste o jumătate de deceniu.

M-a învățat multe acestea viață lungă. Trebuie să vă spun că în perioada interbelică, perioadă de copilărie, de tinerețe și de primă maturitate în ceea ce mă privește, exista un spirit patriotic, exista o dragoste de patrie, exista o amintire foarte puternică a ceea ce fusese primul Război Mondial pentru care se plătise din greu; exista acest lucru într-o măsură care este astăzi aproape de neînțeles. Din fericire, patria pentru mine înseamnă totul, dar pentru mulți este o lozincă sau o etichetă. Patria este elementul fondator pentru noi toți. Noi o reprezentăm și depinde de noi cum o reprezentăm. Totul este să o reprezentăm bine și să fim demni de cei de la 24 ianuarie, care au fost demni urmași ai întregii istorii naționale de până atunci.

Să urăm României „La mulți ani!”

Trăsături comune în vechea artă eclezială a românilor*

Acad. Răzvan Theodorescu

Istoricul culturii noastre medievale și premoderne este adus, nu o dată, să cerceteze premisele unității naționale într-un spațiu românofon brăzdat de hotare. Un spațiu unitar în sfera limbii, a scrisului, a obiceiurilor, a credințelor –, dar și cu accente regionale deloc de neglijat – în peisajul vizual, hotărâtor într-o cultură, al ctitoriilor religioase datorate voievozilor, mitropoliților, episcopilor și boierilor, mai târziu chiar obștilor țărănești pe care statalitatea românească – bunul nostru istoric fundamental – le-a presărat de o parte și de alta a Milcovului.

În acest peisaj, dincolo de deosebiri stilistice bine conturate se află înrudiri de forme și de programe – fie ele de arhitectură sau de pictură monumentală – ce țin de un mental românesc comun care trebuie mereu arătat în fiecare vârstă a civilizației noastre vechi.

Atrage atenția, de pildă, faptul că în aceeași epocă din jurul lui 1400, la finele secolului „întemeierilor de țară” ctitori princiari, teologi, arhitecți și zugravi din Țara Românească și Moldova inovează în același timp din pricini strict liturgice, adăugând bisericii monastice de tradiție bizantino-balcanică sensuri, iconografii și chiar spații noi. Știm bine că narthexul unui lăcaș de mănăstire cu funcție baptismală și funerară, totodată, legată și de readucerea din altar a problematicii Întrupării și de gloriificarea Logosului întrupat, decorat cu „Sinaxarul” și cu „Acatistul Maicii Domnului” unde se citesc vieți de sfinți, se pomeneau călugării morți, adăpostea la Cozia mormântul ctitorului Mircea I în penumbra unei încăperi lipsite de ferestre potrivite rugii isihaste palamite, în preajma figurilor emaciate și austere, pictate către 1390, de anahoreți și monahi

vestiți, precum Sfântul Antonie, Sfântul Atanasie de la Athos, Sfântul Teodor Studitul. În exact acești ani – coincidența este tulburătoare – Moldova rezolva și ea, printr-o inovație, aceeași problemă a spațiului funerar distinct prin crearea – iarăși doar în biserici monastice – gropniței dintre pronaos și naos, apărută prima oară la Bistrița lui Alexandru cel Bun, în 1407, apoi la prima biserică a Probotei înainte de 1465, la prima biserică a Putnei la 1469, la biserica de la Neamț, în 1497, unde parcimonia luminii încăperii era în acord cu atmosfera funerară amintitoare de narthexurile muntene de care se apropie și iconografia zugrăvită a „Sinaxarului” apărut la Dobrovăț, în 1529, mai apoi la ctitoria rareșiană de la Probota, în 1532.

În veacul al XVI-lea când, în mediile clericale, narația devine dominantă în cronistica și în pictura religioasă, deopotrivă, ne frapează coincidența perfectă a apariției unor cronici murale găsite în ctitorii din Oltenia și din Moldova, în vremea celor doi frați Mihnești din neamul basarabesc al Drăculeștilor, care au asigurat o efemeră unire dinastică a celor două țări române în anii premergători domniei lui Mihai Viteazul. Este cazul așa-numitei *Cronici de la Bucovăț* pictată, lângă Craiova, în 1574, alături de portretele din naos ale unor Alexandru al II-lea Mircea și Petru Șchiopul unde, la persoana întâi, primul dintre voievozi evocă felul în care urca pe tronul de la Iași cel de-al doilea; puțin mai târziu, în 1590, la biserica Sfântul Gheorghe din Suceava sub Petru Șchiopul, o inscripție pictată tot în naos cu litere de aur vorbea despre neamul princiar, despre istoria lăcașului și aceea a Moldovei, mărturisind un gust diegetic comun celor două țări înrudite.

*Cuvânt susținut la sesiunea de comunicări științifice „Unirea Principatelor Române, bază a Statului Român Modern” (24 ianuarie 2019, Palatul Patriarhiei)

Apropierile dinastice moldo-muntene din timpul Mihneștilor, continuate de cele din vremea Viteazului și din aceea a Movileștilor, aveau să dea roade înainte de 1600 în „muntenismele” arhitecturii moldovenești vizibile la cele două pridvoare de biserică de la Sucevița ridicate între 1582 și 1589, la ctitoria din 1583 de la Galata a abia amintitului Petru Șchiopul, unde gropnița era încorporată în naos, unde apăreau trompe de colț la boltiri amintind de Curtea de Argeș, unde fațadele erau împărțite în două registre prin brâu continuu, în fine, la biserica din 1594 de la Aroneanu decorată în gust meridional cu caneluri, teracotă smălțuită, discuri și flori de crin, amintind din nou de repertoriul muntenesc. În schimb formele moldovenești apărute după o jumătate de veac, la 1645, în chiar reședința lui Matei Basarab de la Târgoviște prin adesea invocată biserică Stela, rod artistic al unei înțelegeri politice, formulă simplificată a Trei Ierarhilor ieșeni al căror plan, concepție spațială și portal de împrumut, au determinat difuzarea unor „moldovenisme” în arhitectura Țării Românești până în primul sfert al secolului al XVIII-lea.

Și tot înaintea unor rodnice raporturi artistice moldo-muntene ne aflăm în fața tabloului votiv de la Cetățuia pictat în 1672 de zugrăvi greci și români din Ianina și Iași, înfățișând neamul levantinului Gheorghe Duca, tablou înrudit stilistic cu acelea contemporane ale Cantacuzinilor, relație întărită și de ipoteza că arhitectura și sculptura de la această

ctitorie de lângă reședința princiară a Moldovei va fi fost realizată cu concursul boiernașului Gligorie Cornescu, restauratorul bisericii neagoene de la Curtea de Argeș, cu cheltuiala lui Șerban vodă Cantacuzino, în 1682.

În fine, spre a încheia acest scurt tur de orizont voi aminti că înainte și după 1800 duhul artei bisericesti occidentale se va manifesta simultan în ambele țări române pregătind, în acest fel, atmosfera unionistă de la 1859: am în vedere preferința pentru noutăți de felul planului arhitectonic central de sorginte barocă și neoclasică italiană, venit pe filieră rusească și austriacă, reprezentat către 1795 de rotonda de la Lețcani cu portic cu coloane ionice a unui Constantin Balș, de planul înrudit de la Sf. Haralambie din Iași, ctitorie din 1772–1800 a lui Gheorghe Leordari, în fine de biserica Teiul Doamnei de lângă București, de plan central cu cupolă și cu coloane dorice, ctitorie a principelui muntean Grigore Dimitrie Ghica din 1833. Era chiar anul în care nu departe de Iași, la Ruginoasa, fusese ridicată în același plan central cu cupolă biserică ce avea să devină paraclisul reședinței lui Alexandru Ioan Cuza.

Cu un sfert de veac înainte de excepționalul act al dublei alegeri și al unirii de la 1859 peisajul arhitectonic eclezial prizat de elitele sociale și intelectuale devenea același o parte și de alta a Milcovului sub semnul înnoitor al Apusului, dar și în numele unei tradiții care era de câteva ori seculară.

Academician Cristian Hera

85
de ani

*Președinte al Academiei Române în perioada ianuarie–aprilie 2018
Vicepreședinte al Academiei Române în perioada mai 2010–decembrie 2017*

Sesiune omagială

La împlinirea vârstei de 85 de ani, academicianul Cristian Hera a fost sărbătorit de comunitatea academică în cadrul unei sesiuni omagiale desfășurate în Aula Academiei Române. La sesiune au participat membri ai Academiei Române și personalități de prestigiu care au colaborat cu cel considerat „liderul științei agricole românești”. Alocuțiunile prezentate cu acest prilej au pus în evidență valoarea de excepție a contribuțiilor în domeniul științelor agricole ale academicianului Cristian Hera care au dus la perfecționarea metodelor de analiză a solului, studiul îngrășămintelor lichide cu azot, introducerea și folosirea tehnicilor nucleare în cercetările din agricultură. Realizările Domniei Sale îmbogățesc tradiția școlii agricole românești și se constituie ca temei pentru o dezvoltare durabilă și performantă a agriculturii.

Au rostit alocuțiuni:

- acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, *Viața și activitatea academicianului Cristian Hera*;
 - prof. Nicolae Florea, membru de onoare al Academiei Române, *Academicianul Cristian Hera, personalitate dedicată solului și agriculturii, suport al vieții și bunăstării oamenilor*;
 - acad. Păun Ion Otiman, *Liderul științei agricole românești – academicianul Cristian Hera*;
 - prof. Gheorghe Sin, membru corespondent al Academiei Române, *Academicianul Cristian Hera, personalitate a științei agricole românești*;
 - dr. ing. Dumitru-Dorin Prunariu, membru de onoare al Academiei Române, *Domnului academician Cristian Hera la aniversarea a 85 de ani*;
 - dl Ion C. Popescu, ministru-consilier, *O jumătate de secol dedicat cercetării în agronomie*.
- În încheierea sesiunii omagiale, acad. Cristian Hera a avut un *cuvânt de mulțumire*.

Viața și activitatea academicianului Cristian Hera*

Acad. Ioan-Aurel Pop
Președintele Academiei Române

Viața și activitatea academicianului Cristian Hera, președintele Secției de științe agricole și silvice a Academiei Române, fost președinte al înaltei noastre instituții, se împletește de decenii întregi nu numai cu agricultura românească, dar și cu pământul însuși al României. Gândind la activitatea Domniei Sale, îmi vine în minte din adâncuri cultul pământului, legătura noastră profundă cu glia, cu huma din care ne tragem și care ne dă seva vieții. Am impresia că academicianul Hera iubește pământul precum viața, îi închină imnuri de mărire așa cum i-a dedicat toată forța sa creatoare. Mi-l imaginez înțelegând ca nimeni altul impresionanta scenă în care Ion – din romanul omonim al lui Liviu Rebreanu – sărută pământul: „Se opri în mijlocul delniței [...]. Îl cuprinse o poftă sălbatecă să îmbrățișeze huma, s-o crâmpoțească în sărutări. Întinse mâinile spre brazdele drepte, zgrunțuroase și umede [...]. Apoi încet, cucernic, fără să-și dea seama, se lăsă în genunchi, își coborî fruntea și-și lipi buzele cu voluptate de pământul ud. Și-n sărutarea aceasta grăbită simți un fior rece, amețitor.”

Fiorul acesta al pământului reavăn care trebuie lucrat cu tâlc ca să dea rod l-a stăpânit pe academicianul Cristian Hera toată viața, i-a dat tăria muncii și rațiunea de a fi. Născut la sat – acolo unde se născuse și veșnicia – după fericita cugetare a lui Lucian Blaga – academicianul Cristian Hera s-a mișcat în viață sub o zodie fastă. Elev al unui liceu de elită, numit odinioară „Sfinții Petru și Pavel” (azi Colegiul Național „Ion Luca Caragiale”) din Ploiești, coleg de clasă cu Nichita Stănescu și cu alți doi viitori academicieni, cu studii strălucite în agrochimie și pedologie – adică în știința pământului – viitorul

savant nu a renunțat niciodată la studii, la cercetare, la iscodirea naturii și a vieții. Deși a locuit de atunci încoace mereu la oraș – în țară și în străinătate – specialistul Cristian Hera a rămas un om al pământului, al lumii rurale, pe care a urmărit s-o facă mereu mai eficientă, mai productivă, mai bună. A scris de atunci sute de cărți, studii și articole și a prezentat mii de comunicări la manifestările științifice de pe toate meridianele la care a participat.

Când se organizează congrese, conferințe sau colocvii închinare lumii noastre rurale, îmi vin în minte mereu lucruri din vechime, greu de definit în cuvinte, gânduri inefabile, care scapă logicii și se învecinează cu credința, cu spiritualitatea, cu eternul uman. Mai concret, între altele, îmi răsar în memorie două versuri ale lui George Coșbuc: *Picuri cu strop de strop/ Fac al mărilor potop*. Sunt versuri azi uitate, ca și autorul lor cu destin tragic, trecut prea repede – de o critică grăbită, superficială și „postmodernă” – între „autorii români minori”. Versurile însă, scrise pentru toți, inclusiv pentru lumea noastră de la țară de odinioară, poartă în ele un dram de înțelepciune cuminte și modestă. Conform mesajului lor, toate datele cunoscute despre satele noastre ar trebui să dea, însumate, istoria întregului, a țării. Ceea ce nu e tocmai așa, și nici n-ar putea să fie. Dar este totuși ceva care tulbură în cele mai bune dintre aceste referiri, este ceva deosebit, *in nuce*, așa cum în metonimie sau în sinecdocă, întregul se întrevede prin parte. Picuri de înțelepciune de la sat a adunat mereu academicianul Hera în scrierile sale, în conferințele sale, în sfaturile sale către tineri.

În sate, sunt frânturi de viață trecută și prezentă, numai că viața este una și aceeași, indiferent când a

*Cuvânt rostit la sesiunea omagială „Academicianul Cristian Hera la 85 de ani”
(12 decembrie 2018, Aula Academiei Române)

fost trăită. Viața aparține mai mult trecutului, fiindcă prezentul durează preț de o clipă (se transformă imediat în trecut), iar viitorul rămâne necunoscut, incert. Prin urmare – cum spunea înțelept Marguerite Yourcenar – dragostea pentru trecut înseamnă în fapt dragoste de viață. Iar trecutul, evocat în cronicile satelor noastre, cu bun meșteșug, de personalități sau de preoți, învățători și profesori de țară, vorbește de la sine și ajunge la sufletul cititorului. Se pornește, de obicei, în aceste reconstituiri, de la rădăcinile îndepărtate și nesigure, se trece prin epoca romană, prin zbuciumatul Ev Mediu, pentru a se detalia epocile mai apropiate de noi, pentru care și sursele sunt mai generoase. În cronicile mai tuturor așezărilor noastre vorbește de fapt satul de odinioară, vorbesc oamenii lui, deopotrivă nobili și supuși, laici și clerici, români și alții, vorbesc lăcașurile de cult, eroii sacrificați pentru cauze mai bune sau mai rele... Prin întâmplările de demult, în satele de azi se răsfrânge prezentul, înnoit sau prăfuit, bun sau dezolant, cu speranțe pentru viitor ori mai sumbru, ca viața. În aceste sate cu istorie seculară și milenară și-a găsit specialistul Cristian Hera seva, seva ascunsă celor necunoscători, dar gata să fie revelată de cel pregătit la nivel înalt în domeniul respectiv.

Satul ne-a croit nouă, românilor, destinul până de curând, în secolul al XX-lea. Societatea noastră s-a format în sate, printre țărani, din care s-au desprins și elitele, formate odinioară din cnezi/ juzzi și voievozi/ duci, ajunși apoi, unii dintre ei, boieri și nobili. Când s-au născut voievodatele noastre medievale, s-a trecut „de la sat la stat”, prin reunirea tuturor așezărilor noastre rurale sub sceptrul unui conducător prestigios și respectat, cu putere venită spre el „din mila lui Dumnezeu”.

Multe secole la rând, am avut – cum zicea Nicolae Iorga – doar „sat fără stat” și astfel ne-am putut păstra ființa. Satul era un stat în miniatură, cu „oameni buni și bătrâni” în frunte, cu primari aleși numiți juzzi ori cnezi, cu „pornirea plugurilor”, cu oameni de pază și ordine, cu biserica de pe culme. Chiar și orașele și târgurile noastre medievale și chiar moderne, până la un punct, erau un fel de sate mai mari, deschise, cu terenuri cultivate în interiorul lor și în jur, cu animale crescute prin gospodăria, cu lume modestă. Orașele înconjurată cu ziduri masive, gospodăriile închise cu porți imense și opace, bisericile fortificate nu intră în tradiția noastră, nu încap în mințile noastre. Burgurile, cu

zidurile lor inspiratoare de frică, au fost aduse la noi de „oaspeții” germanici, veniți dintr-o lume rece, agitată și pragmatică. La noi, apărarea de inamic se făcea altminteri, nu prin izolare între ziduri. Se făcea prin înțelegere ori prin adăpostire în locuri ferite, până trecea urgia. De aceea, de altminteri, „codru-i frate cu românul”.

Mai toți intelectualii noștri din epoca modernă au sorginte rurală. Unele țări din jur au dezvoltat de-a lungul vremii naționalisme nobiliare orgolioase și exclusiviste și au format națiuni elitiste, în care poporul de rând a pătruns greu și târziu; la noi, la români, naționalismul a fost teoretizat și susținut mai ales de intelectualii de extracție rurală, pentru care satul era ca icoanele sfinte. Până spre anii 1900, și economia noastră se derula prioritar pe tărâm agricol. Românii erau în cea mai mare parte cultivatori și păstori, practicanți de meșteșuguri sătești, slujitori ai gliei. Marii noștri creatori de valori spirituale erau țărani sau de origine rurală, născuți la țară, printre coline vălurite, pe câmpii „arse și văruite, ca la porțile Romei” (Nicolae Bălcescu), în „codri de aramă” (Mihai Eminescu), cu alte cuvinte „pe-un picior de plai,/ pe-o gură de rai” (*Miorița*). Chiar și în secolul al XX-lea, anumite curente culturale la noi se chemau poporanism și sămănătorism. Liviu Rebreanu și Lucian Blaga aduceau, sub cupola Academiei Române, „laudă țaranului român” sau făceau „elogiul satului românesc”. Blaga, născut în locul ce purta în nume „sunetele lacrimii”, era convins că „veșnicia s-a născut la sat”.

Până de curând se părea că lumea satului a apus, strivită de orașele mari, de industrie, de confortul urban, de globalizare etc. Azi, lucrurile nu mai sunt așa de clare, în evoluția lor prea grăbită. Aglomerația, transportul în comun sugrumat, automobilele blocate în trafic, poluarea, nervii, agitația, depresiile, disconfortul, drogurile etc. au ajuns sinonime cu orașul, adică au ajuns să exprime puterea unui monstru care ne strivește pe toți. Nu este de mirare că atâția oameni coplesiiți, îmbolnăviți, dezamăgiți și chiar scârbiți de orașe – mai ales străini – vin la noi și redescoperă farmecul satelor, dulceața culmilor, succesiunea deal-vale sau oscilația dintre spațiul teluric și spațiul cosmic (care i-a inspirat lui Blaga viziunea „spațiului mioritic”). Ei învață sau re-învață cum să miroasă florile, cum să crească animale domestice, cum să cultive legume sau să cosească fân, să facă stoguri, să cânte doine și să joace în ritm popular.

Nevoia lumii contemporane de sat este sinonimă cu nevoia de rădăcini, de locul nașterii noastre ori a strămoșilor, „de prichiciul vetrei cel humuit” (Ion Creangă), „de codri verzi de brad și câmpuri de mătase” (Octavian Goga), de „drumețul sărman, muncitor cu sapa” (George Topârceanu), de via, care „mai miroase a tămâios și coarnă, duios a piersici coapte și crud a foi de nuc” (Ion Pillat). Dezolarea satelor noastre a fost deplânsă încă demult („Ce s-a ales din casa asta, vecine Neculai al Popii” – Octavian Goga), când satele se goleau de intelectuali, când prunii ce „stăteau să moară” abia își mai mișcau „creanga lor bolnavă”. Astăzi, unii au înțeles – prea puțini, din păcate – că ruperea de sat și ruinarea satelor pun în pericol esența umană și umanitatea în ansamblu. În Transilvania – unde, mai recent, chiar personalități regale și princiare se simt ca-n sânul lui Avram – foamea de satul așezat de odinioară pare și mai mare. Nicolae Iorga a definit provincia intracarpatică cel mai bine, atunci când și-a intitulat una dintre cărțile lui de geniu *Sate și preoți în Ardeal*. Pentru români, aceasta a fost esența vieții și acesta a fost secretul viețuirii, conviețuirii și supraviețuirii. Țăranii au fost talpa țării, iar preoții au fost conducătorii spirituali, sociali, politici ai acestor țărani, fiindcă alți conducători – de la o vreme – nu au mai fost lăsați să aibă.

Azi suntem tentați – cu atâtea ispite și facilități în jur – să mergem în lume, pe meridiane îndepărtate, mânați de nevoi sau de curiozități, uitând de rădăcini. Dar locul nașterii noastre – loc însuflețit, viu, carismatic – se răzbună pe noi, ne cheamă spre rădăcini, dacă nu altminteri, atunci când ni se întoarce câte un părinte la Domnul, când se oficiază cununii ori când se nasc prunci sau coconi, când oamenii se însuflețesc de duhul sărbătorilor, când colindă și cântă, când plâng, pentru că încă „jale duce Mureșul și duc tustrele Crișuri” (Octavian Goga). Ne-am cam dezis de aceste valori perene, i-am pus prea repede pe unii de-ai noștri – mari – „în debara”, ne-am trezit brusc mai deștepți decât cei care ne-au deșteptat și ne-au arătat căi bune de urmat, iar acum tragem ponoasele...

Satul de astăzi nu trebuie să împiedice modernizarea inevitabilă a vieții, ci s-o favorizeze, dar cu o condiție: fără alterarea și pervertirea vechilor tradiții arhitectonice, fără urățirea stilului autentic,

fără părăsirea paradigmelor celor vechi și pline de farmec. O casă de la sat poate arăta astăzi pe dinafară ca orice casă tradițională de acum sute de ani, iar în interior poate să aibă toate facilitățile necesare omului contemporan.

De aceea, inițiativele unor specialiști de astăzi, oameni de suflet, căutători de așezare temeinică și de veșnicie, de a reînvia interesul pentru viața locală și pentru sat, este de remarcat, de lăudat și de sprijinit. Astfel se pot închina imnuri de mărire dialogului și înțelegerii dintre oameni. Numitorul comun al dialogului dintre noi, al dialogului nostru cu lumea și cu noi înșine, secretul dănuirii noastre, balsamul vieții noastre viitoare – ne spun aceste inițiative – se sublimează în acest cuvânt mare, frumos și copleșitor: satul. Vechi de două milenii, de pe vremea când strămoșii daco-romani își apărau așezările cu șanțuri și cu valuri de pământ (sat sau, cum era în Evul Mediu, „fsat” vine din latinescul *fossatum*, adică groapă, fâgaș, șanț), satul ne-a fost formă de organizare și de conservare a vieții și marcă de civilizație. De aceea, îndreptarea atenției noastre către sat înseamnă un efort de regăsire a identității noastre, a vieții noastre autentice.

Specialist de înaltă ținută, cufundat în formule chimice dificile, prezent în laboratoare sofisticate în care fărâmele de pământ reavăn nu mai au secrete, preocupat de rod și de rodire, academicianul Cristina Hera pășește în cel de-al nouălea deceniu de viață cu încrederea întreținută de sentimentul datoriei împlinite. A trecut de-a lungul vieții prin mai multe epoci și regimuri politice, a îndeplinit funcții de imensă răspundere, de la conducerea Institutului de Cercetări pentru Cereale și Plante Tehnice de la Fundulea până la directoratul (obținut prin concurs) Secției de fertilitatea solului, nutriția plantelor, irigații și producție vegetală, din cadrul Departamentului de cercetare al AIEA, la Diviziunea mixtă FAO/AIEA de la Viena. Toate aceste importante demnități și recunoașteri ale valorii l-au pregătit pentru calitatea supremă de membru al celui mai înalt for de consacrare științifică din țara noastră – Academia Română. Iar aceasta, ca de fiecare dată, este onorată să-și arate recunoștința față de unul dintre cei mai valoroși fii ai ei, promotor neobosit al cultului pământului și al dragostei pentru România.

Academicianul Cristian Hera, personalitate dedicată solului și agriculturii, suport al vieții și bunăstării oamenilor*

Nicolae Florea

Membru de onoare al Academiei Române

Mărturisesc cu emoție că pentru mine este o deosebită cinste și neasemuită onoare de a prezenta excepționala, distinsa și complexa personalitate de mare prestigiu a Academicianului Cristian Hera. Este, totodată, și o mare bucurie, deși constituie o temerară încumetare această înfățișare într-un timp relativ scurt a imensei activități rodnice, extrem de variată în multiple domenii ale științei solului și nutriției plantelor, ale agriculturii, ale protecției mediului și ale societății, atât pe plan național cât și internațional, contribuind ca nimeni altul la menținerea tradiției prestigioase a vieții academice edificate prin activitatea admirabilă a unor **corifei ai științei românești, ca Gh. Munteanu-Murgoci, T. Saidel, Gh. Ionescu-Șișești, Gh. Pavlovschi, D. Davidescu.**

Această încumetare de a sintetiza vasta activitate îmi este ușurată în primul rând de faptul că am lucrat împreună cu sărbătoritul de astăzi din anul 1960 când au început lucrările de pregătire a celui de **al 8-lea Congres Mondial de Știința Solului** care a avut loc în vara anului 1964 la București, când amândoi am fost nominalizați **secretari științifici de comisii: Cristian Hera la Comisia a IV-a, Fertilitatea solului și nutriția plantelor**, comisie înființată în cadrul Societății Internaționale de Știința Solului în anul 1924 la propunerea profesorului Teodor Saidel, membru post-mortem al Academiei Române, iar eu în calitate de secretar

științific al **Comisiei a V-a, Geneza, clasificarea, cartografia solului.** A fost pentru noi o misiune grea, de mare responsabilitate, dar și un examen pe care l-am promovat cu succes.

Menționez, de asemenea, că am avut bucuria, ca în afara **Congresului al 8-lea de la București din 1964**, să particip împreună cu „tânărul pe atunci” Cristian Hera la mai multe congrese mondiale de știința solului: la **al 10-lea Congres jubiliar, 50 de ani de la înființarea Societății Internaționale de Știința Solului, în 1974, la Moscova; la al 11-lea, în 1978, la Edmonton în Canada; la al 12-lea, în 1982, la New Delhi, India; la al 14-lea, în 1990 la Kyoto, în Japonia.**

Îmi îngădui să relatez aici câteva realizări ale științei solului românești, obținute prin propriile forțe de către Cristian Hera.

1. La cel de al 10-lea Congres jubiliar de la Moscova, Cristian Hera a fost ales, *prin vot secret*, Președinte al Comisiei de Fertilitatea Solului și nutriția plantelor, primul Președinte de Comisie român din istoria de atunci, de 50 de ani, a societății.

2. La al 11-lea Congres de la Edmonton, Canada, a avut loc un eveniment nemaîntâlnit în istoria Comisiei a 4-a Fertilitatea Solului și Nutriția Plantelor; Cristian Hera a fost reales în calitate de Președinte al Comisiei, pentru un nou mandat de

*Cuvânt rostit la sesiunea omagială „Academicianul Cristian Hera la 85 de ani”
(12 decembrie 2018, Aula Academiei Române)

patru ani. Singurul Președinte ales și reales a fost Eilhard Alfred Mitscherlich, autorul „Legii acțiunii factorilor de vegetație”, despre care Acad. Gheorghe Ionescu-Șișești afirma în anul 1942 cu prilejul vizitei acestuia în România: „Mitscherlich a scos chimia agricolă dintr-un punct mort, legea dovedindu-se a fi un instrument extrem de util pentru cunoașterea fertilității solurilor și nevoii lor de îngrășămintă”.

Vă rog să îmi îngăduiți să adaug că după vizita sa în România, Mitscherlich a trimis o scrisoare Acad. Gheorghe Ionescu-Șișești, care a contribuit la completarea legii lui Mitscherlich prin „Legea proporțiilor multiple”, scrisoare în care relatează: „...cele zece zile petrecute la Dumneavoastră le socotesc ca pe cele mai instructive și mai frumoase din viața mea”.

Un alt mare succes al dr. Cristian Hera în cadrul Societății Internaționale de Știința Solului a fost reputat la realizarea simpozionului intitulat „Utilizarea tehnicilor nucleare și înrudite în studiile sol/plantă pentru agricultură sustenabilă și conservarea mediului” („Use of nuclear and related techniques in soil/plant studies for sustainable agriculture and environmental preservation”), în cadrul celui de al XV-lea Congres Mondial de Știința Solului, Acapulco, Mexic, simpozion dedicat aniversării a 30 de ani de la fondarea Diviziei Comune FAO/IAEA de Tehnică Nucleară în Alimentație și Agricultură, Secția de Fertilitatea Solului, Irigație și Producția de Recolte (Joint FAO/IAEA Division of Nuclear Technique in Food and Agriculture, Soil Fertility, Irrigation and Crop Production Section). A fost o recunoaștere a contribuției deosebite a acestei secții conduse de dr. Cristian Hera la extinderea utilizării tehnicilor nucleare în studii de rodnicia solului, nutriția plantelor și eficiența utilizării apei în diferite sisteme de cultură a plantelor.

La alcătuirea prezentării acestei sinteze au contribuit și numeroasele caracterizări asupra activității Academicianului Cristian Hera în diferite ocazii (aniversări a 70, 75, 80 de ani) și mai ales cu prilejul discursului său de recepție la Academia Română și cuvântului de răspuns al academicianului Nicolae Săulescu, un nume de rezonanță în agricultura românească, precum și al regretatului președinte al Academiei Române acad. Ionel-Valentin Vlad. De aceea, în scurta omagiere de astăzi voi prezenta numai câteva dintre preocupări, nu întotdeauna noutăți, gândurile mele despre sărbătorit vor fi relatate pe larg în materialul ce urmează a fi publicat.

Personalitate încă intens activă în variate domenii ale cunoașterii fertilității solului, fertilizării și protecției mediului, Cristian Hera consideră solul ca pe un dar al naturii, al divinității, *dat omului ca sursă de viață, fără de care nu ar putea trăi* (Hera, 2004, p. 291). „Pământul reprezintă baza existenței vieții pe Terra și veșnicia omenirii” și îl consideră „pilonul principal de susținere a agriculturii”, ramura economică cea mai importantă a țării care asigură securitatea și siguranța alimentară, mediu sănătos pentru viață” (Hera, 2016, p. 5 și 6).

Vasta activitate a Academicianului Cristian Hera, multiplele sale preocupări științifice și aplicative au îmbrăcat variate aspecte de la cele strict de îmbogățire a tezaurului de cunoaștere științifică la cele manageriale și aplicative, de la cele de pregătire de noi specialiști *la cele de difuzare a noilor cunoștințe și tehnologii pe toate meridianele globului, contribuind astfel la creșterea prestigiului țării noastre*, completate mai ales în ultimii ani cu o remarcabilă activitate editorială pe teme științifice și practice de mare actualitate privind solul, agricultura și mediul, dar **neuitând nici evidențierea muncii și a realizărilor înaintașilor pe care i-a onorat întotdeauna cu respect și i-a readus în memoria celor de azi.**

De altfel, activitatea Domniei Sale din ultima perioadă a fost o continuă *Pledoarie pentru sol și Elogiu slujitorilor Pământului Românesc*, cum și-a intitulat discursul său de recepție (2016). Într-adevăr, unul dintre crezurile sale este exprimat prin *asertiunea „Cine nu își cunoaște și nu respectă realizările valoroșilor predecesori nu merită recunoașterea și respectul generațiilor prezente și viitoare”* (Hera, 2008, p. 175).

În cele ce urmează voi aborda pe scurt unele aspecte principale din activitatea Academicianului Cristian Hera din domeniul solului, al utilizării, fertilității și fertilizării solului, **domeniu în care se derulează și preocupările mele.** Celelalte aspecte vor fi, evident, abordate de ceilalți distinși referenți la această sesiune.

Bogata și variata activitate de cercetare a Academicianului Cristian Hera, care a evoluat diferențindu-se de-a lungul timpului, este adecvat reflectată în volumele omagiale (2004, 2008, 2013) în care – pe lângă numeroasele mesaje și omagii trimise din țară și din străinătate de la foști colaboratori, colegi sau doctoranzi – sunt expuse rezultatele principale ale intensei sale activități.

Doresc să mă refer la cercetările sale agrochimice și la contribuția adusă de dezvoltarea agrochimiei, la promovarea tehnicilor nucleare în agricultură, dar și de metodologia de cercetare a solurilor divers fertilizate pentru caracterizarea lor, a proceselor biochimice, a acțiunii fertilizatorilor. Acordă prioritate cercetării relațiilor sol-plantă-fertilizator care stau la baza agriculturii, coordonate prin Institutul de la Fundulea, „nava amiral” a agriculturii românești, institut pe care l-a condus ca director mulți ani (1970–1991). În această perioadă a avut contribuții substanțiale la elaborarea conceptului și principiilor generale de optimizare agrochimică a sistemului sol-plantă cu scopul creșterii productivității solului și implicit a producției agricole.

O importanță științifică aparte o reprezintă conceperea, înființarea și amplasarea într-o rețea geografică în diferite condiții de climă și sol din țara noastră, a experiențelor de lungă durată cu îngrășăminte coordonate de Acad. Cristian Hera la ICCPT-Fundulea și la stațiunile de cercetări de profil. Această rețea de experiențe de lungă durată (organizată în 1966–1967 în 22 de localități din care, din păcate, doar 12 mai funcționează în prezent) permite cunoașterea evoluției în timp a schimbărilor survenite în sistemul sol-plantă prin diverse tehnologii de lucrare-fertilizare și a influenței asupra producției și calității produselor.

Se accentuează, pe drept cuvânt, că doar „dezvoltarea durabilă și **performantă** reprezintă unica alternativă viabilă de evoluție, ce vizează crearea unui echilibru între creșterea economică și calitatea vieții, nu numai pentru generațiile prezente, ci și pentru cele viitoare” (Hera, 2008, p. 179). De aceea, militează pentru o revigorare a agriculturii țării, ținând seama de cerințele dezvoltării durabile (sustenabile) și performante a economiei naționale.

Cristian Hera, devenit o personalitate cunoscută și recunoscută la nivel mondial în domeniul științei solului și agriculturii, ajuns la vârsta împlinirii, a bilanțurilor, nu s-a retras în tihna binemeritată a senectuții, ci continuă cu vigoarea tinereții activitatea de dezvoltare a științelor agricole și agriculturii, ca și de ridicare a satului românesc și a lumii rurale de care este atașat cu toată ființa.

Este de remarcat și edificatoare evoluția obiectivelor principale în activitatea Academicianului Cristian Hera, care a început cu cercetarea și cunoașterea profundă a proceselor chimice și biochimice din sol, temelie a agriculturii, a continuat cu

deslușirea relațiilor de nutriție sol-plantă-fertilizare, pentru ca rezultatele să le aplice cu succes în producția agricolă, ca și în protecția mediului, spre beneficiul oamenilor. În întreaga sa activitate s-a sprijinit întotdeauna pe sol de care a fost profund legat de la început.

Așa cum o plantă, o cultură agricolă se dezvoltă și trăiește cu rădăcinile în sol din al cărui must – cum îi spune plastic Gheorghe Ionescu-Șișești, corifeu al agriculturii – își extrage elementele de nutriție, tot astfel, **activitatea științifică a Academicianului Cristian Hera își are rădăcinile ferm împlântate în sol**, fiind bazată pe o atentă observare a evoluției solului și a răspunsului lui la diferite tehnologii aplicate, care generează inspirație, noi idei, noi metodologii pe care le-a fructificat, făcând să rodească mai bine sistemul sol-plantă, ecosistemul terestru, spre beneficiul producției agricole și al omului.

Această prestigioasă și îndelungată activitate s-a soldat cu un palmares impresionant de lucrări științifice de specialitate publicate (285), cărți și tratate (29), lucrări publicate în limbi străine (103), broșuri (8) sau brevete-inovații (9). A participat de asemenea la reuniuni științifice internaționale cu lucrări (89) și a organizat numeroase manifestări în țară, peste graniță (17) sau cursuri de specializare în diverse țări ale lumii de pe cele cinci continente (27 de țări și 8 grupe de țări). A fost redactor la numeroase reviste de specialitate atât din țară (11), cât și din străinătate (2).

A avut diverse grade (funcții) profesionale de cercetător sau director în institute de cercetare, ca și de asistent, șef de lucrări, profesor universitar și conducător de doctorat în învățământul superior.

Cristian Hera a obținut titlurile științifice de inginer agronom, *doctor în agronomie*, *doctor docent*, precum și titlul de *doctor honoris causa* sau *profesor de onoare* la numeroase (15) universități și academii din țară și din străinătate (China, Rusia, Italia, Bulgaria, Turcia, Republica Moldova).

În mediul academic, a fost ales membru al ASAS în 1990, membru corespondent al Academiei Române în 1995 și membru titular în 2004. La ASAS a fost ales președinte al Secției de cultura plantelor și membru al Prezidiului și apoi președinte al ASAS (în 2000 și reales în 2004 prin vot secret), iar din 2009 președinte de onoare al ASAS. În paralel, în Academia Română a fost ales în 2008 președinte al Secției de științe agricole și silvice și membru al Prezidiului din același an, apoi vicepreședinte

în 2010 și președinte al Academiei Române în ianuarie 2018.

A funcționat, de asemenea, cu succes ca director în Departamentul de cercetare AIEA – Divizia mixtă FAO/AIEA, Viena, ca președinte al CIEC-ului (Centrul Internațional Științific pentru Îngrășămintele) 1996–2010; în prezent este președinte de onoare din 2010, precum și membru, vicepreședinte și președinte al Uniunii Europene a Academiei de Științe (UEAA).

În mod firesc, această bogată activitate a atras după sine o lungă recunoaștere academică națională și internațională și acordarea de numeroase distincții, medalii, ordine, culminând cu Decorația Regală „Nihil sine Deo” acordată de M.S. Regele Mihai I (2012) și cu Ordinul Național Steaua României în grad de Cavaler acordat de președintele țării (2013).

În cunoscuta sa modestie a pus pe seama „șansei” justificarea frumoaselor și numeroaselor realizări, distincții, onoruri etc. Desigur, șansa își are însemnătatea ei, indiscutabil! Dar nu este suficientă, dacă nu este însoțită de o muncă perseverentă, consecventă și de calitate. Așa cum remarcă (2004, p. 28), trebuie „să înveți să trăiești cât mai intens (viața) și să valorifici cât mai mult acest dar dumnezeiesc”; *este de fapt un stil de viață pe care l-a urmat întotdeauna, care l-a diferențiat de alții și i-a atras încrederea, prestigiul și admirația colegilor și colaboratorilor*. A folosit din plin orice șansă, dar fructificând-o printr-o muncă intensă, onestă și leală, îndeplinind din plin obiectivele „pentru a nu umbri prestigiul înaintașilor”, cum singur recunoaște.

Activitatea în cadrul Societății Naționale Române de Știința Solului (SNRSS) și al Uniunii Internaționale a Științelor Solului (UISS) a început în 1960 concomitent cu lucrările de pregătire a celui de **al VIII-lea Congres al Societății Internaționale de Știința Solului (SISS)**, București, 1964, societate fondată la Roma în 1924 cu contribuția substanțială a lui Gheorghe Munteanu-Murgoci, Teodor Saidel și Gheorghe Ionescu-Șișești. La pregătirea acestui congres, al cărui președinte a fost acad. Nicolae Cernescu, tânărul cercetător Cristian Hera a participat în triplă poziție: ca secretar științific al Comisiei a IV-a Fertilitatea Solului și Nutriția Plantelor a SISS (așa cum am arătat și mai sus), președinte al Comisiei a IV-a a SNRSS, secretar științific al Secției de biologie și științe agricole a Academiei

Române, coordonatoare și sprijinitoare a congresului din punct de vedere științific.

În această triplă calitate (avându-l ca vicepreședinte al Comisiei a IV-a pe acad. David Davidescu), Cristian Hera a organizat lucrările Comisiei de fertilitatea solului din SISS, secția cu cea mai largă activitate, desfășurată în 11 sesiuni cu 116 comunicări, la care se adaugă un simpozion cu două sesiuni, incluzând încă 30 de comunicări, care au reflectat preocupările specialiștilor privind cercetarea agrochimică și biochimică pentru a da soluții teoretice și recomandări practice menite să crească nivelul fertilității solului și eficienței măsurilor agrotehnice și agrochimice pentru dezvoltarea producției agricole. A contribuit la publicarea lucrărilor congresului, fiind membru în Comitetul de redacție al volumului IV, *Fertilitatea Solului și Nutriția Plantelor (Soil Fertilization and Plant Nutrition)*; totodată a fost membru în Comitetul de redacție (Editorial Committee) și coautor al dicționarului publicat în limbile română, engleză, franceză, germană și rusă, intitulat *Soil Science Dictionary* (1964), care s-a bucurat de mare succes și s-a epuizat imediat.

Destul de recent, în anul 2014, a evocat în Aula Academiei Române, într-o sesiune specială, împlinirea a 50 de ani de la cel de-al VIII-lea Congres Internațional de Știința Solului (București, 1964), pentru a evidenția importanța acestei „**manifestări științifice fără precedent, eveniment de referință pentru dezvoltarea agricolă în deceniile care au urmat, cu ecouri pline de respect și considerație pentru știința românească**” (Hera, 2015, p. 7). Acest congres mondial, desfășurat sub genericul „Pace și pâine”, a întrunit cea mai largă participare (1190 de participanți din 63 de țări) și un nivel de înaltă ținută științifică cu pondere echilibrată între aspectele teoretice și practice, deschizând „**perspectiva recunoașterii evoluției științei solului: conservare, ameliorare, utilizare durabilă și performantă – resursă primordială pentru viitorul omenirii**” (Hera, 2015, p. 16).

Academicianul Cristian Hera trage un semnal de alarmă: „**Să salvăm pământul**”, acțiune pe care o consideră datorie supremă. **Solul nu este o marfă de care se poate dispune cum vrei! Solul este un patrimoniu, un tezaur moștenit de la natură care aparține colectivităților, viețuitoarelor, este suportul lor de trai**. De aceea nu trebuie exploatat în stil minerit (de jaf), ci cu

deosebită grijă, considerându-l partener de existență, ferindu-l de degradare și asigurându-i condiții de refacere, el fiind capabil de autoregenerare dacă este rațional folosit.

„Pământul – spunea acad. Hera în 2013 – este bunul cel mai de preț al oricărei națiuni. Este sursa pâinii noastre cea de toate zilele”, iar în 2015, afirma „avem datoria să stabilim și să impunem căile și mijloacele, iar factorii de decizie legislativă și executivă să stabilească cu claritate legile care să conducă la păstrarea pământului românesc, TEZAU NAȚIONAL și izvor de existență a generațiilor de astăzi și a celor care urmează (p. 54).

În încheiere, afirm cu fermitate că Academicianul Cristian Hera este un *strălucit exemplu de muncă perseverentă, de dăruire și pasiune în cercetare, de o înaltă ținută științifică, promotor de idei inovatoare, de metode noi de cercetare și tehnologii moderne, manager abil înzestrat cu calități deosebite – deschizător de noi căi în domeniul agrochimiei și al fertilizării solului, combatant dârz pentru protecția solului – de care a dat dovadă prin tot ce a realizat în țara noastră sau numeroase alte țări din cele cinci continente, fiind recunoscut conducător al științei solului și agriculturii românești, ca și unul dintre fruntașii știin-*

țifici ai agriculturii mondiale, în perioada actuală (contemporană).

Prin întreaga sa activitate, impresionantă prin bogăție, varietate și actualitate, Academicianul Cristian Hera s-a evidențiat în mod excepțional ca un cercetător pasionat de elită, de înalt prestigiu, care a dezvoltat pe o nouă treaptă știința solului și agricultura, contribuind totodată la creșterea prestigiului științei românești atât în țară, cât și pe plan mondial. Prin aceasta și-a câștigat meritele și locul cuvenit de demn continuator al ilustrelor personalități și magiștri-mentori pe care le-a evocat frecvent în publicațiile sale. **Există deci cu prisosință toate argumentele, toate temeiurile, pentru ca pleiada Șișești – Saidel – Davidescu să fie completată cu personalitatea acad. Cristian Hera.**

Vă felicit, domnule academician Cristian Hera, la această aniversare pentru bogata și frumoasa activitate și vă mulțumim pentru contribuția valoroasă adusă pentru dezvoltarea științei solului și agriculturii.

Vă doresc multă sănătate și viață lungă activă și realizarea de noi succese pentru progresul științei, pentru ridicarea satului, pentru prosperitatea populației și bunăstarea întregii omeniri care să trăiască în „pace și liniște”.

La mulți ani rodnici, domnule academician!

Liderul științei agricole românești – academicianul Cristian Hera*

Acad. Păun Ion Otiman

Cristian Hera vine din lumea rurală prahoveană, primele lecții de agricultură și respectul față de pământul natal, față de solul românesc de care se va ocupa o viață întreagă, le primește de la harnicii săi bunici, țărani în satul Brazi-Bătești, dar și de la părinții săi, Maria și Dumitru, învățători în sat, pentru că, în acele timpuri, învățătorii (și preoții) satului erau și primii agricultori ai obștiei, făclii vii pentru țaranul român.

Format într-un mediu intelectual de excepție al liceelor pe care le-a urmat, „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Ploiești și „Sfântul Gheorghe” din București, în preajma unor personalități academice de primă mărime de la București și Moscova, amintindu-i, credem suficient, numai pe profesorii Gheorghe Ionescu-Șișești și David Davidescu, dar și în universități și centre de cercetare din lume: Leipzig și Halle (Germania), INRA Versailles (Franța), Uppsala (Suedia), Urbana (SUA), Ottawa (Canada), Bambera și Adelaide (Australia), Roakura (Noua Zeelandă), Saporu, Kyoto, Hokkaido (Japonia), Beijing, Shangang (China) etc., tânărul Cristian Hera se desăvârșește profesional în mod exemplar, devenind, la acea dată, o mare speranță a științei agronomice românești.

La scurt timp după ce și-a început activitatea de cercetător, demonstrând aptitudini manageriale în domeniul științei, a fost numit director științific (1970–1981) și, mai apoi, director general (1982–1991), deci timp de 21 de ani, la cel mai important institut de cercetare agronomică al României, ICCPT Fundulea. Principalele programe de cercetare științifică din agricultura României (programul porumbului, programul grâului, programul florii soarelui și soiei, programele de genetică și

ameliorare a plantelor, programele de nutriție minerală și fertilizare, programele de protecția plantelor etc.), precum și proiectele de colaborare științifică cu marile institute de cercetare similare din Europa, America, Asia, sunt concepute și coordonate, timp de aproape un sfert de secol, de cercetătorul Cristian Hera.

Mișcându-se cu ușurință în mai multe spații științifice, culturale și lingvistice, confirmă rapid prin rezultatele de excepție în cercetare, fiindu-i depistate de timpuriu, încă din primii ani de activitate, și calitățile de organizator, expert și manager în domeniile științifice în care s-a format.

Academicianul Gheorghe Ionescu-Șișești, ca vicepreședinte al Academiei Române și președinte al Secției de științe biologice și agricole, îl alege în calitate de colaborator apropiat, numindu-l pe tânărul cercetător Cristian Hera secretarul științific al secției evocate. Dovedind aptitudini manageriale de netăgăduit, se dezvoltă cu ușurință, deținând în decursul timpului o mulțime de responsabilități științifice ca secretar științific, expert sau președinte de agenții, centre științifice internaționale, academii europene sau mondiale:

– *secretar științific* al Comisiei a IV-a Fertilitatea solului și nutriția plantelor, Societatea Internațională de Știința Solului (SISS);

– *cercetător științific* responsabil în programele internaționale de cercetare coordonate de Agenția Internațională de Energie Atomică (AIEA) de la Viena, Austria, privind utilizarea izotopilor stabili și radioactivi în folosirea rațională a îngrășămintelor: cultura grâului (1968–1972), cultura porumbului (1964–1968) cultura leguminoaselor pentru boabe (1972–1982);

*Cuvânt rostit la sesiunea omagială „Academicianul Cristian Hera la 85 de ani”
(12 decembrie 2018, Aula Academiei Române)

– *expert* al AIEA în utilizarea tehnicilor nucleare pentru îndrumarea specialiștilor din diferite țări ale lumii în inițierea și efectuarea cercetărilor în domeniul fertilității solului, nutriției plantelor și aplicării îngrășămintelor;

– *președinte* al celei de-a XII-a Adunări generale a Conferinței Europene pentru Îngrășăminte Chimice, București;

– *președinte* al Conferinței Organizației Națiunilor Unite pentru Dezvoltarea Industriei (UNIDO): „Producerea și folosirea îngrășămintelor chimice și substanțelor fitofarmaceutice”;

– *președinte* al celei de-a IV-a Comisii de fertilitatea solului și nutriția plantelor din cadrul Societății Internaționale de Știința Solului, ales prin vot secret la al X-lea Congres Mondial de Știința Solului (1974), Moscova;

– *președinte* al Comisiei de fertilitatea solului și nutriția plantelor din cadrul Societății Internaționale de Știința Solului (SISS), reales la al XI-lea Congres mondial (1978), Edmonton, Canada;

– *membriu* în Comitetul Executiv al Centrului Internațional Științific pentru Îngrășăminte (CIEC), ales pentru patru ani la al IX-lea Congres Mondial pentru Îngrășăminte, Budapesta, Ungaria (apoi reales);

– *director* (prin concurs), Secția de fertilitatea solului, nutriția plantelor, irigații și producție vegetală – Departamentul de cercetare al AIEA – Diviziunea mixtă FAO/AIEA Viena, Austria;

– *membriu* în comisii de atestare a titlului de profesor universitar (Kuala Lumpur, Malaysia; Gent, Belgia; Braunschweig, Germania; Budapesta, Ungaria);

– *președinte* al Centrului Științific Internațional pentru Îngrășăminte (CIEC), ales la Adunarea generală a CIEC (6 iunie), Viena, Austria;

– *președinte* CIEC, confirmat în funcție patru ani, la al XI-lea Congres Mondial pentru Îngrășăminte, Ghent, Belgia (1997);

– *președinte* CIEC. Reales în funcție pentru o perioadă de încă patru ani la cel de-al XII-lea Congres Mondial pentru Îngrășăminte, Beijing, China (2001);

– *membriu* în Comisia de evaluare IFA (International Fertilizer Association) pentru decernarea premiilor internaționale pentru îngrășăminte;

– *membriu* în Comitetul de conducere al Uniunii Europene a Academiiilor de Științe Agricole (UEAA), ales la Paris, Franța;

– *vicepreședinte* al Uniunii Europene a Academiiilor de Științe Agricole (UEAA), ales de Adunarea generală a UEAA, Sankt Petersburg, Rusia;

– *președinte* CIEC, reales în funcție pentru o perioadă de încă patru ani, la cel de-al XIV-lea Congres Mondial pentru Îngrășăminte, Chiang Mai, Tailanda;

– *președinte* al Uniunii Europene a Academiiilor de Științe Agricole (UEAA), ales de Adunarea generală a UEAA, iunie 2006, București, România.

Devine un veritabil globe-trotter, străbătând lumea de la est la vest, de la nord la sud, de la Moscova la Edmonton, de la Viena la Kuala-Lumpur, de la Uppsala la Camberra și Adelaida, de la Kyoto și Beijing la Iraputo în Mexic, în Indonezia, Uruguay, Chile, Costa Rica și până în Coasta de Fildeș și unde și mai unde, peste tot semănând și fertilizând cu întinsele sale cunoștințe cursurile regionale și interregionale pentru perfecționarea cercetărilor și universitarilor organizate de AIEA de la Viena.

Activitățile științifice inițiate, organizate, analizate și evaluate în cadrul programelor de cercetare și asistență tehnică finanțate de AIEA Viena, în perioada 1991–1996, de către Cristian Hera se desfășoară în următoarele țări: Thailanda, Indonezia, Malaiezia, Egipt, Uruguay, Chile, Ecuador, Venezuela, Pakistan, Camerun, Turcia, Iordania, Arabia Saudită, Qatar, Oman, Emiratele Arabe Unite, Costa Rica, Nicaragua, Portugalia, China, Turcia, Siria, Myanmar, Irak, Egipt, Coasta de Fildeș, Etiopia.

Cursuri regionale și interregionale organizate și coordonate de Cristian Hera pentru perfecționarea cercetărilor și cadrelor universitare participante la programele de cercetare științifică și asistență tehnică finanțate de AIEA Viena: Santiago, Chile (regional – pentru America Latină), Seibersdorf, Austria (interregional), Ankara, Turcia (regional pentru Europa și Orientul Mijlociu), Seibersdorf, Austria (interregional), Bangkok, Thailanda (regional – pentru Asia și zona Pacificului), Seibersdorf, Austria (interregional), Addis Abeba, Etiopia (regional – pentru Africa), Irapuato, Mexic (regional – pentru America Latină).

Dovedind calități de manager, de excelent coordonator și organizator al manifestărilor științifice interne și internaționale, i se încredințează de diferite structuri științifice naționale și internaționale președinția sau, în primii ani de activitate, secretariatul a peste 60 de consfătuiri, simpozioane, conferințe și congrese în România și peste tot în lume.

Manifestări științifice interne și internaționale organizate și coordonate:

- **consfătuiri naționale** anuale de agrofitehnie în diferite zone în România;

- **consfătuiri și simpozioane din cadrul AIEA**, inclusiv simpozionul de la Acapulco, Mexic din 1994;

- **al X-lea Simpozion internațional CIEC**, Braunschweig, Germania;

- **al XI-lea Congres mondial pentru îngrășămintele**, Ghent, Belgia;

- **al XI-lea Simpozion internațional CIEC**, Pulawy, Polonia;

- **al XII-lea Simpozion internațional CIEC**, Suceava, România;

- **al XII-lea Congres mondial pentru îngrășămintele**, Beijing, China;

- **dezbaterile naționale „Folosirea rațională și conservarea solurilor românești”**, Academia Română, sub patronajul **președintelui României**;

- **dezbaterile naționale „Cercetarea științifică și agricultura durabilă”**, ASAS;

- **al XIII-lea Simpozion internațional CIEC**, Tokat, Turcia;

- **simpozionul „Metode de cercetare în cultura plantelor de câmp în România”**, ASAS, București;

- **simpozion dedicat împlinirii a 115 ani de la nașterea academicianului Gheorghe Ionescu-Șișești „Priorități ale cercetării științei în domeniul culturilor de câmp”**, ASAS, București;

- **dezbaterile naționale „Probleme actuale ale agriculturii, în contextul integrării europene și al globalizării”**, ASAS, București;

- **al XIV-lea Simpozion internațional CIEC**, Debrecen, Ungaria;

- **simpozion național dedicat aniversării a 75 de ani de la înființarea Institutului de Cercetări Agonomice al României (ICAR)**;

- **al XV-lea Simpozion internațional CIEC**, Pretoria, Africa de Sud;

- **dezbaterile naționale „Satul Românesc – astăzi și mâine”**, Academia Română, București;

- **al XIV-lea Congres mondial pentru îngrășămintele**, Chiang Mai, Thailanda;

- **a patra Adunare generală a UEAA**, București, România;

- **al XVI-lea Simpozion internațional CIEC**, Ghent, Belgia;

- **reuniune UEAA**, Simferopol, Ucraina;

- **simpozionul „80 de ani de cercetare științifică**

agricolă instituționalizată ICAR-ASAS în România”, București;

- **a V-a Adunare generală a UEAA**, Riga, Latvia;

- **conferința BSBA „Biotehnologie-Știință și progres în Subregiunea Mării Negre”**, Albena, Bulgaria;

- **al XVII-lea Simpozion internațional CIEC**, Cairo, Egipt.

Toate calitățile menționate anterior în domeniul managementului științific și încă multe în domeniul științific propriu-zis, pe care din lipsă de timp și spațiu nu le prezentăm în lucrarea de față, îl plasează pe cercetătorul Cristian Hera în poziția de lider de necontestat al cercetării științifice românești timp de mai bine de 40 de ani:

- **președintele Secției de cultura plantelor – ASAS**;

- **președinte al ASAS** (ales prin vot secretar în Adunarea generală a ASAS, 5 noiembrie 2001, reales la 8 decembrie 2005);

- **vicepreședintele Consiliului național al Ministerului Agriculturii, Pădurilor și Dezvoltării Rurale (MAPDR)**;

- **vicepreședinte al Colegiului Consultativ pentru Cercetare, Dezvoltare și Inovare (ANCS-MedC)**;

- **vicepreședinte al Consiliului Național de Atestare a Gradelor, Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (MedC)**;

- **președinte al Consiliului Național de Etică Universitară (MedC)**;

- **președinte al Secției de științe agricole și silvice din Academia Română** (ales prin vot secret);

- **membru în Prezidiul Academiei Române**;

- **vicepreședinte al Academiei Române** (mai 2010–decembrie 2017);

- **președinte al Academiei Române** (ianuarie–aprilie 2018).

Cine cunoaște îndeaproape preocupările academicianului Cristian Hera, începând din anul 1957 și până în prezent, sau cine numai îi parcurge extrem de întinsul *curriculum vitae*, are o mare dificultate în a-i sintetiza activitatea de o viață ca om de știință – cercetător al științei agronomice românești, manager, lider și ca om al cetății. Mi-am asumat această dificilă întreprindere, conștient fiind că oricât aș fi de scrupulos, de atent, de laborios și cu oricâtă asiduitate am cercetat biografia, viața și activitatea academicianului Cristian Hera la împlinirea celor optzeci și cinci de ani, sin-

teza, de câteva pagini, nu ar acoperi tot ceea ce a lăsat peren în urma sa academicianul sărbătorit. Aceasta este și motivul care m-a determinat să mă aplec asupra contribuției de excepție în conducerea cercetării științifice agronomice românești, în calitate, mai întâi, de manager al Institutului de Cercetări pentru Cereale și Plante Tehnice Fundulea, de președinte al Secției de cultura plantelor de la ASAS, de lider al științei agronomice nu numai din România, ci și al academiilor de științe agricole din lume.

În majoritatea funcțiilor naționale și internaționale, poziția de lider este obținută prin vot sau concurs, plasându-l pe domnul academician Cristian Hera în fruntea personalităților din domeniul științei agronomice românești.

Despre o personalitate complexă, cu o suprafață științifică neegalată de niciunul dintre colegii din generația anilor 1960–2018, despre omul care, în paralel, s-a aplecat o viață întreagă, cu rezultate remarcabile asupra cercetării științifice fundamentale și aplicative în domeniul nutriției minerale și folosirii îngrășămintelor în agricultură, despre cel care a condus cu competență cercetarea științifică agronomică românească timp de jumătate de secol,

dar și despre cel care a reprezentat, ca nimeni altul, știința agricolă românească în lume mai bine de 50 de ani, se poate spune, fără teamă de a greși, de a exagera sau de a măguli că este **liderul de necontestat al științei agricole românești și unul dintre liderii de primă mărime ai cercetării științifice agronomice mondiale ai perioadei contemporane.**

În final, deși nu în ultimul rând, conaționalul și colegul nostru, academicianul Cristian Hera ocupă un loc de frunte și în galeria personalităților științifice agronomice mondiale, amintindu-i aici pe Lester Brown, Jean-Marc Boussard, Hubert Spiertz, Winfried Blum, Atanas Atanasov, Björn Sigurbörnsson, David Walber etc.

Sunt numai câteva considerente, fapte, rezultate și aprecieri care ne-au sugerat titlul acestei lucrări *Academicianul Cristian Hera – liderul de necontestat al științei agricole românești*, la care, adăugând prezența și prestația internațională de proporții a sărbătoritului de azi, colegul nostru de Academie, ne îndreptățește, fără tăgadă de a greși, să-l definim drept **personalitatea științifică românească cea mai proeminentă în spațiul științific agronomic.**

Academicianul Cristian Hera – personalitate a științei agricole românești*

Gheorghe Sin

Membru corespondent al Academiei Române

Domnule președinte al Academiei Române,
Domnule președinte Emil Constantinescu,
Stimată doamnă Hera,
Distinși membri ai Academiei Române,
Onorată asistență,

Ne reunește astăzi un eveniment sărbătorec de aniversare a 85 de ani de viață ai domnului academician Cristian Hera, personalitate proeminentă a cercetării agronomice, model de dăruire și reușită profesională, excelent manager, cercetător cu o îndelungată și bogată activitate științifică, dedicată cu pasiune progresului agriculturii românești.

Cu aleasă prețuire și respect, aș dori să rememoram câteva momente din viața și prestigioasa activitate a domnului acad. Cristian Hera.

S-a născut la 18 decembrie 1933, la Ploiești, a absolvit școala primară la Brazi, iar liceul la Ploiești și București. A urmat Facultatea de Agricultură, Secția pedologie și agrochimie, în București (un an), și-a continuat studiile la Moscova, la Facultatea de Agrochimie și Pedologie a Academiei de Științe Agricole K.A.Timiriachev, la absolvire primind recomandarea de a lucra în cercetare. Susține teza de doctorat în 1967, iar în 1973 obține titlul de *doctor docent în științe*.

Urmează cursuri de specializare post universitare în Germania, Franța, Suedia, SUA și Canada, precum și vizite de documentare științifică în diferite țări din Europa, Asia și America, pe teme privind fertilitatea solurilor, utilizarea îngrășămintelor și nutriția plantelor.

Ca o recunoaștere a unei remarcabile activități profesionale științifice, 12 universități îl onorează cu titlul de *doctor honoris causa*. Este membru de

onoare și profesor de onoare la trei Academii de Științe (China, Italia, Rusia).

A început activitatea de cercetare la Institutul de Cercetări Agronomice al României (1957) și a continuat la Institutul de Cercetări pentru Cereale și Plante Tnvice Fundulea, parcurgând toate treptele profesionale, unde ocupă funcții de șef de laborator, șef de secție cercetare, perioadă în care desfășoară și activitate didactică – profesor universitar asociat și consultant la USAMV, București.

În anul 1970 este ales director științific, iar din 1982 director general, funcție pe care o îndeplinește cu înaltă competență, probitate profesională, prestigiu și devotament pentru institut, dovădind o remarcabilă capacitate managerială și talent de a mobiliza creativitatea cercetătorilor și de a stimula formarea carierelor profesionale ale tinerilor, de a asigura coeziunea în interiorul și între colectivele de cercetare. Ca director al institutului, pe lângă continuarea cu pasiune a activității proprii de cercetare, s-a distins printr-o contribuție majoră la dezvoltarea activităților de cercetare, la îmbunătățirea și reactualizarea continuă a tematicii de cercetare, la înzestrarea tehnică a laboratoarelor, la modernizarea metodelor de lucru, la promovarea unui climat favorabil investigației științifice. Cert este că anii în care ICCPT Fundulea a avut cea mai rodnică activitate coincid cu perioada în care acad. Cristian Hera a fost directorul general al acestei instituții, afirmate cu renume de referință în țară și în străinătate.

În 1990 este ales membru titular al Academiei de Științe Agricole și Silvici și președinte al Secției de cultura plantelor de câmp, iar în 2001

*Cuvânt rostit la sesiunea omagială „Academicianul Cristian Hera la 85 de ani”
(12 decembrie 2018, Aula Academiei Române)

este ales, prin vot secret, președintele Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești” (2001–2009), după care este ales președinte de onoare, alegere firească și unanimă a membrilor ASAS, bazată pe reușitele manageriale anterioare, precum și pe echilibrul acțiunilor sale, pe diplomația cu care evită și rezolvă eventuale conflicte, pe amabilitatea și omenia care se manifestă statornic. A avut o contribuție hotărâtoare la elaborarea și promovarea legislației privind cercetarea agricolă, prin care s-a urmărit crearea unui mediu prielnic activității de cercetare științifică, pentru abordarea și rezolvarea obiectivelor cu rol dinamizator destinate creșterii performanțelor calitative, cantitative și de eficiență în agricultura românească.

În anul 1995 este ales membru corespondent al Academiei Române și în 2004, membru titular. În 2008 este ales președinte al Secției de științe agricole și silvicultură, iar în 2010, vicepreședinte al Academiei Române, reales în 2014. În 2018, la propunerea unanimă și în consens a Biroului Prezidiului și Prezidiului Academiei, este ales și validat de Adunarea generală în funcția de președinte al Academiei Române (pentru perioada ianuarie-aprilie), până la alegerea noii conduceri a Academiei. Propus pentru funcția de președinte și-a retras candidatura.

Datorită recunoașterii internaționale, a competenței profesionale științifice în domeniu a fost ales în numeroase funcții de conducere în organisme științifice internaționale, dintre care menționăm:

- președintele Comisiei de fertilitate a solului și nutriția plantelor din cadrul Societății Internaționale de Știința Solului;

- expert al AIEA în utilizarea tehnicilor nucleare în cercetările din agricultură, iar din 1991, director al Secției fertilitate a solului, irigații, nutriția plantelor și producție vegetală, Departamentul de cercetare al FAO/AIEA;

- președintele Centrului Științific Internațional pentru Îngrășăminte (CIEC), reales la congresele mondiale de îngrășăminte de la Gent (Belgia), Beijing, (China) și Chang Mai (Thailanda (2001);

- membru fondator al Uniunii Europene a Academicilor de Științe Agricole, vicepreședinte (2004–2006), președinte (2006–2008).

Are o activitate publicistică foarte bogată cu sute de lucrări științifice publicate în țară și străinătate, fiind în același timp redactor și membru în comitete

de redacție la numeroase reviste din România și din străinătate.

A participat activ la zeci de simpozioane, congrese, conferințe, dezbateri organizate în țară și în străinătate, pe diferite teme cu caracter științific.

Dintre contribuțiile științifice originale în domeniul științei solului, nutriției plantelor și folosirii raționale a îngrășămintelor, menționez:

- perfecționarea metodelor de analiză a solului; elaborarea bazelor teoretice ale unor metode practice de stabilire a necesarului de îngrășăminte;

- introducerea în tematica de cercetare a metodelor moderne de prelucrare a datelor privind influența îngrășămintelor asupra unor indici agrochimici ai solului și asupra producțiilor și calității acestora, la principalele plante de cultură;

- studiul îngrășămintelor lichide cu azot; fundamentare teoretică și recomandări de valorificare în tehnologiile de cultură a plantelor;

- conceperea, inițierea și organizarea experiențelor de lungă durată cu îngrășăminte, într-o rețea geografică, cu tematică unitară pe țară; studierea transformărilor chimice ce au loc în sistemul sol-plantă; elucidarea unor aspecte teoretice și practice referitoare la evoluția fertilității solului și protecției mediului;

- introducerea și utilizarea tehnicilor nucleare (îngrășăminte marcate cu izotopi stabili și radioactivi, folosirea sondelor cu neutroni) în cercetările din agricultura României;

- introducerea și promovarea în agricultura României a conceptului de agricultură durabilă și performantă.

Pentru activitatea sa științifică remarcabilă, Cristian Hera a fost distins cu numeroase ordine și medalii în țară și străinătate.

La o asemenea activitate profesional-științifică, având o recunoaștere certă din partea comunității științifice interne și internaționale, apare, firesc, întrebarea: cine este OMUL Cristian Hera, cum se manifestă în relațiile cu semenii săi, ce cred și cum îl apreciază aceștia, ce calități și ce defecte are, cum reacționează în situații destinate sau tensionate, întrebări sintetizate într-una singură pe care, deseori, o auzim: ce fel de om este?

L-am cunoscut cu 55 de ani în urmă, când eram student, și apoi la ICCPT Fundulea, unde, de-a lungul a treizeci de ani am avut privilegiul de a-i fi colaborator apropiat, de la care am avut ce învăța și

la care am apreciat și am admirat numeroase trăsături ce-i conturează personalitatea.

Calitățile umane pe care le constatăm acum își au originea în faptul că încă din copilărie a beneficiat de o aleasă educație primită de la părinții săi, ambii învățători, prețuiți de comunitatea locală, care i-au insuflat dragostea față de muncă, corectitudinea și respectul pentru adevăr, sinceritatea și bunătatea în relațiile cu oamenii, iar bunicul său, după propriile mărturisiri, i-a cultivat dragostea pentru natură, pentru miracolul creșterii plantelor și formării recoltelor, pentru diversitatea resurselor naturale.

Cei care l-au cunoscut și au colaborat cu acad. Cristian Hera, români și străini, nu de puține ori au exprimat cu diferite ocazii, aprecieri elogioase risipite de-a lungul timpului în diverse publicații. Voi reda câteva dintre ele, lăsând pe alții să răspundă la întrebarea de dinainte:

- *Prin activitatea sa laborioasă, de largă anvergură și complexitate, a promovat cercetarea agricolă românească pe noi dimensiuni, cucerind un onorant prestigiu în țară și peste hotare* (acad. Eugen Simion, președinte al Academiei Române).

- *Militează pentru lucrul bine făcut, este omul pe care întotdeauna te poți baza* (acad. Ionel Haiduc, președinte al Academiei Române).

- *Rezultatele obținute de dumneavoastră v-au adus glorie și recunoaștere mondială, [...] ele au constituit forța de a gândi viitorul cercetării, îndemnul de a lupta până la sacrificiu pentru hrana țării... Acestea dovedesc capacitatea Dvs. de a cultiva cea mai aleasă dintre virtuți, omenia caldă izvorâtă din inteligența totdeauna iscoditoare a realității pentru a scoate la lumină adevărurile* (prof. univ. Anghel Stanciu, președintele Comisiei pentru învățământ și știință, Camera Deputaților).

- *Rezultatele activității dumneavoastră de excepție, atât științifice, cât și de promovare instituțională a cercetării științifice în agricultură, constituie un exemplu de competență, perseverență și dăruire* (dr. Ion Stănculescu, președintele Colegiului Consultativ pentru Cercetare, Dezvoltare și Inovare).

- *Ați fost mulți ani manager iscusit și iubit al celor mai importante instituții de cercetare agricole din România. Ați fost cel mai de seamă reprezentant al științei agricole românești peste hotare* (acad. Nicolae Săulescu).

- *Ați înălțat șapte semețe coline cu inegalabilă pricepere și neîntreruptă trudă, înscriind pe vârful*

lor: realizări profesionale de excepție, conducere eficientă și principială a celor mai prestigioase așezăminte ale cercetării agricole românești, patriotism model al unui adevărat român; demnitatea și neîntrerupta măiestrie a mesagerului lumii, nelimitată omenie și nețărnut respect față de semeni, comportare morală și ireproșabilă, neasemuit de frumoase împliniri familiale (prof. univ. Constantin Vasilică, președintele Filialei Iași a ASAS).

- *I-am fost student, l-am apreciat totdeauna ca pe unul dintre cei mai competenți profesori pe care i-am avut dintr-o multitudine de mari dascăli. A sprijinit și sprijină ca nimeni altul unitățile de producție... este foarte cunoscut și recunoscut în cele mai mari și puternice țări ale lumii, dar este și un eminent om de echipă, un autentic camarad... este o mare onoare să conlucrezi cu asemenea personalitate* (prof. Ioan Oancea, fost ministru al Agriculturii).

- *Reușita lui Cristian Hera rezidă, cred, în suma calităților sale de specialist și suplețea lui de spirit și de comportament. Aniversarea de astăzi prilejuiește deopotrivă descoperirea omului Cristian Hera, umanismul său nefiind doar cel al formației sale intelectuale, ci el ține de structura etică a omului iubitor de oameni, de apropiat generos al tuturor. Personalitate de o anvergură intelectuală și cenzură morală fără comună măsură, cu o impunătoare opera dialectică, științifică și de conducere, Cristian Hera aniversează împlinirea celor 75 de ani sub semnul respectului, afecțiunii și admirației noastre unanime* (acad. Valeriu D. Cotea).

- *Cristian Hera – omul – se străduiește să facă tot binele posibil pentru ca nimic rău să nu se poată petrece din cauza ori în prezența sa. El are înțelepciunea de a răspunde răului cu bine, are capacitatea de a trece cu eleganță peste ofense și peste gesturile neprietenești. Sunt calități pe cât de rare pe atât de nobile. Cristian Hera nu știe să vorbească decât de bine pe ceilalți. Noțiunea de denigrare sau suspiciune îi este străină. El găsește în fiecare coleg, colaborator sau subaltern partea cea bună, motivația care să justifice fiecăruia locul în viață și în societate. Sensibil cu deosebire la acest loc, evocă cu fiecare ocazie, cu înalt respect, memoria tuturor marilor săi premergători, insuflând noilor generații sentimente de prețuire a valorilor autentice și spirit de emulație. În postura de profesor, Cristian Hera are prestanța și exigența imprimată de*

solida sa pregătire și, totodată, în relația cu studenții, apropierea căldurii sale adânc umane. În această ipostază, mi-l imaginez mai degrabă așezat printre ei, în bancă, decât la pupitrul catedrei, într-atât vrea să le dăruiască cunoaștere și suport în viață. Cu politețe, nu precupețește nicio dată vreun efort când este vorba să dea o mână de ajutor, să îndrume colegial pe colaboratori. Deși mereu solicitat în diferite funcții și obligații administrative, totdeauna cronofage, le îndeplinește cu pasiune și fără nervi, dar cu nerv, suprapunându-și cu generozitate vocația și funcția (acad. Valeriu D. Cotea).

• *Cel care a condus cu competență și eficiență maximă creșterea științifică agronomică românească timp de aproape jumătate de secol, dar și despre cel ce a reprezentat, ca nimeni altul, știința agricolă românească în lume mai bine de 50 de ani, se poate spune, fără teamă de a greși, de a exagera sau de a măguli, că este liderul de necontestat al științei agricole românești și unul dintre liderii de primă mărime ai cercetării științifice mondiale ai perioadei contemporane (acad. Păun Ion Otiman).*

• *Întreaga mea admirație și recunoștință domnului academician Cristian Hera pentru ce a realizat în cele opt decenii de viață pe care le aniversează, pentru imparțialitatea și profesionalismul cu care a promovat întotdeauna oameni, idei, proiecte și programe cu mare impact. La mulți ani cu sănătate și puterea de a continua ceea ce faceți cu atâta profesionalism și dăruire! (dr. ing. cosmonaut Dumitru-Dorin Prunariu).*

• *Prin calitățile sale de om de știință a dobândit performanțe neatinse de nici un alt cercetător din domeniul agriculturii actuale, devenind astfel o pildă de demnitate profesională și civică, dar și un exemplu de bun tată de familie, însușiri care, dacă lipsesc, afectează prestigiul oricărei persoane publice. Prin potențialul creativ al Domniei Sale, valorificat atât de reușit prin performanțe științifice remarcabile, recunoscute plenar în țară și pe alte meleaguri, rămâne și pentru oamenii de știință din silvicultură un exemplu de urmat, cu condiția ca aceștia din urmă să-i urmeze credința (acad. Victor Giurgiu).*

• *Aș vrea să spun că în scrierile profesorului Cristian Hera și mai ales în vorbirea sa calmă și plină de înțelepciune ni se oferă miezul crezului său: „pământul care ne dă pâinea noastră cea de toate zilele” și din acest crez izvorăsc și se împle-*

tesc continuu știința și credința (acad. Tudorel Postolache).

• *Profesorul Hera este un vizionar și un luptător pentru o nouă acceptare a României pe plan internațional, o nouă imagine a țării noastre în lume și, în primul rând, în Uniunea Europeană (acad. Nicolae Panin).*

• *Cristian Hera rămâne un perfecționist, un spirit deschis, animat mai presus de toate de descoperirea și afirmarea adevărurilor științifice atât de necesare unei societăți care-și caută identitatea, echilibrele, punctele de sprijin, competitivitatea și valorile, amenințate tot mai vizibil de malaxorul globalizării (prof. dr. Luminița Chivu, director general INCE).*

• *Omul de știință Cristian Hera, după părerea mea, trebuie așezat cu respect în galeria slujitorilor ogorului românesc, cu punctul ei de plecare reprezentat de experiența milenară a țaranului român, și cu reperatele de înaltă condiție științifică, personificate de Ion Ionescu de la Brad și Gheorghe Ionescu-Șișești (dr. ing. Dumitru Manole, Constanța).*

• *Opera lui Cristian Hera este un rezultat al unei însușiri aparte pentru descifrarea tainelor lumii vegetale. Această dotare divină a fost aceea care i-a sădit conștiințiozitatea pentru descifrarea forțelor care asigură rodnicia pământului. Ce-i drept, el a avut șansa de a fi continuatorul unor corifei ai științei agricole. Mentorii săi au întrevăzut această capacitate extraordinară a omului ce vine din urmă, pentru a ridica la un nivel nebănuit realizările lor. Realizări care au căpătat recunoașterea comunității științifice internaționale, adică a celor care își dedică activitatea problemelor ce aparțin unei științe la care pot accede doar marile valori umane (Iosif Pop, redactor-șef „AgroTerra”).*

Remarcăm și aprecierile unor personalități din străinătate:

• *Remarcabil om de știință, exemplu sclipitor de profesionist complet pentru toți care au muncit și au învățat alături de el, având prețioase calități umane ca integritate, loialitate și profund simțământ de responsabilitate (Ewald Schnug, directorul Institutului pentru Nutriția Plantelor și Știința Solului, Braunschweig, Germania).*

• *Remarcabil om de știință și manager (Maurice Fried, SUA, director Diviziunea mixtă FAO/AIEA).*

• *Personalitate plină de farmec și de puternică determinare de a realiza ceea ce trebuie. Respectul mutual pentru oameni și viziunea clară asupra modului de abordare a problemelor sunt armele sale*

secrete (Hubert Spiertz, profesor, Wageningen University & Research, Olanda).

- *Activitatea sa în cadrul Uniunii Europene a Academiilor de Științe Agricole a fost considerabilă și deseori decisivă pentru asigurarea perenității acestei instituții. A inovat și a lansat noi piste de dezvoltare, în domenii diverse, atât științifice, cât și administrative și diplomatice, spirit de înaltă calitate care se reînnoiește permanent și totdeauna pentru mai bine* (Jean-Marc Boussard, președintele Uniunii Europene a Academiilor de Științe Agricole).

- *Dovedește o cunoaștere profundă în sfera sa de cercetare, capacități înalte de muncă, entuziasm, mare talent de rezolvare a problemelor, idei strălucite, atitudini oneste și un mare simț al umorului* (Baiba Rivza, profesor, Universitatea Agrară, și președinte al Academiei de Științe Agricole din Letonia).

- *Om de știință de înaltă clasă mondială, gânditor profund, mentor pentru tinerii specialiști, personalitate umană plină de atenție și afecțiune față de semeni, iubit și admirat de colaboratorii și învățăceii săi de pretutindeni* (Jitendra Srivastava, India, consultant agricol la Banca Mondială).

- *Lucrările și activitatea sa depășesc granițele, generând interes pretutindeni, puțini oameni de știință din orice domeniu beneficiază de o așa largă recunoaștere și un unanim respect* (Lester Brown, celebru analist de mediu și economie mondială, SUA).

- *Personalitate completă care prețuiește oamennii, persoană intens motivată care crede cu toată puterea sufletului în ceea ce face* (Manase P. Solema, Tanzania, director în AIEA pentru Africa și Asia, Pacific).

- *Sincere aprecieri pentru serviciile competente și loiale acordate AIEA, prin contribuția extrem de prețuită de toți cei cu care a lucrat* (Hans Blix, director general al AIEA, Viena) ș.a.

Toate acestea sunt opinii și aprecieri ce reliefează personalitatea OMULUI Cristian Hera, cu o autentică valoare profesională, umană și morală, bazată pe o excepțională energie creatoare, pe generozitate și abnegație, pe inteligența de a milita neobosit pentru evoluția ascendentă a științei și modernizarea practicii agricole.

De aceea, domnule academician Cristian Hera, în aceste momente pline de emoție și admirație pentru ceea ce sunteți și ceea ce ați făcut în cele peste șase decenii, vă adresăm urarea de a vă avea în mijlocul nostru mulți ani sănătos și activ, cu bucurii și satisfacții, asigurându-vă de statornicia respectului și stimei noastre.

La mulți ani!

*FAO – Organizația Internațională pentru Alimentație și Agricultură, Roma.

*AIEA – Agenția Internațională pentru Energie Atomică, Viena.

Domnului academician Cristian Hera la aniversarea a 85 de ani*

Dumitru-Dorin Prunariu

Membru de onoare al Academiei Române

Sunt aproximativ 25 de ani de când am avut onoarea să-l cunosc pe domnul academician Cristian Hera, iar acest lucru se petrecea la Viena, în clădirea sediului ONU din capitala Austriei. Domnia Sa ocupa funcția de director al Secției de fertilitatea solului, nutriția plantelor, irigații și producție vegetală din cadrul Departamentului de cercetare al Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (AIEA). Studiarea și utilizarea izotopilor în agricultură constituie o responsabilitate pe care AIEA o împarte cu FAO, iar domnul Cristian Hera constituia o verigă importantă a acestui mecanism internațional cu implicații pe toate continentele Terrei. Eu, în cadrul ONU, reprezentam România la sesiunile Comitetului pentru Explorarea Pașnică a Spațiului Extraatmosferic.

De când ne-am cunoscut, m-au impresionat energia pozitivă pe care o degaja permanent domnul Cristian Hera, figura deschisă și jovială, ochii vii, dar și **curiozitatea ponderată, păstrând o sobrietate academică și prezentându-se impecabil atât ca om, cât și ca funcționar al unei agenții internaționale.** Confortul intelectual dat de discuțiile legate de domeniul fiecăruia de activitate a dus rapid la stabilirea unei relații amicale, însoțite de o comunicare vie, ambii având de împărtășit experiențe remarcabile.

După ce reglementările sistemului ONU au impus pensionarea din acel sistem a domnului Cristian Hera, aflat încă în plină dinamică profesională, ne-am revăzut la București. Aici mi-am întărit convingerea formată la Viena și anume aceea că **omul Cristian Hera este întotdeauna vertical, cu opinii bine fundamentate pe care le susține cu argumente în orice mediu și la orice nivel.**

Domnia Sa **impresionează prin evoluția ascendentă în timp, dar și prin ceea ce continuă să facă.** Dedicând de-a lungul anilor mult timp și energie studiului, având numeroase stagii de cercetare în străinătate, gândindu-se la inovații în agricultură, apoi organizând conferințe despre starea satului românesc de ieri și de astăzi, luând în discuție producția românească și situația agroindustrială a **reușit să dobândească autoritatea și puterea de a se impune profesional în ierarhia științifică, managerială națională și internațională, în instituții de prestigiu care îmbină științele agricole cu problemele globale ale omenirii.** Astfel aș aminti Centrul Științific Internațional pentru Îngrășăminte (CIEC) al cărui președinte a fost ales și reales, devenind apoi președinte de onoare, sau Comitetul de conducere al Uniunii Europene a Academicilor de Științe Agricole (UEAA), unde, pe rând, a urcat din poziția de membru în cea de vicepreședinte și în final de președinte.

Academia de Științe Agricole și Silvicultură (ASAS) din București l-a inclus în rândul membrilor ei pe domnul Cristian Hera cu mult înainte de perioada Viena, iar după revenirea acasă l-a propulsat la calitatea de președinte al ei.

Cosmosul și agricultura sunt domenii de activitate inseparabile deja de multe decenii. Agricultura performantă nu se poate face fără informații obținute de la sateliți sofisticăți aflați pe orbite cosmice și iată cum profesia mea m-a adus alături de domnul academician Cristian Hera, cu care am discutat deseori aspecte ale unei colaborări cu implicații agro-cosmice.

În acea perioadă, eu devenisem președintele Agenției Spațiale Române și continuam să fac

*Cuvânt rostit la sesiunea omagială „Academicianul Cristian Hera la 85 de ani”
(12 decembrie 2018, Aula Academiei Române)

parte din forumuri internaționale care abordează științele spațiale, managementul și politicile în domeniu, cât și **aplicațiile numeroase care ne ușurează viața și activitatea la sol.**

Ce poate fi mai responsabil și mai nobil decât să duci grija semenilor tăi în nevoile lor esențiale, de bază, precum hrana? Pasiunea domnului academician Cristian Hera când vorbește despre agricultura se remarcă și prin afirmația Domniei Sale, pe care nu o dată am avut ocazia să o aud: „Nu este sentiment mai satisfăcător decât acela când te bucuri de roadele muncii tale”. Domnia Sa confirmă prin tot ceea ce a realizat și încă realizează că „nu anii de viață contează, ci viața din ani”.

Drumul pozițiilor înalte în Academia Română era demult deschis pentru domnul Cristian Hera, realizările profesionale și prestigiul științific internațional fiind incontestabile. Se așteptau doar momentele favorabile pentru a fi materializate. Pozițiile de președinte al Secției de științe agricole și silvice din Academia Română, apoi de membru în Prezidiul Academiei Române, de vicepreședinte și, pentru câteva luni, de președinte al Academiei Române au venit succesiv.

Revederile de-a lungul anilor cu domnul academician Cristian Hera au fost întotdeauna pline de căldură omenească și aș spune de sinergii umane, iar discuțiile profesionale se dovedeau stimulative și

*le purtam întotdeauna cu un deosebit interes. Și eu făceam parte din instituții internaționale de recunoaștere academică, precum Academia Internațională de Astronautică, dar la Academia Română veneam doar ca invitat la diferite manifestări. **La un moment dat, domnul academician Cristian Hera a apreciat că există un dezechilibru între recunoașterea mea internațională și cea națională și se mira că nimeni nu avusese nicio inițiativă în acest sens. Om întotdeauna drept și imparțial, cu un caracter inalterabil, și-a asumat responsabilitatea de a propune organismelor de decizie ale Academiei Române să mă primească între membrii ei de onoare. Inițiativei domnului academician Hera și apoi votului Prezidiului Academiei și al Adunării generale le datorez astăzi marea onoare de a mă afla printre membrii celui mai înalt for național de consacrare științifică și culturală al țării.***

Întreaga mea admirație și recunoștință, domnule academician Cristian Hera, pentru ce ați realizat până la cele opt decenii și jumătate de viață pe care le aniversați, pentru imparțialitatea și profesionalismul cu care ați promovat întotdeauna oameni, idei, proiecte și programe cu mare impact.

La mulți ani cu sănătate, putere de a continua ceea ce faceți cu atâta dăruire, precum și urarea de a vă bucura cât mai mulți ani de minunata dumneavoastră familie, de copii și de nepoți!

O jumătate de secol dedicat cercetării în agronomie*

*Ion C. Popescu***

Stimate domnule academician Ioan-Aurel Pop, președinte al Academiei Române,

Stimate domnule academician Cristian Hera,

Stimată doamnă Georgia Hera,

Distins auditoriu,

Sunt deosebit de onorat să mă adresez de la această tribună, de la care au vorbit de-a lungul timpului iluștri academicieni români și de la care am ascultat astăzi distinse personalități academice, cu prilejul omagierii renumitului academician Cristian Ioan Hera, la împlinirea celor 85 de ani de viață, șase decenii de activitate profesională și aproape un sfert de veac de când este membru al Academiei Române.

Cu încredința dumneavoastră mă voi referi la cum l-am cunoscut pe sărbătoritul nostru de astăzi, distinsul academician Cristian Hera.

Îl știu pe academicianul Cristian Ioan Hera de o jumătate de secol, din anii '70, pe atunci Domnia Sa era tânăr cercetător, dar deja doctor în agronomie și doctor docent în științe.

În anul 1970, eu eram tânăr diplomat, proaspăt sosit la Viena, fiind responsabil cu relația României cu Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA) și Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială (ONU/ID). În acel an am aflat pentru prima dată de Cristian Hera că era beneficiarul contractului de cercetare în domeniul culturii cerealelor oferit de AIEA în valoare de 4500 de dolari, o sumă importantă pentru acea perioadă. Pentru comparație, fiindcă vorbim de dolari, acum aproape 50 de ani, un bilet de călătorie cu autobuzul și metrourile la New York costa 25 de cenți (a quarter),

iar în acest an era 2,75 dolari, dacă nu cumva între timp s-a majorat la 3 dolari. Deci fondurile alocate atunci aceluși contract ar echivala astăzi cu peste 45 000 de dolari.

Aflasem, totodată, că Hera Cristian avusese primul contact cu Agenția Internațională pentru Energia Atomică în anul 1963, când, la numai 30 de ani, era cercetător științific principal la Institutul de Cercetări pentru Cereale și Plante Tehnice (ICCPT) Fundulea, a participat la o reuniune organizată de Agenția de la Viena, unde a fost inițiat programul de cercetare privind folosirea îngrășămintelor marcate cu izotopi stabili și radioactivi, în vederea stabilirii sistemelor de fertilizare la porumb.

În anul 1970, Secretariatul AIEA era angajat în execuția unuia dintre cele mai mari proiecte de asistență tehnică finanțat pentru România de către Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD/UNDP) – Cultura plantelor, ameliorarea și producerea de semințe (Plant breeding and Seed production) – ROM 68/504 în valoare de peste 1,3 milioane dolari, aprobat pentru ICCPT Fundulea. Și astăzi această sumă este impresionantă, dar vă imaginați ce însemna acum 50 de ani! Timp de trei ani, la realizarea aceluși proiect major de asistență tehnică de care beneficia Institutul de la Fundulea, responsabil cu realizarea unor componente ale proiectului – în principal cu asigurarea selecționării experților străini, al efectuării burselor de specializare și procurării de aparatură și echipamente – a fost Cristian Hera, tânăr șef de laborator, apoi șef de secție, cercetător principal la ICCPT Fundulea.

*Cuvânt rostit la sesiunea omagială „Academicianul Cristian Hera la 85 de ani” (12 decembrie 2018, Aula Academiei Române)

**Ministru-consilier, fost director al Direcției „Organizații internaționale Ministerul Afacerilor Externe”

În toamna anului 1970 am organizat de la Viena vizita la ICCPT Fundulea a Misiunii Agenției care includea pe experții Bjorn Sigurbjornsson din Divizia FAO/AIEA și Arturo Cairo din Divizia de asistență tehnică AIEA, în vederea evaluării realizării acestui proiect. Cu acel prilej am auzit din nou de Cristian Hera care, devenit între timp director științific al institutului, a fost gazda celor doi membri ai misiunii Agenției Atomice, cărora le-a prezentat realizările Laboratorului de radioizotopi și pe cele ale Laboratoarelor îngrășăminte, amendamente și izotopi, de fiziologie a plantelor. Însoțiți de Cristian Hera, ei au vizitat și Academia de Științe Agricole și Silvicultură. Cei doi experți au apreciat pozitiv rezultatele obținute în cadrul proiectului și au considerat, „ca o urmare logică”, continuarea acestuia în a doua fază – aprobată de PNUD doi ani mai târziu, în 1972 –, cu alocarea a peste 625 000 de dolari. Între timp, AIEA a mai executat un proiect finanțat de PNUD – „Dezvoltarea cercetării agricole” (ROM/70/017) –, ce a constat din burse pentru cercetătorii de la ICCPT Fundulea, pentru care fuseseră alocate 17 000 de dolari.

Aceste trei proiecte sunt menționate într-una dintre cărțile mele, *Romania and the United Nations Development Programme*, apărută în 2015 și lansată la MAE, același an. La acea acțiune, autorul cărții a fost onorat de prezența și participarea activă la discuții a domnului academician Cristian Hera, vicepreședinte atunci al Academiei Române, care a depănat cu amabilitate amintiri despre acele proiecte și despre colaborarea noastră în cadrul programelor de cercetare și asistență tehnică, finanțate de AIEA Viena.

În acea perioadă am mai aflat, tot de la Viena, că Hera Cristian Ioan era cercetător științific, coordonator al Programului de cercetare organizat în România de AIEA cu privire la utilizarea izotopilor stabili și radioactivi în optimizarea folosirii îngrășămintelor în cultura porumbului și leguminoaselor. În domeniul grâului organizase acest program în anii anteriori.

Între timp, Cristian Hera a mai obținut o serie de proiecte de asistență tehnică finanțate de AIEA, printre care: „Studii pentru fertilitatea solului” (ROM/5/004) în valoare de 56 700 dolari, „Radioizotopi în agricultură” (ROM/5/003) ș.a., precum și alte contracte de cercetare finanțate de Agenția Internațională de Energie Atomică.

În iunie 1973, Clarence O’Neal, șeful Comisiei de cercetare și contracte din Secretariatul AIEA, s-a

deplasat la ICCPT Fundulea pentru a analiza desfășurarea contractului de cercetare acordat de Agenție în domeniul culturii cerealelor, menționat anterior, condus de Cristian Hera. Acesta și-a exprimat deplina satisfacție pentru modul de realizare a contractului și a afirmat că și prin contractele de cercetare realizate de ICCPT Fundulea, sub conducerea directorului științific Cristian Hera, România se situa, atunci, pe primul loc între țările beneficiare de contracte AIEA. *Tempi passati!*

Datorită realizărilor sale de excepție pe plan profesional, în munca de cercetare în colaborare cu AIEA, dr. Cristian Hera fost desemnat expert internațional al AIEA în utilizarea tehnicilor nucleare pentru îndrumarea specialiștilor din diferite țări în inițierea și efectuarea cercetărilor în domeniul fertilității solului, nutriției plantelor și aplicării îngrășămintelor, funcție pe care a îndeplinit-o timp de peste două decenii. Prima sa misiune în această calitate i-a fost încredințată în Turcia, începând cu luna septembrie 1968, pentru o perioadă de nouă luni, unde, la Institutul de Cercetări pentru Fertilitatea Solului și Îngrășăminte, a organizat primul Laborator de izotopi și primele experiențe de câmp cu îngrășăminte marcate cu izotopi stabili și radioactivi din Turcia.

În ședința Consiliului guvernatorilor AIEA, din 12 decembrie 1995, reprezentantul român, prof. dr. Oliviu Gherman, menționa că România participă la realizarea a 24 de proiecte de cooperare tehnică cu AIEA în domeniul nuclear, evidențiind în mod special pe cele din *fertilitatea solului* și adăuga că în anumite sectoare, cum ar fi cel de folosirea tehnicii izotopilor în agricultură și folosirea acceleratoarelor de particule în fizică, „România are experți cu un înalt grad de cunoștințe și experiență”. De remarcat că agricultura era menționată înaintea fizicii ca domeniu de utilizare a energiei nucleare în țara noastră. Printre experții la care se făcea referință se avea în vedere, desigur, dr. Cristian Hera, pentru contribuția sa remarcabilă la folosirea izotopilor în cercetările privind agricultura.

L-am cunoscut pe dr. Cristian Ioan Hera în anul 1976. La revenirea mea în țară, în Centrala MAE după încheierea misiunii la Viena, în 1975 mi s-a încredințat asigurarea relațiilor cu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) de la New York, Biroul acestuia de la București, precum și coordonarea programelor de asistență tehnică PNUD, realizate în țara noastră. În acea calitate am

efectuat prima mea vizită la ICCPT Fundulea, însoțindu-l pe reprezentantul rezident PNUD și coordonatorul cooperării tehnice din sistemul ONU, la București, srilankezul Bharatian Devarajan, în anul 1976. Atunci l-am întâlnit prima dată pe dr. Cristian Hera. Au urmat și alte vizite: în 1977, cu francezul Roger Polgar și în 1982 cu americanul Raymond Rabenold; în primele două vizite am fost primiți de directorul științific Cristian Ioan Hera, iar la ultima de către directorul general al ICCPT Fundulea, Cristian Ioan Hera, numit nu demult în acea înaltă funcție. De fiecare dată ne bucuram de ospitalitatea deosebită a directorului general Cristian Hera.

În cei 20 de ani de directorat (director științific și director general) la ICCTP Fundulea, domnul Cristian Hera a fost inițiatorul unor acțiuni importante realizate în cadrul programelor de asistență cu PNUD și AIEA pentru obținerea de burse acordare cercetătorilor din institut, precum și procurarea de aparatură și echipamente performante de cercetare.

În acea perioadă în atribuțiile mele de serviciu la MAE mi se încredinșase și promovarea candidaturilor de funcționari și experți internaționali români în organizațiile internaționale din sistemul ONU. Știind aprecierile deosebit de favorabile de care se bucura dr. Cristian Hera în Secretariatul AIEA în cadrul programelor de cercetare prin utilizarea tehnicilor nucleare, precum și faptul că era cunoscător a patru limbi de circulație internațională, se acționa și prin Misiunea permanentă a României pe lângă AIEA la Viena pentru ocuparea de către Cristian Hera, pe atunci director științific al ICCPT Fundulea, a postului de șef al Secției de cercetare pentru fertilitatea solului, nutriția plantelor, irigații și producția vegetală, care i se potrivea ca o mânășă. Deși era arhicunoscut și apreciat în Secretariatul AIEA, inclusiv de către directorul general Hans Blix, a trebuit, potrivit cutumei, să se prezinte la concurs, pe care l-a câștigat cu brio. Ne-am bucurat la MAE de această reușită, gândind că România mai avea un funcționar internațional la AIEA, de această dată la cel mai înalt nivel de încadrare ierarhică a unui candidat român de până atunci în schema Secretariatului Agenției. Cu toate acestea, cum „nu sunt vremurile sub om, ci bietul om sub vremei”, în anul 1981 nu s-a putut finaliza angajarea sa pe postul pe care îl obținuse prin concurs.

Dreptatea a învins în cele din urmă! După zece ani, la sfârșitul anului 1990, același post a fost scos iar la concurs. În luna ianuarie 1991, domnul

Cristian Hera s-a prezentat din nou, câștigând concursul pentru a doua oară, de această dată fiind numit și angajat. Erau alte „vremi”. Poate a fost confirmare a zicalei: „Orice rău spre bine”.

La sfârșitul concursului, directorul general al AIEA, Hans Blix, i-a spus să se prezinte la serviciu a doua zi. Domnul Cristian Hera era atunci director general al ICCPT Fundulea și a putut să-și înceapă activitatea de director al Secției respective în Divizia FAO/AIEA din Departamentul de cercetare al Agenției numai în luna februarie a aceluiași an. Două luni mai târziu l-a urmat și soția, doamna Georgia Hera, trecând însă înainte, cu amabilitate, pe la MAE pentru a-și lua „la revedere” și pentru a-și exprima mulțumiri pentru sprijinul acordat în înlesnirea formalităților de plecare la Viena.

Cristian Ioan Hera, în cei aproape șapte ani cât a ocupat acea funcție în AIEA, până la vârsta de pensionare, a avut contractul reînnoit de trei ori și a desfășurat în toată această perioadă o activitate remarcabilă, apreciată de toți cei cu care a colaborat în programele de cercetare și asistență tehnică inițiate și finanțate de AIEA Viena.

În acea vreme, eu eram director al Direcției „Organizații Internaționale din MAE” și am urmărit cu interes și satisfacție activitatea directorului român din IAEA, Cristian Hera. În toți acei ani, el a reușit schimbarea strategiei de cercetare care se axa, la acea dată, numai pe tematici privind fixarea biologică a azotului, introducând noi programe de cercetare. A inițiat programe de cercetare științifică și de cooperare tehnică în aproape 50 de țări, printre care: China, Egipt, Indonezia, Venezuela, Portugalia, Turcia, participând direct la organizarea experiențelor și la dezbaterile rezultatelor obținute. Totodată a organizat cursuri regionale în Europa, America Latină, Africa și Asia (Turcia, Chile, Mexic, Etiopia, Tailanda), precum și cursuri interregionale la laboratoarele AIEA de la Seibersdorf, de lângă Viena. Totodată a continuat să sprijine pe cercetătorii români în cadrul programelor de cercetare FAO/AIEA, prin participarea la seminarii și cursuri de specializare.

În perioada activității sale, în Departamentul FAO/IAEA din Secretariatul Agenției Atomice din Viena, a fost și redactor-șef al publicației „Soil Newsletter”, editate de AIEA la Viena.

În anul 1997, o comisie formată din șase experți de prestigiu a făcut o evaluare a Secției de la AIEA, conduse de directorul Cristian Hera, declarând-o

centru de excelență, fiind primul din rețeaua de cercetare științifică a ONU.

Cu prilejul decernării Premiului Nobel pentru Pace, în 2005, Agenției Internaționale pentru Energie Atomică, directorul general adjunct al AIEA, David B. Waller, a adresat fostului director Cristian Hera al Secției de cercetare pentru fertilitatea solului, nutriția plantelor, irigații și producția vegetală o diplomă, semnată de directorul general Mohamed ElBaradei, dedicată colaboratorilor AIEA în semn de recunoștință pentru contribuția adusă la activitatea Agenției, care a condus la acordarea acelei înalte distincții internaționale.

Amintindu-și de acei ani când a lucrat la Agenția Internațională de Energie Atomică, cu amabilitatea și colegialitatea care-i sunt caracteristice, a acceptat la începutul anului 2018, când îndeplinea funcția de președinte al Academiei Române, să-mi dea o recomandare, care mi se cerea la Arhivele Agenției, pentru documentarea mea în vederea scrierii unei cărți –

și la care lucrez în prezent – privind cooperarea României cu AIEA de-a lungul celor 60 de ani scurși de la înființarea Agenției. Reînnoiesc sincerele mele mulțumiri și de această dată.

Stimate domnule academician Cristian Ioan Hera,

Acum, la împlinirea celor opt decenii și jumătate de viață cu o strălucită activitate profesională, vă doresc ani mulți în continuare, însoțiți de noi izbânzi în munca dumneavoastră neobosită spre binele cercetării și științei agricole din țara noastră, al dezvoltării cercetării și științei românești.

Ani 85 împliniți.

La mulți ani! Să ne trăiți!

Scara vieții s-o urcați

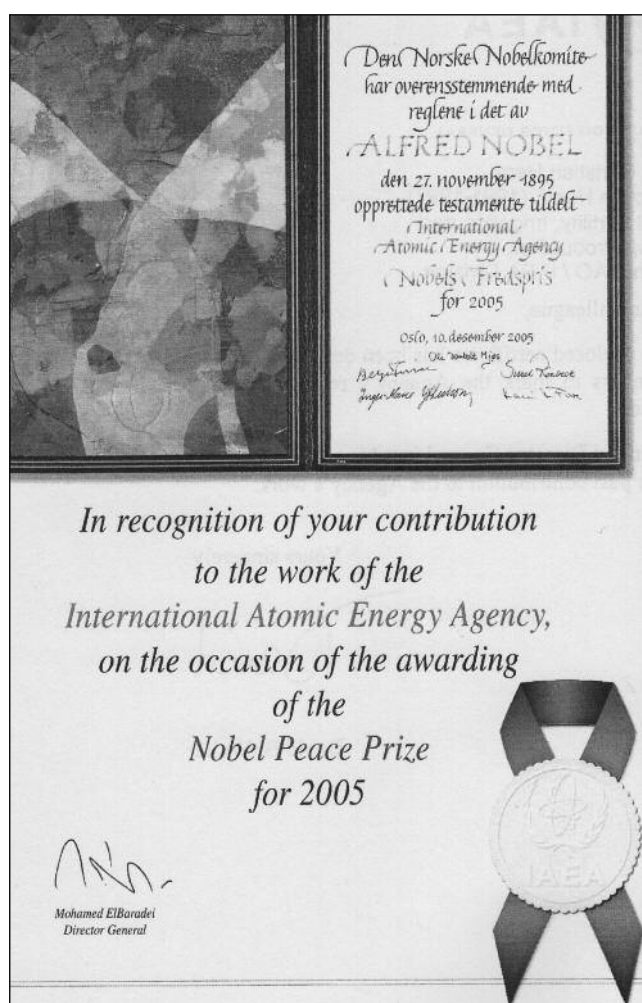
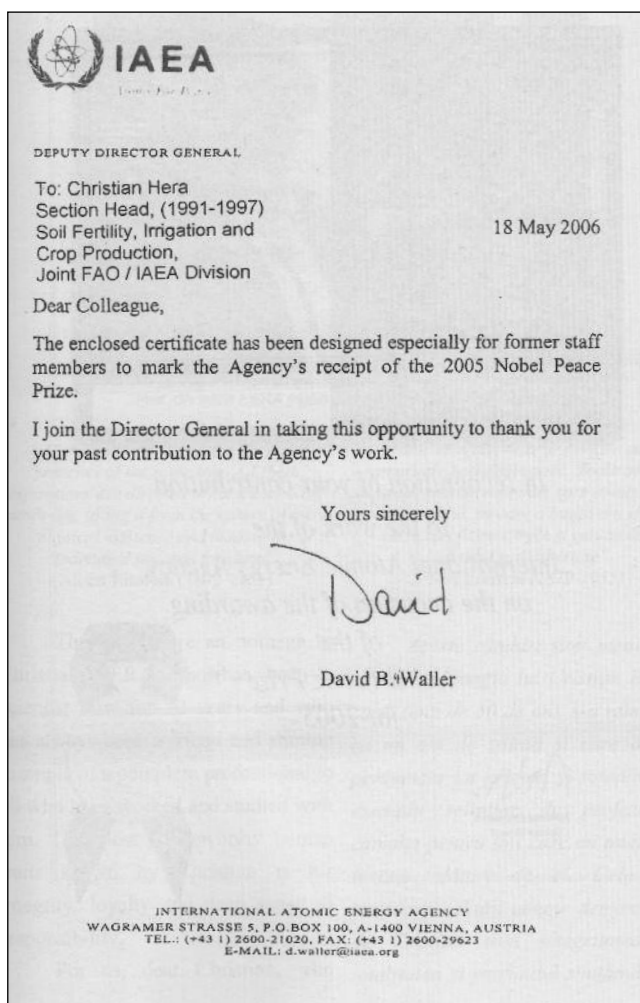
***SUTA** s-o aniversați!*

Dacă invitat voi fi,

Vă promit că voi veni!

Ridic cupa cu Fetească

Și vă cânt „Mulți ani trăiască”!!!

Cuvânt de mulțumire la sesiunea omagială dedicată împlinirii vârstei de 85 de ani*

Acad. Cristian Hera

Stimate Domnule Președinte al Academiei Române, Academician Ioan-Aurel Pop,

Stimate Domnule Președinte Emil Constantinescu, Stimați membri ai Biroului Prezidiului și ai Prezidiului Academiei Române,

Doamnelor și Domnilor membri ai Academiei Române,

Distinși participanți,

Vă rog să-mi îngăduiți să încep prin a adresa alese și respectuoase mulțumiri domnului Președinte al Academiei Române, academician Ioan-Aurel Pop, mai întâi pentru prezența și participarea sa la această sesiune, cunoscând că programul Domniei Sale este extrem de încărcat și timpul atât de prețios.

Mărturisesc că sunt extrem de bucuros. Vă mulțumesc, Domnule Președinte, și pentru frumoasele cuvinte și aprecieri adresate la acest eveniment omagial.

Îngăduiți-mi să adresez alese mulțumiri distinsului meu coleg din același domeniu de activitate, știința solului, domnului prof. Nicolae Florea, membru de onoare al Academiei Române, **în vârstă de 97 de ani**, cu care **am început colaborarea** cu 58 de ani în urmă, **în anul 1960**, odată cu inițierea pregătirilor celui de al 8-lea Congres Mondial de Știința Solului care a avut loc în vara anului 1964 la București, **Academia Română având responsabilitatea coordonării activității științifice a Congresului**. Vă mulțumesc, stimate domnule coleg, pentru aprecierile dumneavoastră atât de elogioase.

Adresez alese mulțumiri pentru riguroasa sa prezentare, distinsului meu coleg de secție, academician Păun Ion Otiman, cu care am început să cola-

borez în anii '70 ai secolului trecut la prelucrarea și interpretarea rezultatelor obținute în experiențele de lungă durată cu îngurășămine amplasate în rețeaua geografică.

Se cuvine să adresez calde mulțumiri fostului meu student, colaborator la ICCPT Fundulea timp de aproape 30 de ani, la ASAS opt ani, în două mandate pe care le-am avut în calitate de Președinte, când prof. Gheorghe Sin, membru corespondent al Academiei Române, a fost Secretar general al ASAS.

Alese și respectuoase mulțumiri dr. ing. cosmonaut, Dumitru Dorin Prunariu, membru de onoare al Academiei Române, pe care l-am cunoscut la Viena în perioada 1991–1997, când participa la lucrările Agenției Spațiale, iar eu îmi desfășuram activitatea la AIEA Viena. Atunci, ca și acum, m-a impresionat prin probitatea și deschiderea sa, prin modestia caracteristică și prin cunoștințele în domeniu, atât de apreciate de autoritățile de la Agenția Spațială, cât și de colegii cosmonauți.

Mulțumesc distinsului diplomat, Ministru consilier, Ion C. Popescu care, cu probitate profesională și exactitate, a prezentat activitățile și perioadele colaborării mele timp de 35 de ani cu AIEA Viena.

În cele ce urmează, cu îngrijorarea că nu pot fi la înălțimea caracterizărilor făcute de vorbitorii din această sesiune, **încep prin a mărturisi că am conștiința împăcată, pentru că timp de 62 de ani, cât am activat fără întrerupere în cercetarea științifică și în dezvoltarea tehnologică, mi-am făcut datoria. Întotdeauna am crezut și continui să cred că în activitatea de cercetare nu poate**

*Cuvânt rostit la sesiunea omagială „Academicianul Cristian Hera la 85 de ani” (12 decembrie 2018, Aula Academiei Române)

exista un sentiment mai înălțător decât acela de a te bucura de roadele muncii tale.

În acest moment onorant pentru mine, vă rog să-mi îngăduiți să fac unele destăinuiri din viața și activitatea mea profesională.

Chemarea pentru elucidarea enigmelor pământului am simțit-o încă din copilărie, când, alături de bunicul meu, țăran harnic și luminat, ce acumulasese de-a lungul vieții aproape întreaga înțelepciune a naturii, căutam răspunsuri la întrebări asupra modului diferit în care creșteau plantele pe câmpurile comunei Brazi, satul Bătești, județul Prahova, unde părinții mei erau învățători și unde mi-am petrecut copilăria.

Atracția față de pământ a devenit și mai puternică în timpul participării mele, în anii 1955–1956, ca student al Facultății de Agrochimie și Pedologie din reputata Academie de Științe Agricole „K.A. Timiriazev”, Moscova, la expediția complexă de la pământurile virgine din Kazahstan. Pe baza rezultatelor obținute în această expediție am elaborat lucrarea de diplomă intitulată „Formarea și evoluția fertilității solurilor din regiunea Pavlodar”. Obținerea calificativului „excellent” și recomandarea de a lucra în cercetare au făcut să devină realitate chemarea inițială.

Am avut șansa să încep activitatea imediat după terminarea facultății, în anul 1957, la prestigiosul Institut de Cercetări Agronomice al României (ICAR), creat de marele savant român, academicianul Gheorghe Ionescu-Șișești, alături de cei mai mari agrochimisti români ai vremii: profesorul Teodor Saidel, membru post-mortem al Academiei Române, cel care a elaborat pentru prima dată pe plan mondial (1913) metoda potențiometrică de determinare a pH-ului solului, dr. Gheorghe Pavlovschi, colaboratorul profesorului Saidel și cercetător de excepție în chimia solului și a plantei, acad. David Davidescu, organizatorul școlii moderne de agrochimie în România, școală ce și-a pus amprenta asupra acestei complexe și fascinante discipline, precum și cu colegul și prietenul meu de o viață, regretatul doctor docent Zenoviu Borlan, cu care am „împărtășit”, generațiilor de ieri, de astăzi și de mâine, prin lucrările noastre, cunoștințele și rezultatele unei munci asidue de aproape 50 ani.

Cercetător la ICAR, paralel cu activitatea analitică de laborator, în 1958 am început, pentru prima dată în România, studiul îngrășă-

mintelor lichide cu azot, transformările chimice ce au loc în sistemul sol-plantă, în funcție de metodele și perioadele de aplicare a acestora. Rezultatele cercetărilor au constituit subiectul tezei de doctorat, susținute în 1969.

Rezultatele primelor cercetări în laborator au stat la baza întocmirii lucrării *Fenomenul de absorbție ca mijloc de cercetare analitică*, lucrare pe care am prezentat-o la cel de al IV-lea Congres Mondial al Centrului Științific Internațional pentru Îngrășăminte (CIEC). Această manifestare, din anul 1961, de la Opatija (fosta Iugoslavia), la care am participat împreună cu acad. Gheorghe Ionescu-Șișești, a reprezentat și primul meu contact cu acest prestigios organism mondial, al cărui președinte, ales prin vot secret, am avut onoarea să devin în anul 1996, după 35 de ani de la primul contact și să fiu reconfirmat în funcție timp de 15 ani, la congresele mondiale de la Gent/Belgia, 1997, Beijing/China, 2001 și Chiang Mai/Thailandă, în 2006.

Pentru mine această onoare a fost semnificativă, dar și de mare responsabilitate, ținând seama că în 1933 (anul în care m-am născut), România a fost prezentă ca membru fondator al CIEC la conferințele de la Roma și Amsterdam, prin mentorii mei, acad. Gheorghe Ionescu-Șișești și prof. Teodor Saidel, membru post-mortem al Academiei Române.

Vă mărturisesc, distinși participanți, că nu am precupețit niciun efort pentru a nu umbri performanțele marilor noștri predecesori.

Deși foarte tânăr, la numai 26 de ani, am fost onorat de către ilustrul agronom român, acad. Gheorghe Ionescu-Șișești, cu alegerea mea în funcția de secretar științific al Secției de biologie și științe agricole a Academiei Române, al cărei Președinte era. În această calitate am avut contact cu cei mai de seamă cercetători și profesori universitari ai vremii, membri titulari sau corespondenți ai Academiei Române, care au lăsat asupra mea amprente deosebite, de neuitat, în formarea mea de cercetător și ca OM.

În anul 1962, ca urmare a unificării ICAR cu Institutul de Cercetări pentru Cultura Porumbului de la Fundulea, mi-am continuat activitatea la Institutul de Cercetări pentru Cereale și Plante Tehnice de la Fundulea, nou înființat, considerat pe atunci și ulterior „nava amiral” a cercetării științifice românești, navă la care am „vâslit” din greu, doamnelor și domnilor, timp de 30 de ani, din

care 12 în calitate de director științific și nouă ca director general al Institutului.

Dornic de a intra în tainele nutriției plantelor și folosirii raționale a îngrășămintelor, **am introdus** în cercetările mele **utilizarea izotopilor stabili și radioactivi, folosind îngrășămintele marcate cu izotopul stabil al azotului de masa 15, N-15 și cei radioactivi ai fosforului P-32 și P-33.**

Începând cu anul 1963, timp de 20 de ani, am lucrat pe bază de contracte de cercetare științifică cu Agenția Internațională de Energie Atomică (AIEA) de la Viena, care a și finanțat cercetările efectuate. Rezultatele obținute au fost bine apreciate, fapt pentru care, în perioada septembrie 1968–iunie 1969, am lucrat ca expert al AIEA la Institutul de Cercetări pentru Știința Solului și Îngrășămintele din Ankara (Turcia), calitate în care am organizat primul Laborator de radioizotopi din această țară și am contribuit la amplasarea primelor experiențe de câmp cu îngrășămintele marcate cu izotopi stabili și radioactivi în Turcia, Siria, Liban, Cipru și Grecia.

Pot spune că satisfacția cea mai mare a colaborării cu AIEA Viena a constituit-o **alegerea mea, în ianuarie 1991, în funcția de director al Secției pentru aplicațiile energiei nucleare în cercetările privind studiul fertilității solului, nutriției plantelor și valorificării îngrășămintelor și apei din irigații în producția vegetală.**

Mărturisesc și aici că am lucrat cu responsabilitate și devotament și am sentimentul datoriei împlinite. **Secția pe care am condus-o timp de aproape șapte ani la AIEA Viena și în cadrul căreia am inițiat și am organizat programe de cercetare științifică și asistență tehnică în 79 de țări ale lumii a fost nominalizată, în anul 1996, de către un grup de prestigioși experți, primul Centru de Excelență în domeniu pe plan mondial.**

În continuare vă rog să-mi îngăduiți să spun câteva cuvinte despre experiențele de lungă durată cu îngrășămintele pe care le-am inițiat, în 1966, în rețea geografică, în diferite condiții de climă și sol din România, **desprinzându-mă astfel de abordarea clasică a tematicii Laboratorului de îngrășămintele de la ICCPT Fundulea, experiențe care reprezintă „o carte deschisă”, o mină de date, un tezaur național pentru studierea evoluției fertilității solurilor, cunoașterii efectului îngrășămintelor asupra diferitelor proprietăți fizico-chimice și biologice ale solului, a modului în care influențează din punct de vedere cantitativ**

și calitativ recoltele și mediul înconjurător în prezent și mai ales în viitor.

Existența noastră, a celor 6,3 miliarde, dar mai ales a celor 9,5 miliarde de locuitori ai globului, de la jumătatea secolului 21, depinde de producțiile realizate de plantele cultivate, iar aceste producții depind de respectul și grija pe care noi o acordăm pământului, rezervelor sale în elemente nutritive și apă. Nu poate exista o formă mai periculoasă de degradare a pământului decât diminuarea sau pierderea fertilității acestuia, indiferent dacă se produce prin exportul de elemente nutritive din sol odată cu recolta, prin eroziune, salinizare, acidifiere, deșertificare, poluare ori alte forme de degradare.

Iată de ce cred cu tărie că pentru a cunoaște tainele naturii și a preveni degradarea resurselor naturale, nu trebuie precupețit niciun efort pentru a corecta orice început de degradare a solului, a mediului ambiant, a biodiversității, de a face totul ca „pâinea noastră cea de toate zilele” să fie asigurată atât pentru generațiile de astăzi, cât și pentru cele ale viitorului, fie că acest viitor este apropiat sau îndepărtat.

Onorată asistență,

Doresc să subliniez faptul că, indiferent de cariera în care ne desfășurăm sau ne vom desfășura activitatea, ne revine misiunea de a contribui la soluționarea problemelor prioritare, de care depinde viitorul omenirii, dintre care îmi îngădui să menționez câteva.

O primă problemă majoră este generată de schimbările climatice globale, care devin din ce în ce mai evidente prin amplificarea fenomenelor meteorologice extreme, extinderea secetei și deșertificării. Aceste fenomene impun modificări radicale în agricultură, mai ales în privința arealelor de cultură, sistemelor de exploatare, sortimentelor de genotipuri vegetale și animale, tehnologiilor de cultivare a plantelor și de creștere a animalelor, sistemelor de asigurare a ecosanogenezei în ansamblu.

În strânsă corelare cu această problemă, o a doua direcție de preocupări constă în conservarea biodiversității, România fiind binecuvântată cu o bogăție de resurse genetice care vor trebui conservate și valorificate superior. Înțelegerea și fundamentarea demersurilor și măsurilor ce trebuie întreprinse pentru conservarea patrimoniului național și mondial al biodiversității constituie în egală măsură obiectivul cercetării științifice și învățământului.

Stăvilirea proceselor de degradare, *erodare și poluare a solului, suportul perenității vieții pe pământ*, este de o importanță primordială pentru asigurarea în prezent și viitor a securității și siguranței alimentare naționale.

Producția de hrană și viața în general este dependentă de resursele de apă dulce, amenințate cu diminuarea drastică, pentru care trebuie elaborate soluții de *conservare și utilizare rațională*.

Protecția solului românesc, a mediului ambiant față de **procesele de degradare impune un program național prioritar de salvare a pădurilor și de împăduriri masive.**

Pădurile, perdelele de protecție, plantațiile viticole, pomicele și vegetația culturilor de câmp, prin capacitatea lor mare de absorbție și sechestrare a CO₂, vor contribui substanțial la diminuarea efectului de seră, cu urmări semnificative în reglarea temperaturilor la nivel global.

Distinși participanți,

După 62 de ani de activitate neîntreruptă, îmi permit să afirm fără rezervă că indiferent de prioritățile economiei naționale, **agricultura a fost și va rămâne un domeniu strategic de importanță vitală pentru securitatea și siguranța alimentară.**

Nu pot fi realizate progrese, indiferent în ce parte a Terrei, dacă populația fiecărei țări nu are asigurată hrana sau pâinea cea de toate zilele,

afirmație pe care am făcut-o la nenumărate întâlniri interne sau internaționale.

Închei, dar nu înainte de a vă mărturisi că dacă am reușit să realizez ceva în viață, am reușit datorită muncii intense depuse de-a lungul celor 62 de ani de activitate neîntreruptă, șanselor pe care le-am valorificat, lucrând alături și împreună cu oameni de prestigiu și în instituții de excelență, precum și datorită părinților și bunicii mei de la care am moștenit atracția și pasiunea pentru muncă, pentru cunoaștere, pentru perfecționare și pentru realizarea lucrului bine făcut.

Nu aș fi putut obține realizările profesionale despre care s-a vorbit dacă nu aș fi avut o familie încheșată și devotată. Sunt recunoscător soției mele, Georgia, care, fără ezitare, mi-a fost permanent alături la bine și în momentele dificile, precum și copiilor noștri, Cristi și Rodica, ce ne-au dăruit, pe lângă realizările lor profesionale, patru nepoți, Cristinel, Monica, Nicole și Anna, toți buni și frumoși, care ne asigură liniște sufletească și bucurii.

Pentru că ne aflăm la sfârșit de an, vă urez din toată inima „La mulți ani” cu liniște, bucurii, fericire și rodnicie și sărbători fericite.

Vă mulțumesc din suflet pentru participarea de astăzi în Aula Academiei Române la acest emoționant moment al activității și vieții mele.

Interviu cu academicianul Ioan-Aurel Pop

Istoria – *magistra vitae**

Acad. Ioan-Aurel Pop
Președintele Academiei Române

De la Cicero am moștenit celebra zicere: Historia magistra vitae. Discuțiile, nu o dată contradictorii, i-au menținut valoarea de actualitate perpetuă și, chiar dacă se aud încă voci care o contestă, ea rămâne, fie măcar ca dezerat. Cât de actuală este afirmația astăzi, când explozia informațiilor – ca volum și diversitate – tinde a depăși, cum s-a spus, capacitatea de percepere a omului? Cum se manifestă această actualitate?

Dincolo de orice schimbare tehnologică și de mentalitate, atât timp cât lumea va rămâne lume și nu va ajunge o planetă de roboți, istoria va prezenta interes pentru marea majoritate a oamenilor și a comunităților umane. Se întâmplă și se va întâmpla asta, deoarece istoria nu este o formă oarecare de cunoaștere a unui segment din realitate, cu o arie de interes limitat și temporar, ci este însăși experiența de viață a omenirii sau memoria colectivă a unui grup de oameni și chiar a lumii întregi. Or, așa cum ființa umană individuală nu poate să trăiască fără memorie și fără amintiri, iar dacă ajunge să trăiască într-o astfel de stare devine o legumă, adică are existență fizică, dar nu și spirituală, nici societățile nu au rost fără experiența lor de viață. O comunitate în care nimeni nu mai știe că democrația a funcționat la Atena în vremea lui Pericle sau când și de ce s-a inventat mașina (motorul) cu aburi (cu o lungă perioadă de gestație din Antichitate până la James Watt) riscă să dispară. Omenirea are câteva particularități care o fac să fie omenire, iar între acestea raportarea la trecut este una fundamentală. Istoria nu ne învață mecanic cum și de ce să trăim, dar ne dă esența noastră de ființe raționale, ne oferă o logică (limi-

tată, este drept) a existenței, ne dă speranță și curaj să înfruntăm greutățile după exemplele venite din prezentul celor care au trăit în trecut.

Ca să rămânem tot înaintea erei noastre ca punct de plecare, am să-l invoc pe Ecclesiast cu celebrele-i cuvinte cum că nimic nu ar fi nou sub soare. Se poate vorbi de o anume compatibilitate? Bunăoară, mă gândesc că alții sunt oamenii, viețile și concepțiile lor. Eminescu, în Glossă dă un răspuns demn de luare aminte: „Ce e rău și ce e bine, tu întreabă și socoate”. Problema mereu deschisă a valorizării.

Biblia și alte cărți de înțelepciune ne spun, între altele, cât de relativă este lumea. Pe de o parte „nimic nu este nou sub soare”, iar pe de alta „totul curge”, astfel încât lumea se schimbă și rămâne neschimbată în același timp. Uneori în viață, ca indivizi, avem impresia de *déjà vu*, ca și cum am fi trăit aievea cândva exact aceeași întâmplare. La fel se întâmplă și cu evenimentele istorice: avem senzația câteodată că istoria se repetă. Este însă numai o amăgire, pentru că istoria – ne-a atras atenția cu mai bine de un secol în urmă marele istoric și filosof al istoriei A.D. Xenopol – este o știință de succesiune și nu una de repetiție. Cu alte cuvinte, istoricii de meserie știu că ceea ce s-a petrecut odată, deși poate să fie reconstituit până la un anumit nivel, nu se poate repeta întocmai niciodată. Anumite împrejurări din trecut pot să fie foarte asemănătoare în prezent, ceea ce unora dintre noi ne creează senzația de repetiție. În vorbele Ecclesiastului, dar și ale filosofilor greci și romani (*Nihil novi sub sole*), se ascunde înțelepciunea unei lumi iluminate de divinitate:

omul nu trebuie să aibă semeția sau obrăznicia de a schimba el lumea peste limitele lăsate de Dumnezeu, pentru că nu el, omul, a făcut lumea! Iar înțeleptul Eminescu – atins, fără îndoială, de o aripă de înger – introduce în această filosofie dimensiunea morală: omul schimbă lumea atât cât se cuvine, prin cumpătare, separând binele de rău și străduindu-se să facă binele. Altminteri, totul este în zadar și nici cunoașterea istorică nu mai are rost.

Trecutul reconstituit sec și fără har nu poate ajunge la sufletul oamenilor

O întrebare pe care o pun mereu. De ce istoria, deși știință, are nevoie de o muză, Clio, fiica lui Zeus și Mnemosyme, înfățișată cel mai adesea ca o tânără cu o carte în mână? Ce determină nevoia unei muze unei științe?

Istoria este – cred eu – o știință în sensul de formă de cunoaștere a vieții. Noi împărțim, printr-o convenție, viața trecută, prezentă și viitoare, dar viața este una și nedespărțită. Setea de cunoaștere conștientizată este dată de Domnul, dintre toate ființele, numai omului. Dacă această sete de cunoaștere se atenuează și dispare, atunci este periclitată existența omenirii. Ca să răspund mai direct întrebării dumneavoastră, trebuie să reamintesc cititorilor că, pentru vechii greci, darul cunoașterii venea de la zei și că, prin urmare, fiecare formă de cunoaștere (științifică, artistică, teologică etc.) trebuia să aibă câte o patroană (muză) dată de divinitate. Cele nouă muze sunt chiar fiicele lui Zeus și ele îi inspiră pe oameni în toate formele acestea de cunoaștere: Clio este muza istoriei, Caliope a literaturii, Thalia a comediei, Urania a astronomiei și a științelor, Melpomene a tragediei, Euterpe a muzicii etc. Este drept că acum trei-patru mii de ani, intelectualii cultivau mai mult artele și, prin urmare, muzele patronează, în primul rând, artele. Pe de altă parte, se cuvine să ne amintim că, pentru aceiași greci de demult, istoria fusese în primul rând o artă, anume arta de a vorbi, de a cânta și de a recita frumos despre trecut. Aezii, care umblau din cetate în cetate și purtau cu ei viețile trecute, le relevau, de regulă, prin muzică și poezie. Abia de la Thucydides/Tucidide încoace apare și preocuparea pentru cauzalitate și, deci, pentru adevăr. Concluzionând, Clio este muza unei arte devenite știință și rămasă să ne vegheze ca să nu uităm – noi istoricii – că trecutul reconstituit sec și fără har nu poate ajunge la sufletele oamenilor...

Astăzi, omul are la dispoziție spațiu virtual, dar nu există un timp virtual. Oare pentru că ne ține legat de prezent, de acel „azi” pe care Eminescu îl vedea mereu înaintea?

Da, cred și eu că viața trepidantă, grăbită și concentrată de azi ne ține legați prea strâns de contingent, de tangibil. Ca urmare, uităm foarte frecvent că prezentul este un moment prea scurt ca să-l putem percepe, că viitorul este și rămâne nesigur și greu previzibil și că singura dimensiune certă a vieții rămâne trecutul. Acesta a fost și nu-l mai poate schimba nimeni! Detașarea de trecut (dar și de viitor) și concentrarea aceasta înverșunată pe clipa trăită plenar ascund în sine mari primejdii pentru omenire, care începe să piardă dimensiunea morală a binelui și dimensiunea sentimentală a iubirii.

Cum își poate împlini istoria misiunea de Magistru al vieții?

Mai întâi, istoria trebuie să fie păstrată ca disciplină școlară cu cel puțin câte două ore pe săptămână, ceea ce este un lucru foarte simplu. În lumea de azi, unii au naivitatea să creadă că studiul vieții trecute în școală este de prisos și, sub pretextul adaptării planurilor de învățământ la realitate, să ceară introducerea unor false discipline, care sunt, în fapt, doar conținuturi (necesare, fără îndoială) ale disciplinelor existente. Or, istoria, fiind experiență de viață concentrată, creează nu numai cultura generală absolut necesară mișcării prin lume a oamenilor, dar le oferă deprinderile necesare adaptării la realitate. Iar lumea noastră europeană de azi – deși amenințată din toate părțile – nu mai are asupra capului sabia lui Damocles a războaielor endemice și periodice și le permite oamenilor să călătorească, să vadă situri istorice, muzee, monumente unice, statui, biserici, temple antice, piramide etc. Fără educație istorică, tinerii se uită și nu înțeleg nimic, astfel că toată experiența demiurgică a omenirii le devine străină și stranie.

Cu experiența dumneavoastră de om de știință și profesor al mai multor generații de specialiști, puteți spune dacă și cât istoria este un dascăl al vieții? Asta și pentru că nu puțini sunt cei care susțin că omul nu învață nimic din istorie.

Oamenii nu învață nimic din istorie dacă își pierd abilitatea de a înțelege lecțiile istoriei, iar această abilitate se poate păstra și dezvolta prin educație. Dacă minimalizăm educația în general și

educația istorică în special, atunci ne periclităm condiția umană. Istoria poate să rămână un dascăl al vieții doar dacă o considerăm viață și dacă scri-sul istoric își păstrează postura de formă de cunoaștere a vieții. Disprețul față de istorie al unora este o formă de pervertire a conștiinței, de instrumentalizare a indivizilor cu scopul de a fi direcționați spre spiritul de turmă, de masă de manevră.

Patriile trebuie să fie o piatră de temelie a istoriei viitoare

Secolul al XIX-lea a fost unul al națiunilor. Acum, vorbim mereu mai mult de globalizare, generată în principal de știință prin tehnologie. De știință, în primul rând, despre care știm că nu are patrie. Nu puțini specialiști se grăbesc să adauge că oamenii de știință au patrie. Cum Micul Prinț al lui Antoine de Saint Exupery spune „nimic nu e perfect pe lumea asta”, care ar fi beneficiile și ce riscuri pândesc din umbră globalizarea?

Proiectul național gândit de spiritele avansate ale secolului al XIX-lea a scos omenirea dintr-un grav impas și i-a creat premisele ca să construiască mai departe. Până la secolul națiunilor, marile imperii au dominat lumea și s-a văzut clar că această dominație înăbușea popoarele. Europa națiunilor nu a fost o lume perfectă, dar a fost una funcționabilă. Cine spune că națiunile și naționalismele au produs războaiele mondiale nu înțelege nimic din evoluția lumii. Războaiele au fost produse de politicienii avizi de putere și irresponsabili, iar națiunile au devenit mase de manevră și carne de tun pentru satisfacerea unor orgolii și ambiții. Se poate ca și lumea creată pe baza principiului național să fi obosit, dar nici globalizarea – în formele de aplicare a sa de azi – nu pare o soluție. Pe de altă parte, globalizarea nu poate fi impusă de sus, ci ea trebuie să se nască organic, prin convingere. Patriile nu sunt o piedică în calea globalizării, ci ele ar trebui să fie pietre de temelie ale acestui proces. Unii și-au imaginat că globalizarea presupune distrugerea sau anihilarea națiunilor și au greșit, iar forțarea notei în această direcție greșită pună în primejdie – după cum se vede – chiar Uniunea Europeană. Prin urmare, întreg procesul de unificare europeană – extrem de important pentru viitor – trebuie regândit.

Până unde ar putea ajunge?

Globalizarea ar trebui să se ghideze – metaforic vorbind – după muzica lui Beethoven și după mesajul versurilor din *Oda bucuriei*, punând „popor lângă popor” într-un concert al națiunilor conștiente și generoase una în raport cu alta. Dacă globalizarea tinde să desființeze limbi, credințe și cutume, atunci ea se află pe un drum greșit. Au mai vrut și alte ideologii globaliste să ne facă pe toți otova și au eșuat lamentabil.

Spunea Nicolae Iorga că „Un popor care nu își cunoaște istoria este ca un copil care nu își cunoaște părinții.” De altfel, între obiectivele înființării Academiei Române era, alături de limbă, istoria. Observăm însă că în programele școlare, istoriei i se acordă mereu mai puține ore în favoarea altor discipline al căror folos educativ nu se vede nici în prezent, nici în viitor. Ne e îngăduit a spera că lucrurile se vor ameliora cât mai curând? Exagerez, dar uneori mi se pare că se dorește ca omul viitorului să nu mai aibă...trecut. Ce se poate face ca să rămână o disciplină fundamentală?

Am răspuns anterior, în mare măsură, la această întrebare. Academia Română este obligată să vegheze la cunoașterea și protejarea de către poporul român a zestrei sale istorice, pentru că aceasta este una dintre rațiunile sale de a fi. Prin urmare, Academia trebuie să colaboreze strâns cu Ministerul Educației pentru a nu permite derapaje care să pericliteze nu ideea națională, ci chiar existența istorică a poporului român.

În acest context, care este rolul istoriei ca știință și a istoricului ca specialist, câtă vreme mulți gânditori susțin că omul contemporan trăiește sub impactul celebrului adagiu horațian „carpe diem”, trăiește-ți clipea?

Trăirea clipei este – cum spuneam – o iluzie. Omul nu este lucru, ci ființă conștientă de sine, iar această conștiință devine falsă fără dimensiunea trecutului.

La noi, și nu doar, istoricul a fost mereu, ca toți oamenii „sub vremi”. Să fie acesta un destin?

Istoricul este și el om, dar simte mai acut decât alții labilitatea condiției umane, aceea de „trestie gânditoare”, cum spunea Blaise Pascal. Rareori au

fost în istoria omenirii epoci de libertate neîngrădită, în care spiritul uman să poată zbura. Calamitățile naturale și cele umane ne-au amintit mereu cât de slabi suntem și cât de supuși sorții. Dar și ideea unor spirite luminate de a ieși din această condiție labilă a fost la fel de puternică și a produs adesea miracole.

Cum se explică faptul că sunt atâtea „istorii” câți istorici?

Da, este aproape așa cum spuneți! Pe de o parte, trecutul, ca și viața în ansamblul său, ne scapă printre degete. Avem în fața ochilor criteriul adevărului și avem sursele necesare, dar nu putem reconstitui fresca vieții de demult exact așa cum a fost, fiindcă nici adevărul omenesc și nici aceste mărturii nu au darul absolutului. Ceea ce a fost nu se mai întoarce decât prin reconstituiri relative. Pe de altă parte, istoricul este și el produsul unei familii, al unui popor, al unui mediu cultural, al unei anumite educații, are convingeri și idei politice, are scopuri în viață și – oricât ar vrea – nu le poate pune pe toate deoparte atunci când își elaborează discursul istoric. Las deoparte tagma istoricilor care scriu la comandă, după cum doresc patronii lor. De asemenea, chiar dacă tindem să fim obiectivi, mai apare și chestiunea gustului. Fiecare generație are o altă sensibilitate și dorește „istorii” adecvate acestei sensibilități. Azi se abordează imaginea celuilalt, soarta grupurilor marginale, studiile de gen, istoria unor sentimente etc., adică teme care odinioară erau socotite nedemne de tratare, erau fapte cotidiene sau rușinoase. Dar eu nu cred că aceste „istorii” sunt primejdioase sau că nu sunt necesare și utile, câtă vreme ne lăsăm ghidați de setea de adevăr și de onestitate.

De ce depinde obiectivitatea atât de necesară istoricului pentru a-și împlini misiunea? Cum o poate face când, cum observa un erou din celebrul roman „1984”, „prezentul dictează trecutul”. Și la noi am văzut cum, după 1944, au fost tot felul de manuale, între ele, cel faimos al lui Roller?

Se poate păstra obiectivitatea în orice epocă, cel puțin până la un punct. Există pe lumea asta și „compromisuri ne-compromițătoare”, cum spunea un dascăl de-al meu de la Cluj. Câteodată nu este important numai ceea ce ai realizat efectiv în viață, ci și curățenia sufletească pe care ai pus-o fie și în

ideile care nu s-au împlinit niciodată. Epocile ticăloase îi pot face și pe unii istorici să fie ticăloși, dar adevărul iese până la urmă la iveală.

Care sunt criteriile de evaluare ale adevărului istoric, când nu se cunosc toate documentele, iar selectarea lor adesea este subiectivă?

Niciodată nu se cunosc toate mărturiile despre o anumită realitate din trecut. Adevărul istoric este – cum spuneam – unul limitat și parțial. De fapt, numai Dumnezeu deține secretul adevărului absolut, nu doar în ceea ce privește istoria, ci întreaga existență. Primul principiu de reținut este ca istoricul să nu mintă cu bună știință, iar al doilea este să-și avertizeze cititorii că el, deși tinde spre adevăr, a ajuns la un rezultat relativ, adică la un adevăr valabil în limitele cunoștințelor de până atunci.

Sunteți profesor de ani buni, rector al Universității „Babeș-Bolyai” și sunteți cel mai în măsură să ne vorbiți despre interesul tinerilor pentru istorie. E concurență mare?

Nu mai este concurența de pe vremuri, când numărul de locuri era limitat drastic de stat și de partid, dar interes există. Tinerii sunt dornici de cunoașterea, sub variate forme, a vieții trecute. Și nu sunt – cum vor să ne convingă unii – mai slabi decât generațiile trecute. Inteligența umană nu este limitată și nu scade pe măsură ce noi ne lamentăm sau pe măsură ce noi trăim sau avem impresia că trăim epoci de acută criză. Avem studenți admirabili, așa cum avem și veleitari, care vor o diplomă. Ceea ce mă îngrijorează este altceva, care nu are legătură cu interesul tinerilor pentru istorie: scăderea drastică a nivelului culturii generale care ar trebui să fie acumulată în liceu, pe de o parte, și lipsa de interes pentru meseria (mai exact, misiunea) de profesor, pe de altă parte. Absolvenții au condițiile create ca să știe mai mult și ca să fie dascăli, dar nu mai vor aceste lucruri. Constatările acestea mă seacă la inimă, pentru că secretul succesului unor societăți din trecut a fost tocmai dorința acută de cunoaștere și de instruire a generațiilor viitoare.

Istoria mi s-a părut cheia vieții

Ce șanse reale sunt ca un absolvent al facultății de istorie să aibă un loc de muncă adecvat?

Șansele de a lucra în domeniu sunt tot mai mici pe zi ce trece. Un absolvent al unei facultăți de

istorie poate lucra, în principal, ca profesor, arheolog, cercetător, arhivist, bibliotecar, muzeograf. Numai că toate aceste meserii sunt în recul și în restrângere, din cauza subfinanțării, din cauza natalității scăzute, din cauza disprețului administrației centrale și locale pentru erudiție, cunoaștere, conservare, cultură. Muzeele abia supraviețuiesc sau sunt de-a dreptul închise, iar arhivele, puse sub neinspirata și cazona egidă a Ministerului de Interne, sunt considerate de mulți decidenți de prisos.

Schimbând registrul, putem spune că istoria este o vocație? S-ar putea spune că da, câtă vreme, nu-i așa, are o muză. Dumneavoastră cum v-ați ales istoria? Știindu-vă de niște ani, aș spune că a fost o vocație. Așa este?

În timpul copilăriei mele, în plin regim comunist, obsesia părinților – mai ales a celor proveniți din țărani (cum era cazul în familia mea) – era să-și vadă copiii domni la casa lor, capabili să aibă familii decente, pe care să le poată întreține. Cheia succesului era – pentru 90% din populația României de atunci – școala, studiul temeinic, învățătura serioasă. Evident că și ai mei au vrut să mă vadă medic sau inginer, meserii de succes, aducătoare de venituri bune. Dar eu numai la venituri nu mă gândeam, fiindcă aveam o sete de cunoaștere neostoită. Pe măsură ce aflam despre soarta tristă a neamului meu de țărani și preoți de pe câmpia de nord a Transilvaniei, despre umilințele și sacrificiile lor, pe măsură ce deveneam conștient de truda părinților mei, care „știau dureros ce e suta de lei”, deveneam tot mai înverșunat în instruire. Mama îmi spunea zilnic „să mă port la învățătură”, iar bunica pe linie paternă mă întreba invariabil dacă nu am uitat să-i mulțumesc Domnului pentru marea lui bunătate. Tata a fost mult mai tranșant, fiindcă din prima zi de școală mi-a spus că nu mai aveam altă obligație decât să învăț și nu oricum, ci foarte bine. Interesul pentru istorie a venit din gimnaziu, de când am înțeles că și medicii, chiar dacă tratează toate bolile din lume, mor, ca toți oamenii. Istoria mi s-a părut atunci cheia vieții. Ce putea să fie mai frumos decât să cunoști tot ceea ce au făcut oamenii care ne-au precedat? De atunci am privit cunoașterea trecutului ca pe o misiune și nu ca pe o ocupație oarecare.

De ce istoria României în primul rând? Este tot o vocație? Citindu-vă și ascultându-vă, așa se pare. Argumentarea adusă de fiecare dată este nu

doar exhaustivă și exactă, dar are ceva în plus care îmi amintește de un catren al lui Blaga, mai precis de un vers anume: „Când între lipsă și prisos/ Ne bucurăm de câte sunt/ Și cântă pe sub glij un os/ Mai e nevoie de cuvânt/”. Acel cântec al osului de sub glij.

Un profesor al Universității clujene de odinioară spunea că cei mai buni istorici ai Transilvaniei se află la Cluj nu pentru că ei ar fi mai deștepți, ci pentru că cele mai multe izvoare ale trecutului transilvan se află în orașul de pe Someș. Aș zice și eu la fel: istoria României se poate studia cel mai bine în România. Dar mai este ceva, aproape inefabil! Vă spuneam că pentru înțelepții antici istoria era arta de a vorbi și a scrie frumos despre trecut. Ca să poți pătrunde în adâncuri istoria românilor, ai nevoie și de o trăire românească autentică. Veți spune că apelez la sentimentalisme ieftine sau că mă cufund în naționalism. Dacă naționalismul înseamnă iubire de patrie, atunci mă recunosc drept naționalist. Numai că această iubire de patrie nu are nimic de-a face cu ura față de alții. Dimpotrivă, eu înțeleg că am datoria să iubesc patriile tuturor. Însă această revărsare de iubire față de ceilalți nu poate exista fără iubirea de sine. Cum să iubesc omenirea, dar să nu-mi iubesc părinții, frații, neamurile? Sub glij – cum spunea Blaga – se află toți ai mei, trecători prin lume, iar istoria lor numai eu o pot dezveli bine, fiindcă numai eu le simt „bucuria și amarul”. Altminteri, datele vieților lor le poate releva oricine. Dar istoria se ocupă de oameni și nu de mecanisme, iar oamenii au suflet.

Din ce în ce mai mulți gânditori sunt de acord că trăim un timp al spectacolului, „epocă a derizoriului” cu o serie de consecințe îngrijorătoare, între care dispariția responsabilității. Ea urmează cumva dispariției conceptului de „autoritate” de care se plângea Jung. Incriminată este știința prin tehnologie și, firește, mass-media care, abuzând de superlative absolute, discreditează totul, sau aproape. Să fie aceasta acea „bravă lume nouă” sau „boala secolului”?

Societățile de succes din diferite epoci au avut cel puțin două caracteristici: 1) respectarea strictă a regulilor de conviețuire, adică de trai în comunitate și sancționarea încălcărilor acestor reguli; 2) delegarea de către comunitate a puterii spre o elită conștientă și responsabilă, formată din oameni inteligenți, drepți și buni. Aceste două caracteristici

nu se pot îndeplini fără existența autorității din grupul respectiv. Fără reguli și fără autoritate, comunitățile de dizolvă, dispar, fiindcă se creează anarhie.

Dacă da, cum s-ar putea trata?

Formula democrației nu este eternă, deși este singura care pare încă viabilă și care ne-ar putea salva. Până la impunerea unei noi metode de a gestiona comunitatea – dacă există cumva o nouă metodă –, nu avem altceva a face decât să aplicăm cât mai bine principiile democrației. Or, azi, în multe cazuri și locuri, ne batem joc de democrație: nu mergem la vot, dar vrem să fim bine reprezentați; votăm la întâmplare, dar ne mirăm de ce ne conduc incompetenții; compromitem funcțiile publice, dar am dori să ne conducă cei buni și cinstiți.

În lumea contemporană parcă e din ce în ce mai puțin loc pentru optimism. Dumneavoastră sunteți optimist? Vorba lui Marin Preda: Pe ce vă bazați?

Sunt optimist pentru că așa mi-e firea, dar de multe ori exprim un optimism chinuit și scrâșnit. Mă gândesc adesea la binele care s-ar fi putut revărsa peste această țară „binecuvântată între toate de Domnul pre pământ” și mă apucă plânsul, cu tot optimismul meu. Cred că optimismul sau pesimismul ne vin fiecăruia de la Dumnezeu, dar și din educație. Eu am avut parte de o casă întreagă, cu mamă, tată și bunici. Am fost iubit, îngrijit și cinstit încă de-acasă, de unde am învățat că nimic nu se poate obține pe lumea asta fără sacrificiu. Și am mai învățat de timpuriu un fapt elementar și tulburător de simplu: că mă pot supăra pe oameni, pe unii colegi, pe unii răi și nedrepti, pe instanțe neomenoase, pe instituții, dar nu pe Părinți și nu pe Țară. Părinții și Țara au fost de la început deasupra urilor și patimilor. Iar bunica, rămasă văduvă de război de la vârsta de 35 de ani, m-a învățat „bazele optimismului”, anume să nu urăsc pe nimeni și să iert. Nu reușesc întotdeauna să fac asta, dar nu am încetat nicio clipă să mă străduiesc s-o fac.

Interviu realizat de doamna Elena Solunca Moise

Interviu cu soprana Mariana Nicolesco

Mariana Nicolesco în Anul Centenarului

Mariana Nicolesco

Membru de onoare al Academiei Române

Soprana Mariana Nicolesco, desemnată de presa internațională drept Diva Divină, Regina del Belcanto, Regina della Scala, a fost în anul 2018 sufletul unor formidabile celebrări dedicate Centenarului Marii Uniri.

Anul 2018, an jubiliar al sacrei reîntregiri a patriei, este și anul mărturiilor excepționale ale unității noastre de neam și de credință.

Uluitoarea prezență a românilor, pe ger și ploaie, la sfințirea Catedralei Neamului din București, fantastică reunire a compatrioților noștri, în număr de 150 000 de oameni, la 1 Decembrie în Alba Iulia, veniți din toate regiunile țării la sărbătoarea Centenarului proclamării de către strămoșii lor a întregirii țării prin voința invincibilă a celor din Moldova, Basarabia și Bucovina, din Muntenia și Dobrogea, din Banat și din Ardeal, din Crișana și Maramureș, au fost și rămân dovezi profunde și emoționante ale comuniunii noastre.

Anul 2018 a fost și un an de celebrare prin cânt a perenității noastre, gloria cântului fiind pentru mine gloria țării.

În luna mai am fost primită, împreună cu Radu Varia, cu o căldură pe care n-o voi uita niciodată, în Sala Sfatului Țării din Chișinău, în care a fost proclamată venirea Basarabiei la patria mamă și am fost mândră că ne-a fost acordat, în acel loc ce a marcat istoria noastră, titlul de *doctor honoris causa* al Academiei de Arte. Asta, la scurt timp după lansarea la București a remarcabilului volum al marelui scriitor și muzicolog italian Paolo Isotta *Un alt cânt al lui Marte. Cântul iubirii*, publicat de Editura Curtea Veche, pe care l-am prefațat și care constituie, între altele, un omagiu fără precedent adus lui George Enescu, muzicii și culturii românești. Lansarea a avut loc la Ateneul Român, cu prilejul senzaționalului „Concert Beethoven” dirijat de renumitul maestru italian Elio Boncompagni, solist minunatul pianist Matei Varga, căruia i-am stat și îi

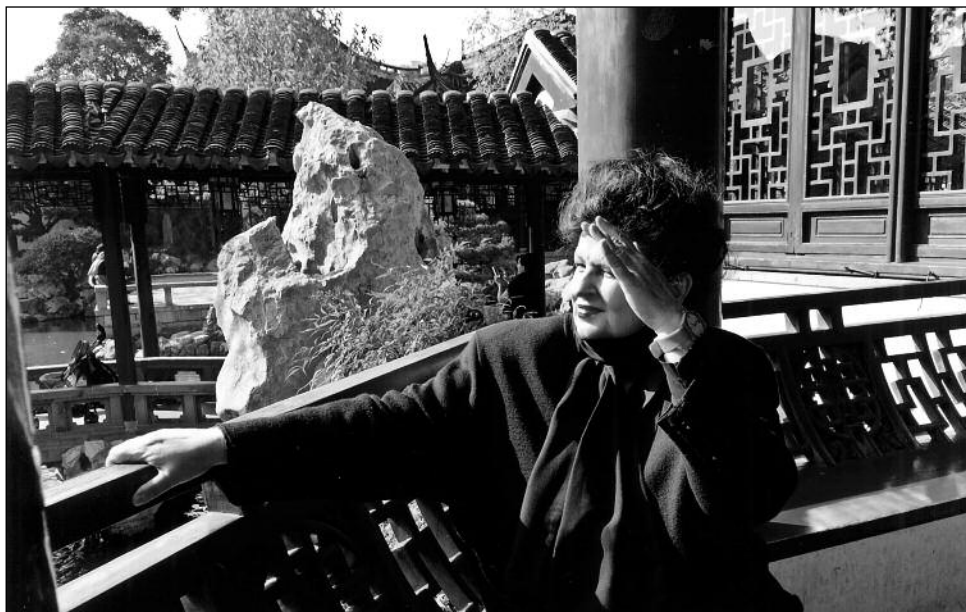
stau alături de pe când avea numai zece ani și care a cântat din nou pe Marele Pian de Concert Steinway donat de mine Ateneului Român, cum a făcut-o și la inaugurarea acestuia în 1994.

Sunteți, doamnă Mariana Nicolesco, în centrul vieții noastre culturale, și în acest an al marilor celebrări, la Cursurile Master Classes din cadrul Festivalului și Concursului internațional de Canto „Hariclea Darclée”, unde se formează artiștii viitorului, ați rostit acest crez: „Reuniți în suflet și în cânt”.

La sfârșitul lui iulie și începutul lui august 2018 am celebrat Centenarul Marii Uniri în cadrul manifestărilor Festivalului și Concursului internațional de Canto „Hariclea Darclée”, manifestare, sub înaltul patronaj UNESCO, ce așază țara noastră în centrul atenției mondiale în planul artei lirice; dovadă prezența, până acum, la evenimentele noastre a peste 2800 de tinere talente din 50 de țări și cinci continente.

Și sunt sigură că va rămâne de neuitat, în memoria tuturor, clipa în care, în finalul Concertului Extraordinar de pe Esplanada Dunării, odată cu cei o sută de tineri artiști, cu Orchestra Festivalului Darclée și Corul Filarmonicii „George Enescu”, sub bagheta maestrului Marco Balderi, cei 12 000 de spectatori s-au ridicat spontan în picioare și au intonat împreună cu noi *Hora Unirii*.

Concertul Extraordinar de pe Esplanada Dunării încununa o săptămână de dăruire artei și istoriei, celor 650 de ani de atestare documentară a Brăilei, împlinirii a 150 de ani de la trecerea la cele veșnice a lui Gioachino Rossini și a 200 de ani de la nașterea lui Charles Gounod, cel care i-a deschis Haricleei Darclée porțile strălucitei sale cariere, toate acestea evocate cu brio în conferința susținută de dr. Stephan Poen intitulată *Bucuria perpetuării tradițiilor*.

În octombrie, la Muzeul Național „George Enescu”, în Aula Palatului Cantacuzino din București, am prezentat în cadrul Cursurilor de Măiestrie Artistică, parte a Festivalului și Concursului Național al Liedului Românesc, pe care le-am instituit cu 15 ani în urmă, un recital memorabil intitulat *Liedul Românesc la Centenarul Marii Uniri*, în care – ca și la Brăila – au strălucit tinerii mei zmei, ocazie cu care am afirmat cu tărie că „Liedul e Cântec de Dor”, spunând că dacă nu ar fi nenumărate alte mărturii ale prezenței noastre dintotdeauna pe teritoriul întregit al țării prin Marea Unire din 1 Decembrie 1918, al cărei Centenar îl celebrăm, ar fi destul să ascultăm *cântecul de dor* al românilor din toate provinciile pentru a înțelege identitatea noastră nealterată.

Într-o atmosferă de mare emoție au fost onorați tinerii nonagenari care sunt iluștrii muzicieni Carmen Petra-Basacopol și Valentin Gheorghiu, pentru creația lor în genul de înaltă ținută stilistică al liedului, care înseamnă *toată muzica în miniatură*, așa cum îmi place să spun.

Onorurile internaționale care vă sunt acordate dumneavoastră și domnului Radu Varia, doctor în istoria artei și civilizației al

Universității din Paris, membru de onoare al Royal Scottish Academy, sunt o adevărată mândrie pentru noi toți.

Zilele trecute am avut bucuria de-a fi fost aleși – eu și Radu – membri ai Academiei Europene de Științe, Arte și Litere din Paris. Și sunt recunoscătoare pentru modul în care Radio România a urmărit manifestările noastre, sunt recunoscătoare Televiziunii Române pentru cele patru emisiuni dedicate evenimentelor Darclée și pentru emisiunea consacrată Recitalului de *Lied – Cântec de dor*, emisiuni urmărite de un public vast ce se recunoaște în valorile naționale și în universalitatea mesajului nostru de exaltantă frumusețe și armonie.

Se apropie sărbătorile Crăciunului și în memoria românilor dăinuie amintirea colindelor pe care le-ați cântat în Vatican.

O seară magică, într-adevăr, din Sala Nervi, de zece mii de locuri, au pornit prin *Mondovisione* în cele patru orizonturi, spre inimile unui miliard de oameni, colindele noastre, pe care le-am cântat la invitația Sanctității Sale Papa Ioan-Paul II la Primul Concert de Crăciun în Vatican.

Vă îmbrățișez pe toți.

Interviu realizat de jurnalistul Cristi Marica pentru emisiunea „Oaza de muzică” a postului național Radio România Cultural (6 decembrie 2018)

Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului: 25 de ani de activitate științifică și editorială

*Octavian Roske**

După 25 de ani de activitate, bilanțul cercetărilor desfășurate sub egida Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului (INST) se distinge atât prin diversitatea abordărilor, cât și printr-o politică eficientă de valorificare, concretizată mai ales prin editarea unor volume, de la culegeri de documente la dicționare, de la monografii la studii și sinteze.

Primele proiecte de cercetare au fost consacrate studiului ideologiei și structurilor comuniste în perioada interbelică și analizei evoluției grupărilor de dreapta. Editarea rezultatelor cercetării nu a întârziat, primele volume publicate de INST purtând titlul *Ideologie și structuri comuniste în România, 1917–1918*, culegere de documente apărută în 1995 și realizată de un colectiv coordonat de Florian Tănăsescu, și *Totalitarismul de dreapta în România. Origini, manifestări, evoluție, 1919–1927*, volum apărut în 1996, sub îngrijirea unui colectiv coordonat de Ioan Scurtu. Seria consacrată ideologiei și structurilor comuniste a continuat, sub aceeași coordonare, cu volumul II, având ca subiect perioada 9 decembrie 1918–31 decembrie 1919 (apărut în 1997) și volumul III, dedicat perioadei 1 ianuarie 1920–3 februarie 1921 (publicat în 2001). **La sfârșitul anului 2018 urmează să apară volumul IV**, care acoperă perioada 6 februarie 1921–29 noiembrie 1922.

Istoria ideologiei, aparatului și a mecanismelor decizionale în interiorul Partidului Comunist constituie subiectul unor volume, precum *Cadrilaterul. Ideologie cominternistă și iredentism bulgar 1919–1940*, de Dan Cătănuș, apărut în 2001, *Pece-tea lui Stalin. Cazul Vasile Luca* de Gheorghe Onișoru (Editura Cetatea de Scaun-INST, 2014), *Confesiunile elitei comuniste. România 1944–1965: Riva-*

lități, represiuni, crime... Arhiva Alexandru Șiperco (vol. I, 2015, vol. II, 2016), volume editate de Andrei Șiperco, apărute cu sprijinul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc.

Cealaltă serie a continuat să apară sub titlul *Ideologie și formațiuni de dreapta în România*, avându-l drept coordonator pe Ioan Scurtu, fiind prezentate succesiv perioadele 1927–1931 (volum apărut în anul 2000), 1931–1934 (publicat în 2002), 1934–1938 (apărut în 2003), 1938–1940 (publicat în 2006), 1940–1941 (apărut în 2007) și 1941–1943 (editat în 2009). Aspectele privind evoluția Mișcării Legionare în perioada interbelică sunt analizate și în alte volume publicate de INST. Pot fi amintite, în acest sens, volumele *Armata și Mișcarea Legionară, 1927–1947*, publicat de Dana Beldiman în 2002, *Statul Național Legionar, septembrie 1940–ianuarie 1941. Cadrul legislativ*, publicat de Dana Honciuc-Beldiman în 2005, *Ostaș credincios Țării și Regelui. Aspecte ale relațiilor dintre Armată și Mișcarea Legionară (1927–1947)*, publicat de Corneliu Beldiman și Dana Honciuc în 2007, editat de INST în colaborare cu Editura Pro Universitaria.

O altă temă de cercetare a reprezentat-o istoria mișcării de rezistență în perioada comunistă, volumele de documente fiind organizate după criteriul geografic. Astfel, evoluția grupurilor de rezistență armată din Bucovina debutează în 1998, prin apariția volumului consacrat perioadei 1944–1950 (autori Adrian Brișcă și Radu Ciuceanu), pentru a continua, în anul 2000, cu perioada 1950–1952 (autor Adrian Brișcă) și în 2006, cu perioada 1952–1958 (autori Adrian Brișcă și Gabriel Ciuceanu). Acestor volume

li se poate adăuga lucrarea *Jurnalul unui partizan: Vasile Motrescu și rezistența armată din Bucovina*, editată de Adrian Brișcă în 2005.

Despre mișcarea de rezistență din Oltenia s-au publicat sub egida INST cinci volume. Primul a apărut în 2001, sub titlul *Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia, 1947–1949*, sub îngrijirea lui Radu Ciuceanu. Sub aceeași coordonare au apărut volumul II consacrat perioadei 1949–1952 (editat în 2003), volumul III având ca subiect perioada 1953–1980 (apărut în 2004), volumul IV despre perioada 1945–1976 (editat în 2007). Volumul V, coordonat de Radu Ciuceanu și Puica Buhoci, a fost consacrat perioadei 1948–1952 (apărut în 2007).

Începuturile mișcării de rezistență în România, care corespund perioadei 1945–1946 sunt prezentate în două volume coordonate de Radu Ciuceanu, Octavian Roske și Cristian Troncotă, care au apărut în 1998 și 2001. Despre rezistența anticomunistă în Banat a scris Adrian Brișcă, volumul apărând în 2004, despre grupurile de rezistență din Dobrogea, din perioada 1945–1960, a scris Marian Cojoc, într-un volum publicat în 2004, despre gruparea Popșa din Maramureș, din perioada 1948–1949, a scris Camelia Ivan-Duică, într-un volum editat în 2005, despre gruparea maiorului Nicolae Dabija din Munții Apuseni au scris Adrian Brișcă și Puica Buhoci, într-un volum de documente apărut în 2007, despre gruparea condusă de Ion Gavrilă-Ogoranu au scris Adrian Brișcă și Radu Ciuceanu, într-un volum apărut în 2007.

Volumelor de documente ar trebui să le adăugăm memoriile unor foști participanți la mișcarea de rezistență anticomunistă, tipărite de INST de-a lungul a două decenii: Ion Baurceanu, cu volumul de memorii *O viață ratată: un deținut politic în România: 1951–1954*, apărut în trei ediții, 2010, 2013 și 2016; Andrei Bontaș cu volumul *Cronica pierdută a unui om regăsit* (2001); Radu Ciuceanu, cu șase volume de memorii. Dacă primul volum, *Intrarea în tunel*, a apărut la Editura Meridiane în 1991, volumul II, *Potcoava fără noroc*, a fost publicat de aceeași editură în colaborare cu INST. Au urmat volumul III, *Pecetea diavolului* (2002), volumul IV, *Prea mult întuneric, Doamne!* (2012), volumul V, *La taină cu diavolul* (2015) și volumul VI, *Thalassa! Thalassa! Thalassa!* (2017), toate apărute sub egida INST.

Constantin Lățea a publicat în 2007 volumul *Memorii pe trei fronturi*; Nicholas Dima a editat în 2018 volumul *Mărturii dedicate eroilor și martirilor noștri (O sută de ani de frământări: 1918–2018)*.

Lucian Plapșa a publicat primul volum de memorii, *Soarele de la nord*, în 1996, apărut la INST în colaborare cu Editura Helicon, și volumul II, *Popas în iad*, editat în 2004 de INST în colaborare cu Editura Artpress.

Mihai Timaru a publicat în 2005 volumul *Memorial din Cotul Carpaților...*; Gabriel Țepelea este autorul volumului *Întâlniri la răscrucea unor destine*, apărut în 2011, iar Gherasim Țic al volumului *Tinerețe furată* (2010).

Analiza mecanismelor represive ale regimului comunist a constituit o componentă importantă a proiectelor de cercetare, mai multe volume valorificând ulterior rezultatele unor investigații minuțioase de arhivă. Pot fi amintite, în acest sens, volumul publicat de Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu și Flori Stănescu în 1998, având ca subiect persecutarea cultelor religioase în România în perioada 1945–1989, volum reeditat într-o versiune engleză, în 1999; volumul publicat de Radu Ciuceanu în 2001, având ca temă regimul penitenciarelor în România în perioada 1940–1962; volumul publicat de Radu Ciuceanu și Cristina Păiușan în 2001, care prezintă acțiunile de supraveghere și reprimare ordonate de Securitate împotriva Bisericii Ortodoxe Române în perioada 1945–1958, o versiune în limba engleză a acestui volum fiind publicată în 2003; volumul publicat de Cristian Troncotă în 2003, având ca subiect istoria Securității ca instituție represivă a regimului comunist; volumul editat de Constantin Buchet în 2005, care prezintă, prin intermediul documentelor de arhivă, istoria reprimării membrilor marcanți ai Partidului Social-Democrat în perioada 1946–1969; volumul editat de Emil Rus în 2012, care conține o parte din documentele procesului ziaristilor din 1945; volumul publicat de Minodora-Maria Cioban-Someșanu în 2010, având ca subiect epurările din Universitatea clujeană în perioada 1944–1958.

Reprimarea arhitecților din România în perioada 1944–1964 este prezentată de Vlad Mitruc-Ciube într-un volum apărut în 2013. În volumul *Vocația libertății. Forme de disidență în România anilor 1970–1980*, apărut în 2014 (Premiul „Nicolae Bălcescu” acordat de Academia Română, 2016), Ana-Maria Cătănuș analizează tipologia acțiunilor

repressive ordonate împotriva unor opozanți ai regimului comunist, precum Paul Goma sau Gheorghe Calciu-Dumitreasa. Modul în care a funcționat justiția pusă în slujba imperativelor ideologice și a comenzilor politice în perioada 1944–1958 este analizat de Iuliu Crăcană într-un volum apărut în colecția „Studii” în 2015.

Pentru a ilustra metodele de supraveghere prin care Securitatea i-a urmărit pe foștii deținuți politici eliberați din închisori la începutul anilor 1960, cel mai adesea prin folosirea unor rețele de informatori, Radu Ciuceanu a publicat *Jurnalul unui om liniștit. Nume de cod: Cucu* (vol. I, 2005; vol. II, 2006). Acestor apariții editoriale trebuie să le adăugăm seria de nouă volume apărute sub titlul *Mecanisme represive în România 1945–1989. Dicționar biografic*, în perioada 2001–2011 (coordonator Octavian Roske), lucrare conținând microbiografiile persoanelor reprimite, sub diverse forme, în timpul regimului comunist din România și ale celor care au ordonat sau au executat acțiuni represive.

Informații despre instituțiile, practicile și cadrul legislativ al represiunii pot fi găsite și în *România 1945–1989. Enciclopedia regimului comunist. Represiunea*, cu cele două volume apărute sub coordonarea lui Octavian Roske în 2011, 2012 și 2016, care cuprind articolele de la litera A la R, și în *România 1945–1989. Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, lucrare apărută în 2012 sub coordonarea lui Dan Cătănuș.

O altă temă a proiectelor de cercetare ale INST a reprezentat-o analiza procesului de colectivizare a agriculturii în România. Au publicat volume pe această temă Dan Cătănuș și Octavian Roske, în anul 2000 și 2005, cu accent pe dimensiunea politică a colectivizării în perioada 1945–1956, în 2004, având ca subiect acțiunile represive ordonate de regimul comunist împotriva țărănimii în perioada 1949–1953, și în 2007, cu o prezentare a cadrului legislativ al colectivizării, la acest volum colaborând și Florin Abraham. În 2012, Ion Bălan a explorat tema colectivizării într-un volum de documente consacrat situației din regiunea București în perioada 1950–1962, iar Aurel Lup a analizat agricultura socialistă din Dobrogea în perioada 1949–1989, într-un volum realizat în colaborare cu Editura Ex-Ponto.

Alte dimensiuni ale evoluției societății românești din perspectivă instituțională sunt prezentate în volume, precum *Sfârșitul perioadei liberale a regi-*

mului Ceaușescu: Minirevoluția culturală din 1971, apărut sub semnătura Anei-Maria Cătănuș, în 2005; *Cincinalul unui primar comunist (1975–1979)* de Mihai Marcu, o radiografie a birocrăției la nivelul administrației locale; *Destine de artiști în secolul XX*, de Vasile Velisaratu, volum apărut în 2007; *Alexandru Budișteanu în dialog cu Flori Bălănescu: Între istorie și judecata posterității* (2010), o incursiune în biografia unui fost arhitect-șef al capitalei în perioada comunistă, subiect dezvoltat de Alexandru Budișteanu în volumul *Sub patru regimuri pe toate continentele*, apărut în 2014; *Frontul Plugarilor. Documente*, lucrare în două volume editată în 2011 și 2012 de Vasile Ciobanu, Sorin Radu și Nicolae Georgescu (vol. I, 1944–1947; vol. II, 1948–1951); *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, lucrare editată de Camelia Moraru și Constantin Moraru, având ca subiect deciziile la nivel înalt în interiorul partidului în 1953 (vol. I, 2012; vol. II, 2015); *Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului – 20 de ani de activitate (1993–2013). Fenomenul totalitar: realități istorice și abordări istoriografice. Conferința internațională aniversară a INST, București, 26–27 septembrie 2013*, apărut sub coordonarea lui Corneliu Beldiman în 2015; *Adevăruri neștiute despre o altfel de istorie*, volum apărut în 2018 la Editura Artemis, în colecția „Memorii”, sub egida INST, în care Florian Tănăsescu descrie tehnicile de scriere și rescriere a istoriei în timpul regimului comunist.

De-a lungul celor 25 de ani de activitate, INST a editat mai multe volume care analizează relațiile româno-sovietice, atât în perioada interbelică, dar mai ales în timpul regimului comunist. Pot fi amintite, în acest sens, *Misiunile lui A.I. Vișinski în România*, volum îngrijit de Radu Ciuceanu, Ioan Chiper, Florin Constantiniu și Vitalie Văratice, publicat în 1997, în urma unei colaborări cu Institutul de Slavistică și Balcanistică din cadrul Academiei Ruse de Științe și Arhiva de Stat a Federației Ruse; *Instaurarea regimului Ceaușescu. Continuitate și ruptură în relațiile româno-sovietice*, publicat în 2003 de Mioara Anton și Ioan Chiper, ca rezultat al unei cooperări cu Institutul Român de Studii Internaționale „Nicolae Titulescu”; *Între Beijing și Moscova. România și conflictul sovieto-chinez*, editat de Dan Cătănuș în 2004; *Documente S.S.I. despre poziția și activitățile politice din România în perioada regimului autoritar. 6 septembrie 1940–23 august 1944*, volum editat în

2005 de Cristian Troncotă, Florin Pintilie și Alin Spânu; *Ieșirea din cerc: Politica externă a regimului Gheorghiu-Dej*, publicat de Mioara Anton în 2007; *Tot mai departe de Moscova... Politica externă a României în contextul conflictului sovieto-chinez, 1956–1965*, editat de Dan Cătănuș în 2011; *O vară fierbinte în relațiile româno-sovietice. Convorbirile de la Moscova din iulie 1964*, publicat de Vasile Buga în 2012; *Gheorghe Gheorghiu-Dej la Stalin: Stenograme, note de convorbire, memorii, 1944–1952*, publicat de Dan Cătănuș și Vasile Buga în 2012; *Vremea încercărilor. Relațiile româno-sovietice: 1930–1940*, publicat de Alexandru-Murad Mironov în 2013; *Sub lupa Moscovei. Politica externă a României, 1965–1989*, de Vasile Buga, apărut în 2015.

În temele de cercetare și ulterior în programele editoriale au fost prezente și studii despre istoria armatei române în timpul celui de Al Doilea Război Mondial și după instaurarea regimului comunist în România. Au scris despre eroii români pe Frontul de Răsărit Alesandru Duțu și Florica Dobre, într-un volum apărut în 1995, în colaborare cu Editura Eminescu. Despre distrugerea elitei militare a României în perioada 1944–1964 au scris tot Florica Dobre și Alesandru Duțu, în două volume care au apărut sub egida INST în 2000 și 2001. Poziția României în Organizația Tratatului de la Varșovia în perioada 1954–1968 constituie subiectul celor două volume publicate de Gavriil Preda și Petre Opriș, în 2008 și 2009. Activitatea serviciilor secrete ale armatei române pe Frontul de Răsărit este prezentată de Pavel Moraru într-un volum apărut în 2009 în colecția „Documente”. În 2016, Alesandru Duțu a publicat în colecția „Studii” volumul *Armata Română în vremuri de cumpănă, 1945–1965*.

Istoria Basarabiei a constituit subiectul mai multor volume de studii, documente și memorii publicate de INST. Vitalie Văratîc a semnat, în anul 2000, un volum consacrat preliminarilor raptului Basarabiei și Nordului Bucovinei, proiect editorial realizat în colaborare cu Editura Libra; Pavel Moraru a publicat, în 2008, un volum despre istoria Siguranței Generale în Basarabia în perioada 1918–1940 și un volum despre organele Securității Statului în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească în perioada 1940–1991. Memoriile lui Ion Brichiuș au fost publicate în 2009 sub titlul *Strajă la Nistru*, iar memoriile lui Alexei Vakulovski, în care se evocă foametea din Basarabia după cel de Al Doilea Război Mondial, au apărut în 2011. Ion Constantin ana-

lizează problema Basarabiei în contextul relațiilor româno-sovietice în timpul Războiului Rece, într-un volum apărut în 2015.

Nu au lipsit din proiectele editoriale ale INST nici volumele care analizează relațiile internaționale. Sunt de amintit, în acest sens, volumul semnat de Dan Cătănuș despre *Primăvara de la Praga*, apărut în 2005, volumul publicat în 2006 de Liu Yong despre relațiile româno-chineze în anii 1950–1960 și lucrarea semnată de Florin Abraham, care analizează rolul factorilor externi în evoluția României în perioada 1989–2006. În 2007 a apărut volumul consacrat Conferinței internaționale „Solidaritatea – 25 de ani de istorie și actualitate”, organizate de INST în octombrie 2005 (editor Felician Duică). Tot în 2007, Ion Constantin a publicat două volume, *Polonia în epoca „Solidarității”: 1980–1989*, apărut în colecția „Sinteze” și *Polonia în secolul totalitarismelor, 1918–1989*, publicat în colecția „Studii”, pentru ca, în 2009, același autor să publice în colecția „Biografii” volumul *Cazul Ryszard Kuklinski. Un Pacepa al Poloniei?* Mioara Anton analizează politica externă a regimului Gheorghiu-Dej, într-un volum apărut în 2007 în colecția „Sinteze”, iar Vasile Buga prezintă evoluțiile politice și sociale din perioada guvernării Gorbaciov, într-un volum apărut în același an.

Cel mai rodnic an, din perspectiva aparițiilor editoriale, a fost 2007, când INST a reușit să publice 15 volume, dintre care un volum în colecția „Dezbateri”, un volum în colecția „Dicționare”, șase în colecția „Documente”, două în colecția „Memorii”, trei în colecția „Sinteze” și două în colecția „Studii”.

Un bilanț aproape la fel de bun a fost înregistrat în 2005, când INST a editat 12 volume, dintre care șapte în colecția „Documente”, două în colecția „Dezbateri”, două în colecția „Memorii” și unul în colecția „Dicționare”.

Producția editorială a fost și în 2012 la un nivel ridicat, cu 11 volume apărute, dintre care șase în colecția „Documente”, două în colecția „Enciclopedii”, două în colecția „Studii” și un volum în colecția „Memorii”.

În 2004 INST a publicat nouă volume, dintre care șase de documente, un dicționar, un volum de memorii, și unul în afara colecțiilor.

În total, INST a publicat în perioada 1994–2018 un număr de 143 de volume în toate cele opt colecții. La acestea ar trebui să adăugăm încă două apariții editoriale care vor fi prezentate publicului **până**

la sfârșitul anului 2018: al patrulea volum din seria „Ideologie și structuri comuniste în România” (coordonator Florian Tănăsescu) și al treilea volum din seria Andrei Șiperco (editor), „Confesiunile elitei comuniste. România 1944–1965: Rivalități, represiuni, crime...” *Arhiva Alexandru Șiperco*.

De-a lungul timpului, volumele apărute sub egida INST au fost distinse cu premii prestigioase. Radu Ciuceanu a primit pentru volumul *Memorii*, vol. II, *Potcoava fără noroc* (INST, Editura Meridiane, 1994) Premiul „Liviu Rebreanu” acordat de Centrul Internațional Ecumenic. Dan Cătănuș a fost răsplătit în 2004 pentru volumul *Între Beijing și Moscova. România și conflictul sovieto-chinez*, vol. I, 1957–1965 cu Premiul Fundației Naționale pentru Știință și Artă a Academiei Române, iar în 2006 cu Premiul „Eudoxiu Hurmuzachi” al Academiei Române. Pentru volumul *Documente S.S.I. despre poziția și activitățile politice din România în perioada regimului autoritar. 6 septembrie 1940-23 august 1944*, apărut în 2005, Cristian Troncotă, Florin Pintilie și Alin Spânu au primit Premiul „Aurelian Sacerdoțeanu”, oferit de Romanian International Bank S.A., în cadrul Premiilor oferite de Fundația Culturală „Magazin Istoric”. Volumul *România 1945–1989. Enciclopedia regimului comunist. Represiunea*, vol. I, A–E, 2011 (coordonator Octavian Roske), a primit, în 2012, Premiul „Nicky Chrissoveloni” acordat de familia Chrissoveloni în cadrul Premiilor oferite de Fundația Culturală „Magazin Istoric”, iar volumul următor, apărut sub aceeași coordonare, în 2012, *România 1945–1989. Enciclopedia regimului comunist. Represiunea*, vol. II, F–O, a primit Premiul „Nicolae Iorga”, acordat de Basta Group tot în cadrul premii-

lor oferite de Fundația Culturală „Magazin Istoric”. Gheorghe Onișoru a primit pentru volumul *Pecetea lui Stalin. Cazul Vasile Luca* (Editura Cetatea de Scaun, INST, Târgoviște, 2014) Premiul „Mitiță Constantinescu” în cadrul Premiilor acordate de Fundația Culturală „Magazin Istoric”, 2015. Ana-Maria Cătănuș a fost răsplătită în 2016 cu Premiul „Nicolae Bălcescu” acordat de Academia Română pentru volumul *Vocația libertății. Forme de disidență în România anilor 1970–1980*, apărut la INST în 2014.

Celor opt colecții editate de INST, „Biografii” (cu o singură apariție editorială), „Dezbateri” (cu trei volume publicate până în prezent), „Dicționare” (cu 13 volume apărute), „Documente” (cu 61 de volume editate), „Enciclopedii” (patru volume), „Memorii” (26 de volume), „Sinteze” (patru apariții editoriale), „Studii” (28 de volume) li se adaugă revista „Arhivele Totalitarismului”, periodic trimestrial care publică atât rezultatele cercetărilor desfășurate sub egida institutului, cât și contribuții ale unor specialiști români și străini. De aceeași vârstă cu institutul, revista „Arhivele Totalitarismului” a ajuns în 2018 la numărul 101. De-a lungul timpului, revista editată de INST a constituit, pentru mulți cercetători tineri, un spațiu de consacrare, fiind, în același timp, o publicație de referință pentru abordările academice în studierea totalitarismului.

Cât despre volumele publicate de INST, acestea sunt prezente azi în marile baze de date internaționale, consultarea lor fiind posibilă, deopotrivă, în bibliotecile din România și în marile biblioteci universitare și academice din Europa și Statele Unite.

Statuia lui Iuliu Maniu la Cluj-Napoca

Ion Cuceu*

Acad. Emil Burzo și dl Emil Boc, primarul municipiului Cluj-Napoca, la ceremonia de dezvelire a statuii marelui om politic Iuliu Maniu

Un pios act cultural-istoric, de restituire justițiară și de reabilitare morală, s-a petrecut la 8 ianuarie 2019, prin dezvelirea primei statui a celui mai mare om politic pe care l-a dat Ardealul Marii Uniri și României Mari: Iuliu Maniu (8 ianuarie 1873–5 februarie 1953).

Inițiativa acestui act de dreptate istorică și de memorie culturală românească a avut-o Filiala Cluj-Napoca a Academiei Române, prin președintele ei, academicianul Emil Burzo, sfătuit și

sprijinit de doi istorici și critici de artă, academicianul Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române, și academicianul Marius Porumb, directorul Institutului de Arheologie și Istoria Artei, care au ales lucrarea atât de inspirată și impunătoare a sculptorului băimărean Ioan Marchiș.

Amplasată lângă zidul vechii cetăți a Clujului, în apropierea Catedralei Martirilor și Mărturisitorilor Credinței din secolul al XX-lea, statuia lui

Iuliu Maniu eternizează amintirea marelui luptător pentru unirea românilor într-un stat european unitar și indivizibil, democratic și apărător al libertăților cetățenești, așa cum l-au visat generațiile de intelectuali ardeleni din descendența Școlii Ardelene, până la „Sfinxul de la Bădăcinul Sălajului”, nepotul lui Simion Bărnuțiu.

Ceremonia dezvelirii acestui monument, desfășurată pe un ger aspru ce amintea frigul îndurat de martirii închisorilor comuniste, a debutat printr-un scurt serviciu religios, oficiat de Preasfinția Sa Florentin Crihălmeanu, Episcop Greco-Catolic de Cluj-Gherla, și de Înaltpreasfinția Sa Andrei Andreicuț, Arhiepiscop și Mitropolit Ortodox al Clujului. Au urmat evocările emoționante și sobre ale academicienilor Emil Burzo și Răzvan Theodorescu, cuvântul expreședintelui României, Emil Constantinescu, al primarului Emil Boc și al secretarului de stat

Alexandu Pugna. Au mai rostit cuvinte omagiale un urmaș al familiei marelui om politic, dr. Ioan Boilă, și reprezentanții celor două eparhii ale bisericilor istorice românești: Înaltpreasfințitul Andrei, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului și Preasfinția Sa Florentin Crihălmeanu, Episcopul Eparhiei Greco-Catolice de Cluj-Gherla.

Garda de onoare și fanfara militară care au prezentat onorul, depunerile de coroane și fragmentele din discursul rostit de Iuliu Maniu la Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918, în interpretarea actorului Ruslan Bârlea, au încheiat o ceremonie sobră, austeră și de certă rezonanță sufletească, la care au participat câteva sute de persoane: academicieni, universitari, cercetători, profesori secundari, preoți, învățători, scriitori și oameni de cultură din județele nord-vestice ale României: Maramureș, Satu Mare, Sălaj, Cluj, Oradea și Bistrița-Năsăud.

*Înaltpreasfinția Sa Andrei Andreicuț, acad. Emil Burzo,
prof. Emil Constantinescu, acad. Răzvan Theodorescu*

Tudorel Dima (1939–2019)

Academia Română își exprimă regretul la aflarea veștii stingerii din viață, la 1 ianuarie 2019, a academicianului Tudorel Dima, directorul Institutului de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane” al Academiei Române, Filiala Iași, cunoscut filosof și logician, ctitor de școală și imagine proeminentă a științei și culturii românești.

Născut la Brăila, la 5 noiembrie 1939, a urmat cursurile liceului „Nicolae Bălcescu” din Brăila, unde a beneficiat de educația unor profesori valoroși care terminaseră studiile înainte de anul 1945. S-a înscris, în anul 1957, la Facultatea de Filosofie și Istorie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași; a făcut parte din prima generație de studenți de după reînființarea la Iași a studiului filosofiei și a avut șansa de a întâlni profesori remarcabili, precum Petre Botezatu, Vasile Pavelcu, Ernest Stere și Ștefan Bârsănescu. În anul 1962 a finalizat studiile, specializarea filosofie, iar în 1973 a obținut titlul de *doctor în filosofie*, specialitatea logică, la Facultatea de Filosofie a Universității din București.

Viața academicianului Tudorel Dima este strâns legată de Iași, de Catedra de istoria filosofiei și logică de la Facultatea de Istorie și Filosofie a Universității „Al.I. Cuza” din Iași. A urcat toate treptele ierarhiei universitare, până la aceea de profesor (1990–2009), în cadrul Facultății de Filosofie, al cărei decan a fost (1992–2000); cancelar general al Universității „Al.I. Cuza” din Iași (2000–2004).

Tudorel Dima a predat Cursuri de logică generală, epistemologie, istoria logicii, inducție și probabilitate. În perioada 1995–2018 a fost directorul Institutului de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane” al Academiei Române, Filiala Iași. În cadrul institutului pe care l-a condus a coordonat, în calitate de cercetător științific, proiecte, precum „Paradox și antinomie în logică și filozofie”, „Logic și extralogic în cunoaștere”, „Epistemologie cu subiect cunoscător”.

Profesorul Dima a fost specialist în logică deductivă și inductivă, epistemologie, filosofia științei, filosofie românească, domenii în care are contribuții originale.

A desfășurat o bogată activitate publicistică. Este autorul volumelor: *Modele inductive* (1975); *Între prudență și eroare. Eseu asupra naturii și dinamicii științei* (1978); *Explicație și înțelegere* (vol. I, 1980; vol. II, 1994); *Întemeieri raționale în filosofia științei* (1983); *Privind înapoi cu deferență* (2006). A coordonat volumele: *Logică generală* (1991); *Petre Andrei și modelul intelectual în cultura românească* (2001); *Vasile Conta – valorizare și interpretare* (2003). A îngrijit edițiile: *Petre Botezatu, Introducere în logică* (ed. I, 1994; ed. II, 1997); *Dumitru Isac, Cunoaștere și transcendență* (1990); *Petre Botezatu, Cauzalitatea fizică și panquantismul* (2002).

A publicat în volume și reviste din străinătate, studii, printre care: „The Philosophy of Science in Roumania” (1975); „La nature et la réalité objective” (1994); „Le sens heuristique du „Discours” (1996); „Aristotelian Premises of Modern Induction” (2004); „Quatre opérations de la vérification des hypothèses scientifiques” (2006); „Logic and the Future” (2009).

A fost colaborator la mai multe volume colective: *Direcții în logica contemporană* (1974); *Teoria cunoașterii științifice* (1982), lucrare distinsă cu Premiul „Simion Bărnuțiu” al Academiei Române; *Privire filosofică asupra raționalității științei* (1983); *Lucian Blaga – cunoaștere și creație* (1987); *Cunoaștere, eficiență, acțiune* (1988); *Eonul Blaga – întâiul veac* (1997); *Logică și ontologie* (1999); *Lucian Blaga – Confluente filosofice în perspectivă culturală* (2007); *Actualitatea filosofiei lui Immanuel Kant* (2007).

A fost membru în colegiile de redacție ale revistelor „Noesis”, „Revue Roumaine de Philosophie”, „Revista de filosofie”, „Proceedings of the Romanian Academy”; Advisory board la „Journal for the Study of Religious and Ideologies”, redactor-șef al revistei academice „Symposion”, director al revistei „Logos and Episteme – An International Journal of Epistemology”, director al revistei „Symposion and Applied Inquiries in Philosophy and Social Sciences”.

Profesorul Dima a participat la numeroase congrese și dezbateri internaționale; mobilități în cadrul programelor „Tempus” și „Socrates” (Belgia, Franța, Italia). A fost membru fondator și vicepreședinte al Societății de Filosofie de Limba Franceză din România, afiliată la „Association des Sociétés de Philosophie de Langue Française” de la Paris, Franța; membru fondator și vicepreședinte al Societății Germano-Române de Filosofie; prim-vicepreședinte al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii – CRIFST al Academiei Române (ales în 2002 și 2006), președinte al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii – Filiala Iași a Academiei Române (din 2000).

A fost ales membru corespondent al Academiei Române în anul 1996 și membru titular în anul 2011.

A fost distins cu titlul de *doctor honoris causa* de Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Universitatea de Vest din Timișoara, Universitatea de Nord din Baia Mare, Universitatea „Andrei Șaguna” din Constanța, Universitatea din Pitești, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați. În 2007 a devenit cetățean de onoare al municipiului Brăila.

Academia Română aduce un respectuos omagiu personalității academicianului Tudorel Dima.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Academician Iulian Văcărel – personalitate științifică a domeniului financiar

Acad. Aurel Iancu

Încetarea din viață a colegului nostru, academician Iulian Văcărel, a produs o adâncă durere în sufletele conducerii Academiei Române, ale membrilor Secției de științe economice, juridice și sociologie și ale membrilor celorlalte secții științifice. Este o pierdere grea pe care o suferă comunitatea științifică românească prin dispariția uneia dintre cele mai strălucite personalități ale cercetării, cu contribuții științifice remarcabile în domeniul financiar, un vrednic și important continuator al prestigioșilor economiști financiari ai României interbelice, membri ai Academiei Române: Virgil Madgearu, Victor Slăvescu, Ion Răducanu, Gheorghe Tașcă și Vintilă Brăteanu, regretatul Iulian Văcărel având ca trăsături comune cu aceștia o operă științifică robustă și axată pe apărarea interesului național, confruntată cu viața economică reală din România și verificată prin practica economică.

Întreaga viață a lui Iulian Văcărel a fost dedicată cercetării științifice, diseminării cunoștințelor științifice din domeniul financiar în rândul tinerilor, precum și în activitatea economică practică în calitate sa de cercetător, de profesor și de demnitar cu înalte funcții publice din domeniul financiar.

După absolvirea liceului din Ploiești și a Facultății de Finanțe de la Academia de Studii Economice, încă din 1951 a fost cooptat ca asistent la Catedra de finanțe, iar după susținerea tezei de doctorat la Institutul Economic de Stat din Moscova a fost promovat în funcțiile de conferențiar și apoi de profesor. În paralel a avut funcții succesive de secretar general, ministru adjunct și primadjunct al ministrului Finanțelor.

Între anii 1978–1986 a fost ambasador extraordinar și plenipotențiar al României în Regatul Belgiei și în Marele Ducat al Luxemburgului, având ca misiune dezvoltarea relațiilor României cu Comunitatea Economică Europeană.

Iulian Văcărel a fost unul dintre primii oameni de seamă care au netezit calea integrării României în Uniunea Europeană și, ca o întâmplare, tot Iulian Văcărel a fost și cel care a coordonat lucrarea colectivă de omagiere a celor zece ani de la aderarea României la Uniunea Europeană, lucrare intitulată *Cunoaște România, 2007–2017*.

Ca o recunoaștere a importantelor contribuții științifice concretizate într-un număr mare de cărți, tratate, monografii, articole și lucrări colective, dicționare economice și financiare etc., Iulian Văcărel a fost primit în Academia Română în martie 1993 ca membru corespondent, iar după un an (în 1994) a devenit membru titular.

În anul 1995 a prezentat discursul de recepție intitulat *Economiști financiari – promotori și apărători ai interesului național*. În cuvântul său de

deschidere la ședința solemnă, acad. Dan Rădulescu, vicepreședinte al Academiei Române, preciza: „Prin alegerea acestei teme pentru discursul său de recepție, colegul Văcărel a vrut nu numai să aducă un omagiu binemeritat înaintașilor, ci, prin prezentarea activității acestora, să ofere generației care astăzi conduce destinele economiei românești un exemplu de urmat”.

În calitate de membru al Academiei Române, Iulian Văcărel a continuat cu și mai multă râvnă și succes activitatea de cercetare în domeniul relațiilor financiare pe plan național și internațional, iar în calitate sa de președinte al Comisiei de istorie economică și de gândire economică a întreprins și a coordonat cercetări privind viața și opera a numeroși economiști români.

În afară de calitățile sale intelectuale și de creație științifică excepționale, Iulian Văcărel s-a caracterizat prin înalte calități umane: o delicatețe

superioară în relațiile cu toți oamenii, o generozitate ieșită din comun, o atenție deosebită acordată educării tinerelor generații, mult tact și răbdare în aplanarea unor stări conflictuale și un puternic susținător al adevărului. Toate aceste trăsături de caracter, precum și realizările sale pe plan științific și social au făcut ca Iulian Văcărel să fie respectat și prețuit de toți cei care l-au cunoscut și cu care a colaborat. Iulian Văcărel a fost un stâlp puternic al colectivelor și instituțiilor în care și-a desfășurat activitatea, inclusiv al Academiei Române și al secției din care a făcut parte.

Trecerea lui Iulian Văcărel în eternitate constituie o grea pierdere pentru Academia Română și pentru toți colegii care l-au cunoscut și cu care a colaborat. Din partea conducerii Academiei Române și a colegilor din secție transmit multe condoleanțe familiei îndurerate. Dumnezeu să îl odihnească în pace!

Ianuarie

15 ianuarie: La Ateneul Român a avut loc sesiunea festivă „Ziua Culturii Naționale”, organizată de Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă (FNŞA), Muzeul Național al Literaturii Române și Filarmonica Română. Alocuțiunea de deschidere a fost prezentată de acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, iar domnul Klaus Werner Iohannis, președintele României, a rostit un cuvânt de salut. Au urmat alocuțiuni susținute de:

– Preafericitul Părinte Daniel, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, membru de onoare al Academiei Române, *Biserica a plămădit și a promovat cultura poporului român;*

– acad. Eugen Simion, președintele FNŞA, președintele Secției de filologie și literatură, *Cultura: a câta putere în stat?*

– Ecaterina Andronescu, ministrul Educației Naționale, *Omagiu culturii naționale;*

– Valer Daniel Breaz, ministrul Culturii și Identității Naționale, *Cultura națională – valori, permanente, perspective în context european;*

– acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române, *Statalitatea românească și vechile sale lăcașuri;*

– Mihai Cimpoi, membru de onoare al Academiei Române, *Eminescu și Basarabia.*

Sesiunea festivă a fost urmată de un recital din poezia eminesciană, oferit de actorul Dorel Vișan, și de un concert susținut de Camerata regală. În foaierea Ateneului a fost vernisată expoziția foto-documentară realizată de Biblioteca Academiei Române, în parteneriat cu Muzeul Național al Literaturii Române. Cu acest prilej au fost prezentate colecțiile „Civilizația românească”, „Centenarium” și „Basarabica”.

24 ianuarie: Sub genericul „Ziua Principatelor Române, temelie a Marii Uniri de la 1918”, la

Patriarhia Română s-a desfășurat, ca și în anii precedenți, o sesiune științifică, organizată de Academia Română împreună Patriarhia Română. După *Sfânta liturghie* și slujba de *Te Deum* la Catedrala Patriarhală, oficiată de PF Daniel, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a avut loc ceremonia depunerii unor coroane de flori la statuia domnitorului Alexandru Ioan Cuza. A urmat sesiunea de comunicări științifice „Unirea Principatelor Române, bază a Statului Român Modern”, ce s-a desfășurat în Aula Magna „Teoctist Patriarhul” din Palatul Patriarhal, locul unde a fost clădirea în care Alexandru Ioan Cuza a fost ales domnitor al Țării Românești. Manifestarea a fost deschisă de domnul Klaus Werner Iohannis, președintele României. Comunicările care au urmat au reconstituit condițiile și desfășurarea evenimentelor din anul 1859 și au evocat personalitățile ce au contribuit la această primă victorie în procesul de constituire a statului unitar român.

Februarie

1 februarie: Comunitatea academică a omagiat personalitatea scriitorului Nicolae Breban, la împlinirea vârstei de 85 de ani în cadrul unei sesiuni speciale, desfășurate în Aula Academiei Române. Lucrările sesiunii au fost moderate de acad. Victor Voicu, vicepreședinte al Academiei Române, care a transmis mesajul academicianului Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române.

Despre personalitatea complexă a romancierului și eseistului Nicolae Breban au vorbit:

– acad. Eugen Simion, președintele Fundației Naționale pentru Știință și Artă;

– acad. Victor Voicu, vicepreședinte al Academiei Române;

– prof. univ. dr. Mircia Dumitrescu, membru corespondent al Academiei Române.

În încheiere, acad. Nicolae Breban a răspuns printr-o generoasă analiză a stării culturii românești din perspectiva exigențelor și provocărilor contemporaneității.

Editura RAO

Vă invită la evenimentul de lansare a volumului
MĂRTURIA UNUI ISTORIC SINGURATIC

Convorbiri cu academicianul Dinu C. Giurescu

autor **NARCIS DORIN ION**

Vor lua cuvântul:

academician **Ioan-Aurel Pop**, președintele Academiei Române

academician **Răzvan Theodorescu**, vicepreședintele Academiei Române

academician **Victor Spinei**, vicepreședintele Academiei Române

academician **Dan Berindei**, președintele Secției de Științe Istorice și Arheologie

Ovidiu Enculescu, directorul Editurii RAO

Detalii eveniment: marți, 12 februarie 2019, ora 13.00,
Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu”,

etajul 1, Biblioteca Academiei Române, Calea Victoriei nr. 125, sector 1

12 februarie: În Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu” al Bibliotecii Academiei Române a fost lansat volumul de convorbiri *Mărturia unui istoric singuratic*. Convorbiri cu acad. Dinu Giurescu, apărut la Editura RAO și semnat de istoricul Narcis Dorin Ion. Lucrarea se constituie ca „mărturia unei vieți dedicate istoriei, patrimoniului și monumentelor istorice ale României”. Despre viața, ideile și preocupările istoricului Dinu Giurescu, reprezentând a treia generație de istorici de prestigiu, au vorbit: acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, acad. Răzvan Theodorescu și acad. Victor Spinei, vicepreședinți ai Academiei Române, Ovidiu Enculescu, directorul Editurii RAO.

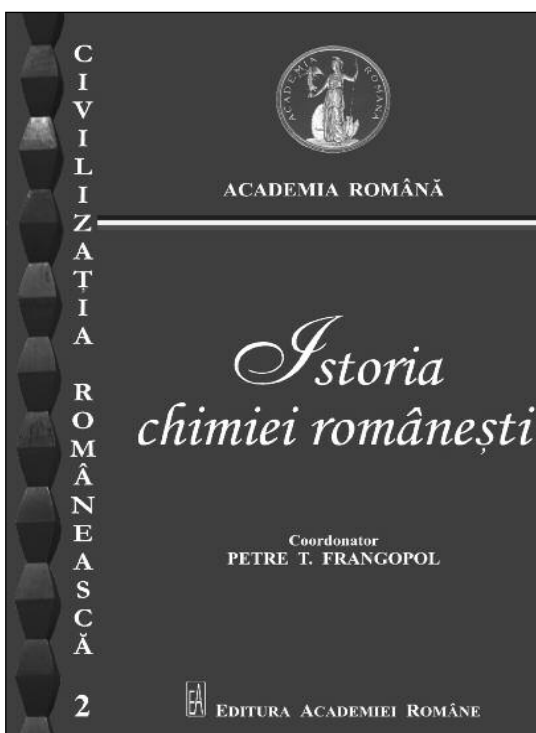
LINGVISTICA ROMÂNEASCĂ

Marius SALA, Nicolae SARAMANDU (coordonatori)

Volumul face parte din seria de sinteze „Civilizația românească” dedicată aniversării Centenarului Marii Uniri.

Lucrarea cuprinde contribuțiile de lingvistică românească, îndeosebi din ultima sută de ani, când numărul lor a crescut considerabil. În centrul acestor contribuții este limba română, studiată din perspectivă istorică și descriptivă, cu evidențierea structurii ei latine și a aportului datorat substratului autohton. Prezentate cronologic, studiile luate în considerație pun în evidență sincronizarea lingvisticii românești cu direcțiile moderne de cercetare a limbii, atât în ceea ce privește culegerea și prelucrarea datelor, cât și interpretarea lor.

La realizarea volumului au contribuit cercetători și cadre didactice din institute ale Academiei Române și din învățământul superior.

ISTORIA CHIMIEI ROMÂNEȘTI

Petre T. FRANGOPOL (coordonator)

Volumul reprezintă o introducere în istoria chimiei românești, în care au fost expuse cu prioritate lucrări deosebite, cu relevanță internațională.

Lucrarea cuprinde și capitole privind dezvoltarea industriei chimice românești, rod al eforturilor miilor de chimiști și ingineri chimiști români care au contribuit cu idei originale în proiectarea și dezvoltarea unor industrii, precum rafinarea petrolului sau valorificarea diferitelor fracții în combinatele petrochimice, la nivel similar cu realizările pe plan mondial.

GHID PENTRU AUTORI

Propunerile de articole se predau la redacție în format electronic (CD, stick) sau se trimit prin e-mail, ca fișiere atașate.

Sunt returnate autorilor propunerile de articole care nu corespund indicațiilor din prezentul ghid, care nu sunt culese cu toate semnele diacritice pentru limba română sau franceză și care nu sunt corect scrise în limba română sau străină.

Sunt respinse propunerile de articole care au fost publicate (parțial sau integral), care nu au conținut științific pertinent, elemente originale, resurse bibliografice relevante și de actualitate.

Consiliul editorial decide acceptarea sau respingerea manuscrisului. Autorii sunt singurii responsabili asupra opiniilor și ideilor exprimate.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază!

Din cauza volumului mare de lucru, nu se primesc materiale dactilografiate sau scrise de mână care necesită culegere.

Pentru a scurta timpul de pregătire editorială, lucrările trebuie redactate, după cum urmează:

- Redactarea manuscriselor va respecta standardele precizate de Dicționarul explicativ al limbii române – DEX (ediția 2007, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro/>), Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române – DOOM (ediția 2005, Editura Univers Enciclopedic), Hotărârea Adunării generale a Academiei Române din 17.02.1993 privind revenirea la grafia cu „â,, și „sunt,, în grafia limbii române (www.acad.ro/alte-Info/pag_norme_orto.htm).

- Cuvintele străine inserate în textul în limba română se vor culege italic.

- Se menționează referințele despre autori: titlul științific, prenumele și numele de familie ale autorilor, funcția, locul de muncă, localitatea, țara și datele de contact (telefon, e-mail etc.).

- Referințele bibliografice se scriu la sfârșitul articolului, în ordinea citării în text, numerotându-se cu cifre arabe, urmate de punct.

- Citările se scriu cu caractere italice. Fiecare citare trebuie să fie însoțită de sursa bibliografică, obligatoriu, menționată în lista de referințe bibliografice.

- Materialul ilustrativ se va prezenta separat de textul articolului, scanat cu rezoluția de 300 dpi, alb-negru cu extensia TIFF, sau se vor prezenta originalele ilustrațiilor, care vor fi scanate și prelucrate la redacție, după care se vor înapoia sub semnătură, autorului.

- În cuprinsul articolului se va menționa locul unde se va plasa figura sau tabelul, precum și legenda figurilor sau titlul tabelului.

- Tabelele trebuie să fie alb-negru fără coloane evidențiate cu alte culori.

De asemenea, dacă există scheme nu trebuie să aibă evidențieri în alte culori.

Dimensiunile unui articol trebuie să fie 5–6 pagini calculator, corp 12 și 3–4 ilustrații.

Redacția revistei „Academica“
Casa Academiei – Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, București, tel:
021.318.81.06/2712, 2713

**Abonamentele la revista „Academica“ se pot face prin mandat poștal pe adresa
revistei „Academica“, serviciul difuzare (Popa Aurora)
sau cu ordin de plată în contul RO64TREZ7055005XXX006462,
Trezoreria sector 5, București.
Prețul unui abonament pentru 12 luni este 36 lei.**

ISSN 1220-5737 92 PAGINI

PREȚUL 6 lei